

Proef ingediend met het oog op het behalen van de graad van
Master in de rechten Burger en procesrecht

Het meeroudergezin binnen het huidig recht: sturingsmogelijkheden inzake het ouderlijk gezag en het erfrecht en de giften

Anna Maria WILMOT

0536525

Academiejaar 2020-2021

Promotor: Elisabeth Alofs

Jury: Berte Greet I BOCKX

Recht en Criminologie

Student

Naam : Wilmot Anna Maria
Rolnummer : 0536525
Opleiding : Master in de Rechten
Academiejaar : 2020-2021

Masterproef

Titel : Het meeroudergezin binnen het huidig recht: sturingsmogelijkheden inzake het ouderlijk gezag en het erfrecht en de giften
Promotor : Prof. Dr. Elisabeth Alofs

De masterproef waarvoor de student een credit behaalt, en waaromtrent geen 'non disclosure agreement' (NDA of geheimhoudingsovereenkomst) werd opgesteld, kan kosteloos worden opgenomen in de catalogus van de Universiteitsbibliotheek mits expliciete toestemming van de student.

De student kiest in het kader van de mogelijkheid tot kosteloze terbeschikkingstelling van zijn/haar masterproef volgende optie:

- OPEN ACCESS: wereldwijde toegang tot de full tekst van de masterproef
- ENKEL VANOP DE CAMPUS: enkel toegang tot de full tekst van de masterproef vanop het VUB-netwerk
- EMBARGO WAARNA OPEN ACCESS VOLGT: pas wereldwijde toegang tot de full tekst van de masterproef na een opgegeven datum, met name ...
- EMBARGO WAARNA ENKEL TOEGANG VANOP DE CAMPUS VOLGT: enkel vanop de campus toegang tot de full tekst van de masterproef na een opgegeven datum, met name ...
- GEEN TOESTEMMING voor terbeschikkingstelling

De promotor bevestigt de kennisname van het voornemen van de student tot terbeschikkingstelling van de masterproef in de catalogus van de Universiteitsbibliotheek.

Datum:

Handtekening promotor:

Dit document wordt opgenomen in de masterproef. De student die het formulier niet toevoegt aan de masterproef en/of geen keuze heeft aangeduid en/of het formulier niet ondertekend heeft en/of geen kennisgeving aan de promotor heeft gedaan, wordt geacht geen toestemming tot openbaarmaking te verlenen. In dat geval zal de masterproef enkel worden gearchiveerd, maar is deze niet publiek toegankelijk.

Opgesteld te Melsbroek op 28/05/2021.

Handtekening student

AFGIFTE- / ONTVANGSTBEWIJS MASTERPROEF

Persoonsgegevens:

Naam + voornaam: WILMOT Anna Maria
Rolnummer: 0536525

Titel van de masterproef zoals op het voorblad van het ingediende werk:

Het meeroudergezin binnen het huidig recht: sturingsmogelijkheden inzake het ouderlijk gezag en het erfrecht en de giften

Engelse vertaling van de titel (verplicht):

The multi-parent family within the current law: control options regarding parental authority and inheritance law and gifts

Naam: Wilmot Anna Maria

Handtekening:

Vak voorbehouden voor medewerker faculteitssecretariaat:

De student heeft zijn/haar Masterproef ingeleverd op

Datum van afgifte:

Naam ontvanger:

VERKLARING VAN AUTHENTICITEIT

De ondertekende verklaring van authenticiteit is een integrale component van het geschreven werk (Bachelorproef of Masterproef) dat wordt ingediend door de student.

Met mijn handtekening verklaar ik dat:

- ik de enige auteur ben van het ingesloten geschreven werk¹;
- ik dit werk in eigen woorden heb geschreven;
- ik geen plagiaat heb gepleegd zoals gedefinieerd in artikel 118 van het Onderwijs- en Examenreglement van de VUB; waarbij de meest voorkomende vormen van plagiaat zijn (niet-limitatieve lijst):
 - aard 1: tekst overnemen van andere auteurs, weliswaar met bronvermelding maar zonder gebruik van aanhalingstekens waar het om een letterlijke overname gaat;
 - aard 2: tekstfragmenten overnemen van andere auteurs, al dan niet letterlijk, zonder bronvermelding;
 - aard 3: verwijzen naar primair bronmateriaal waar de tekst en bronvermelding al dan niet letterlijk wordt overgenomen uit niet-vermelde secundaire bronnen;
 - aard 4: tekstfragmenten overnemen van andere auteurs, al dan niet met bronvermelding, met geringe en/of misleidende tekstaanpassingen.
- ik in de tekst en in de referentielijst volledig heb gerefereerd naar alle internetbronnen, gepubliceerde of ongepubliceerde teksten die ik heb gebruikt of waaruit ik heb geciteerd;
- ik duidelijk alle tekst heb aangeduid die letterlijk is geciteerd;
- ik alle methoden, data en procedures waarheidsgetrouw heb gedocumenteerd;
- ik geen data heb gemanipuleerd;
- ik alle personen en organisaties heb vermeld die dit werk hebben gefaciliteerd, dus alle ingediende werk ter evaluatie is mijn eigen werk dat zonder hulp werd uitgevoerd tenzij uitdrukkelijk anders vermeld;
- dit werk noch een deel van dit werk werd ingediend aan een andere instelling, universiteit of programma;
- ik op de hoogte ben dat dit werk zal gescreend worden op plagiaat;
- ik alle origineel onderzoeksmateriaal onmiddellijk zal indienen op het Decanaat wanneer hierom wordt gevraagd;
- ik op de hoogte ben dat het mijn verantwoordelijkheid is om na te gaan dat ik word opgeroepen voor een hoorzitting en tijdens de periode van hoorzittingen beschikbaar te zijn;
- ik kennis genomen heb van artikel 118 van het Onderwijs- en Examenreglement van de VUB omtrent onregelmatigheden en dat ik op de hoogte ben van de disciplinaire sancties;
- de afgedrukte kopie die ik indiende identiek is aan de digitale kopie die ik oplaadde op Turnitin.

Student familienaam, voornaam: Wilmot, Anna Maria

Datum: 28 / 05 / 2021

Handtekening:

¹ Voor groepswerken zijn de namen van alle auteurs verplicht. Hun handtekeningen staan collectief borg voor de volledige inhoud van het geschreven werk.

“Mogelijke beperkingen in het verrichten van het onderzoek wegens de coronacrisis sinds maart 2020

Deze masterproef is (ten dele) tot stand gekomen in de periode dat het hoger onderwijs onderhevig was aan een lockdown en beschermende maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van het COVID-19 virus. Het proces van opmaak, de verzameling van gegevens, de onderzoeksmethode en/of andere wetenschappelijke werkzaamheden die ermee gepaard gaan, zijn niet altijd op gebruikelijke wijze kunnen verlopen. De lezer dient met deze context rekening te houden bij het lezen van deze masterproef, en eventueel ook indien sommige conclusies zouden worden overgenomen.

Deze maatregelen kunnen een gevolg hebben op de mate van aangetoonde gespecialiseerde kennis in het in deze masterproef uitgewerkte domein alsook op de graad van wetenschappelijk uitdiepen van het behandelde juridisch onderwerp, wegens een beperktere toegang tot bronnenmateriaal. De auteur van deze masterproef is (aanduiden wat van toepassing is en aanvullen waar nodig):

- **evenwel de mening toegedaan dat voornoemde beperkende maatregelen geen noemenswaardige negatieve invloed hebben gehad op het onderzoek dat in deze masterproef is uitgewerkt.**
- de mening toegedaan dat voornoemde beperkende maatregelen een negatieve invloed hebben gehad op het onderzoek dat in deze masterproef is uitgewerkt, waardoor mogelijks de gespecialiseerde kennis van het behandelde domein en de wetenschappelijk uitdieping van het onderwerp van de masterproef niet is geschied zoals gewenst door de auteur. De auteur wenst melding te doen van de volgende problemen die zich hebben voorgedaan, waarbij aan de lezer wordt gevraagd hiermee rekening te houden:
 -
 -
 -”

Voorwoord

Deze masterproef vormt het slotstuk van mijn opleiding Rechten aan de Vrije Universiteit Brussel. De verwevenheid van het recht en het gezin heeft mij altijd geïntrigeerd. Ik ben dan ook ontzettend dankbaar dat ik mijn masterproef heb mogen schrijven over het meeroudergezin in de context van het huidig recht. Het onderzoek naar de sturingsmogelijkheden voor meeroudergezinnen inzake ouderlijk gezag enerzijds en het erfrecht en de giften anderzijds liet mij toe mijn passie voor het familie- en afstammingsrecht te combineren met mijn grote interesse in het notarieel familierecht.

Ik begon vijf jaar geleden heel gemotiveerd en gepassioneerd aan de opleiding Rechten. Diezelfde motivatie en passie is vandaag, vijf jaar later, nog steeds aanwezig. Ik kijk er dan ook naar uit om volgend jaar de opleiding Notariaat aan te vatten.

Dank aan mijn promotor prof. dr. Elisabeth Alofs, bij wie ik steeds terecht kon voor vragen en feedback. Dank aan Stef, Steven en Annelies voor de gesprekken over de juridische obstakels waarmee een intentioneel meeroudergezin te maken krijgt. Tot slot wil ik graag mijn familie en vrienden bedanken, en in het bijzonder mijn ouders, grootouders en vriend waar ik altijd op kon rekenen. Bedankt voor het geloof in mijn kunnen.

Anna Maria Wilmot

Inhoud

Voorwoord.....	I
Inhoud.....	II
Inleiding.....	1
DEEL 1: Meeroudergezinnen en het juridisch ouderschap binnen het huidig recht	3
1. Meeroudergezin als gezinsvorm.....	3
1.1. Begrip.....	3
1.2. Verklaringen omtrent het ontstaan van meeroudergezinnen	4
2. Meeroudergezinnen in concreto: 3 illustraties	5
2.1. Illustratie 1.....	6
2.2. Illustratie 2.....	6
2.3. Illustratie 3.....	7
3. Juridisch ouderschap.....	7
3.1. Verhouding tussen het juridisch ouderschap en de afstamming	7
3.2. Oorspronkelijke afstamming	8
3.3. Adoptieve afstamming	9
3.4. Gevolgen van het juridisch ouderschap	11
3.5. Positie van de niet-juridische ouder	12
4. Relevante parlementaire stukken en beleidsdocumenten	14
4.1. Wetsvoorstellen inzake zorgouderschap en medebeslissingsrecht van stief-/plusouders.....	14
4.2. Informatieverslag Commissie Institutionele Aangelegenheden.....	15
4.3. Federaal regeerakkoorden 2014 en 2020.....	16
5. Deelconclusie.....	17
DEEL 2: Sturingsmogelijkheden voor meeroudergezinnen.....	18
1. Sturingsmogelijkheden met betrekking tot het ouderlijk gezag.....	18
1.1. Algemeen	18
1.1.1. Begrip en situering binnen het huidige recht.....	18
1.1.2. Rechten en plichten onder het ouderlijk gezag	21
1.2. Sturingsmogelijkheden.....	22
1.2.1. Meerouderschapsovereenkomst	22
1.2.2. Recht op persoonlijk contact (art. 375bis BW).....	23
1.2.2.1. Toepassingsgebied	24
1.2.2.2. Modaliteiten van het persoonlijk contact.....	25
1.2.2.3. Bewijs van bijzondere affectieve band	27
1.2.2.4. In het belang van het kind	28
1.2.3. Feitelijk gezag en de lastgevingsovereenkomst	29
1.2.4. De materiële bewaring en het blokkaderecht	31
1.2.5. Onderwijsaangelegenheden	33

1.2.6.	Voogdij bij overlijden van de juridische ouders.....	34
1.3.	Toegepast op de illustraties	36
1.3.1.	Illustratie 1	36
1.3.2.	Illustratie 2	37
1.3.3.	Illustratie 3	38
1.4.	Het afstammingsloos gezag in Engeland en Wales	39
1.5.	Deelconclusie ouderlijk gezag	40
2.	Sturingsmogelijkheden met betrekking tot het erfrecht en de giften	41
2.1.	Algemeen	41
2.1.1.	Wettelijk erfrecht	41
2.1.2.	Techniek van de inbreng	43
2.1.3.	Wettelijk reserve	44
2.1.4.	Inkorting	46
2.2.	Sturingsmogelijkheden.....	47
2.2.1.	Testament en legaten	48
2.2.2.	Schenking en erfovereenkomsten.....	50
2.2.2.1.	Schenken.....	50
2.2.2.2.	Erfovereenkomsten	52
2.2.2.2.1.	Globale erfovereenkomst (art. 1100/7 oud Burgerlijk Wetboek)	52
2.2.2.2.2.	Punctuele erfovereenkomsten (art. 918 oud Burgerlijk Wetboek).....	56
2.3.	Tarieven inzake schenkings- en successierechten	57
2.4.	Toegepast op de illustraties	59
2.4.1.	Illustratie 1	59
2.4.2.	Illustratie 2	61
2.4.3.	Illustratie 3	62
2.5.	Deelconclusie erfrecht en giften	64
	Conclusie.....	66
	Bibliografie	68
	Wetgeving	68
	Rechtspraak.....	70
	Rechtsleer	71
	Media en diversen	75

Inleiding

1. Binnen de moderniserende samenleving is er een verschuiving waar te nemen waarbij het huwelijk niet meer de principiële hoeksteen van het gezin vormt. Naast het klassieke twee-ouder model zijn er de laatste decennia verschillende nieuwe gezinsvormen ontstaan. Één daarvan is het meeroudergezin, een gezinsvorm die zich veruiterlijkt in het feit dat een kind door meer dan twee personen opgevoed wordt.

2. Er is nog geen juridisch kader voor meeroudergezinnen binnen het Belgisch recht. Vandaag kunnen er slechts twee personen volwaardig juridisch ouder zijn van een kind. De andere betrokken personen worden juridisch als derden gekwalificeerd. Bij eventuele onenigheden is de relatie van deze niet-juridische ouders nauwelijks beschermd.

Tussen de verschillende volwassenen is er een maatschappelijke ongelijkheid die voortvloeit uit het gebrek aan een juridisch kader, wat ook op emotioneel vlak een impact heeft. De niet-juridische ouders zijn vaak op gelijke wijze betrokken bij de geboorte en opvoeding van het kind maar worden niet als dusdanig erkend. Zo hebben ze geen recht op ouderschapsverlof en mogen ze in principe geen beslissingen nemen inzake onderwijs en opvoeding. Wil de niet-juridische ouder op buitenlandse vakantie met het kind, dan is een schriftelijke toestemming van de juridische ouders steeds aanbevolen. Het is daarom van belang om te onderzoeken welke sturingsmogelijkheden er zijn voor meeroudergezinnen om hun juridische positie binnen het huidige recht zo gelijk mogelijk te maken aan die van een klassiek twee-ouder gezin, waarbij de relatie van elke ouder met de kinderen beschermd wordt en de drie of vier ouders juridisch op gelijke voet staan.

3. De onderzoeksvraag die gesteld wordt is: 'Wat zijn de sturingsmogelijkheden die meeroudergezinnen toelaten enige juridische verankering en bescherming te bekomen, rekening houdende met de afwezigheid van een algemeen wettelijk kader?'. Juridisch ouderschap heeft verschillende gevolgen. Binnen het bestek van deze masterproef worden de sturingsmogelijkheden onderzocht binnen de context van het ouderlijk gezag enerzijds en het erfrecht en de giften anderzijds.

4. Deel I omvat de huidige situatie waarin meeroudergezinnen zich bevinden. De maatschappelijke situering van de meeroudergezinnen als een gezinsvorm in het algemeen wordt geschetst, waarna in concreto de focus gelegd wordt op drie illustraties, elk bestaande uit een fictief meeroudergezin dat wordt voorgesteld aan de hand van een schema. De huidige regels inzake juridisch ouderschap worden onder de loep genomen en de pijnpunten ervan blootgelegd. Vervolgens wordt de aandacht gevestigd op verschillende relevante parlementaire stukken en beleidsdocumenten. Er zijn het voorbije decennia al verscheidene wetsvoorstellen gedaan met betrekking tot het invoeren van het zorgouderschap en het medebeslissingsrecht voor stiefouders en plusouders, waarbij de aandacht steeds gelegd wordt op de snel evoluerende maatschappij met veranderende

normen en waarden. Daarnaast werden er reeds aanstalten gemaakt om een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid rond een wettelijk kader voor meeroudergezinnen. Verdere stappen werden tot op vandaag evenwel niet gezet.

5. Deel II bevat het onderzoek naar de sturingsmogelijkheden in hoofde van de meeroudergezinnen. Eerst worden de verschillende sturingsmogelijkheden in het kader van het ouderlijk gezag besproken. Onderzocht wordt in welke mate en op welke wijze het mogelijk is om de bevoegdheden die aan de juridische ouders toekomen onder het ouderlijk gezag ook toe te laten komen aan de aanwezige niet-juridische ouder(s). Hierbij wordt zowel stilgestaan bij de mogelijkheden die de niet-juridische ouder heeft om zijn positie te verbeteren als de rol die de juridische ouders hierbij spelen.

Vervolgens worden de sturingsmogelijkheden in het kader van het erfrecht en de giften besproken. Ook hier speelt het juridisch ouderschap een grote rol. Kinderen die geen afstammelingen zijn van de erflater worden onder het wettelijk erfrecht uitgesloten. De wettelijke reserve en de inkorting belemmeren daarenboven in vele gevallen de mogelijkheid om al de aanwezige kinderen binnen het gezin erfrechtelijk gelijk te behandelen door middel van giften. Ook fiscaalrechtelijk worden de niet-eigen kinderen anders behandeld. De sturing middels legaten en de sturing middels schenkingen wordt onder de loep genomen. Deze sturingsmogelijkheden worden vervolgens toegepast op de 3 illustraties.

6. Tot slot vat de conclusie de meest pertinente bevindingen samen.

DEEL 1: Meeroudergezinnen en het juridisch ouderschap binnen het huidig recht

7. In dit deel wordt eerst ingegaan op de maatschappelijke situering van de meeroudergezinnen als gezinsvorm in het algemeen (1.). Daarna wordt in concreto ingegaan op drie illustraties van meeroudergezinnen die we vandaag de dag tegenkomen in onze maatschappij (2.). Vervolgens wordt ingegaan op het juridisch ouderschap verbonden aan deze gezinsvorm (3.). Daarop volgt een bespreking van relevante parlementaire stukken en beleidsdocumenten (4.). Tot slot wordt deel I afgesloten met een deelconclusie (5.).

1. Meeroudergezin als gezinsvorm

8. In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens ingegaan op de definiëring van meeroudergezinnen (1.1.) en een aantal maatschappelijke verklaringen inzake het ontstaan ervan (1.2.).

1.1. Begrip

9. Er is sprake van een meeroudergezin wanneer meer dan twee ouders instaan voor de opvoeding van de kinderen. Men komt overeen om het kind in co-ouderschap op te voeden.¹ Meeroudergezinnen zijn een moderne gezinsvorm, maar bij de vroegere klassieke boerenbedrijven was het eveneens zo dat in het geval een van de zonen getrouwd was en een kind kreeg, de ongehuwde broers en zusters die mee inwoonden evenzeer de vaders en de moeders waren.²

10. Op basis van de wijze van totstandkoming kan er een onderverdeling gemaakt worden tussen niet-intentionele meeroudergezinnen en de intentionele meeroudergezinnen. De niet-intentionele meeroudergezinnen ontstaan na de geboorte van het kind, er wordt op voorhand niet bewust gekozen voor deze gezinsvorm. Gedacht kan worden aan nieuw samengestelde gezinnen. Minstens één partner heeft een kind uit een andere relatie (bijvoorbeeld een vroeger huwelijk) en zijn/haar nieuwe partner gaat deel uitmaken van de opvoeding van dat kind.³ Niet-intentionele meeroudergezinnen zijn vandaag, in tegenstelling tot zo'n twintig jaar geleden, in groten getale aanwezig in onze samenleving. Zo bleek dat in 2016 nieuw samengestelde gezinnen zo'n 10% van alle aanwezige gezinnen in Vlaanderen uitmaken.⁴

Bij de intentionele meeroudergezinnen zijn er meer dan twee personen betrokken bij de conceptie van het kind, waarbij alle betrokkenen bewust *ex ante* de keuze maken om

¹ I. BOONE, *Gedeeld geluk*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 8.

² A. HEYVAERT, "Het wezen van de instituten afstamming en huwelijk", *RW* 1979-80, (737) 744.

³ Informatieverslag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van meeouderschap: addendum, *Parl.St.* Senaat 2015-16, nr. 6-98/3, 2-3; Wetsvoorstel (S. LAHAYE-BATTHEU e.a.) tot invoering van het medebeslissingsrecht voor plusouders, *Parl.St.* Kamer BZ 2018, nr. 54-3064/001, 5.

⁴ Wetsvoorstel (S. LAHAYE-BATTHEU e.a.) tot invoering van het medebeslissingsrecht voor plusouders, *Parl.St.* Kamer BZ 2018, nr. 54-3064/001, 5; V. AUDENART, *Gezinsenquête 2016: Overzicht van de voornaamste resultaten uit de gezinsenquête*, www.gezinsenquête.be, 2.

samen in te staan voor de opvoeding van het kind.⁵ Een onderscheid met het traditionele twee-ouder gezin is ook dat de biologische ouders geen partnerrelatie hebben met elkaar, noch op moment van verwekking, noch nadien. De verwekking gebeurt met het doel om het kind op te voeden samen met de partner van één of beide biologische ouders, die hiermee instemmen.⁶ De ouders in de intentionele meeroudergezinnen maken vaak, maar niet uitsluitend, deel uit van de LGBTQI-gemeenschap. Indien heterogezinnen bijvoorbeeld gebruik maken van een zaaddonor/eiceldonor/draagmoeder, kan dit ook leiden tot het ontstaan van een meeroudergezin.⁷ Doordat de keuze *ex ante* gemaakt wordt, bevinden de betrokkenen zich in de positie om nog vóór de verwekking van de kinderen reeds verschillende afspraken en regels op te stellen inzake de opvoeding en de organisatie ervan met het oog op de toekomst.⁸ Hiermee wordt een leidraad gecreëerd waar de betrokkenen op kunnen terugvallen. Dergelijke meerouderschapsovereenkomst kan bij niet-intentionele meeroudergezinnen niet gecreëerd worden daar de *ex ante* keuze ontbreekt.

11. Koppels en alleenstaanden die de wens koesteren om een meeroudergezin te vormen en op zoek zijn naar andere wensouders kunnen onder meer terecht bij Meer dan Gewenst. Het is een ontzettend populaire stichting in de LGBTQI-gemeenschap die allerlei activiteiten en informatieavonden organiseert, zodanig dat wensouders elkaar kunnen leren kennen.⁹ Op hun website is er tevens een rubriek voorzien waar wensouders een oproep kunnen plaatsen. Hoewel dit een Nederlandse stichting is, kunnen ook Belgische wensouders hier terecht. Op dit moment staan er 103 oproepen op het forum, waarvan 1 afkomstig uit België.¹⁰ Over het aantal intentionele meeroudergezinnen in België zijn er op dit moment evenwel geen concrete cijfers.¹¹

1.2. Verklaringen omtrent het ontstaan van meeroudergezinnen

12. Er zijn verschillende verklaringen denkbaar waarom personen een meeroudergezin verkiezen boven de klassieke tweeoudergezinnen. Hieronder volgt een niet-exhaustieve opsomming van verklaringen.

Een eerste verklaring vloeit voort uit de adoptieprocedure voor koppels van hetzelfde geslacht. Voor deze koppels is het sinds 30 juni 2006 mogelijk om een kind te adopteren, maar de procedure duurt erg lang zonder dat er zekerheid is dat het koppel op het einde

⁵ Informatieverslag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van meeoouderschap: addendum, *Parl.St.* Senaat 2015-16, nr. 6-98/3, 2-3; M. VONK, "Een huis voor alle kinderen", *NJB* 2013, (2244) 2244.

⁶ I. BOONE, *Gedeeld geluk*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 1 en 7-8.

⁷ M. VONK, "Een huis voor alle kinderen", *NJB* 2013, (2244) 2244; F. VAN GARDEREN, "Twee papa's, een mama en een zoon: Remko, Pim en Els zijn een meeroudergezin in België", 2018, www.demorgen.be/nieuws/twee-papa-s-een-mama-en-een-zoon-remko-pim-en-els-zijn-een-meeroudergezin-in-belgie~b41a0f62/.

⁸ *Infra* 22, nr 54.

⁹ www.meerdangewenst.nl.

¹⁰ www.meerdangewenst.nl/category/oproepjes/oproepen-wensouders/ (geraadpleegd op 24 mei 2021).

¹¹ F. VAN GARDEREN, "Twee papa's, een mama en een zoon: Remko, Pim en Els zijn een meeroudergezin in België", 2018, www.demorgen.be/nieuws/twee-papa-s-een-mama-en-een-zoon-remko-pim-en-els-zijn-een-meeroudergezin-in-belgie~b41a0f62/.

van de rit effectief een kind mag adopteren.¹² Dat veruiterlijkt zich ook in de lage cijfers. In 2018 werden in de Vlaamse Gemeenschap 8 adopties afgerond met holebikoppels.¹³ In 2019 waren dat er 10.¹⁴ Hierdoor kan de wens ontstaan om via een andere manier een gezin te starten.

Daarnaast is er ook het biologische aspect. Sommige wensouders willen biologische kinderen. Dit leidt er bijvoorbeeld toe dat homokoppels op zoek gaan naar een vrouw die dezelfde kinderwens deelt. Samen kunnen ze dan beslissen om samen het kind te verwekken en samen in te staan voor de opvoeding ervan.¹⁵

Ook onvruchtbaarheid kan ertoe leiden dat personen een meeroudergezin wensen op te starten. Denk bijvoorbeeld aan de situatie waarbij de man of vrouw uit een heterokoppel onvruchtbaar is. Ze kunnen beroep doen op een bekende zaaddonor of een bekende draagmoeder waarmee ze op voorhand beslissen om samen in te staan voor de opvoeding. De wil is aanwezig vóór verwekking, waardoor er desgevallend sprake is van een intentioneel meeroudergezin.¹⁶ Inzake draagmoederschap is het altijd zo dat, hoewel de draagmoeder zich ertoe verbindt om na de bevalling het kind af te staan aan de wensouders, de vrouw die het kind baart, de biologische én de juridische moeder blijft aangezien het draagmoederschap in België niet wordt erkend.¹⁷ Wanneer de draagmoeder deel uitmaakt van het meeroudergezin vormt dat geen probleem.

De visies in de maatschappij veranderen ook. Waar voorheen het huwelijk de leidraad was voor het gezin, wordt dit vandaag losgekoppeld van elkaar. Mensen zien het krijgen van een kind los van het hebben van een partner. Zo zijn alleenstaande vrouwen in Vlaanderen steeds vaker wensouder.¹⁸

2. Meeroudergezinnen in concreto: 3 illustraties

13. In concreto worden de sturingsmogelijkheden getoetst op drie verschillende illustraties. Deze illustraties, elk bestaande uit een fictief meeroudergezin, worden in dit hoofdstuk uiteengezet (2.1., 2.2., 2.3.). Bij elk gezin wordt de positie van alle betrokkenen verduidelijkt, wat van belang is om uit te maken wie de juridische ouder is van elk kind en wie in deze verhouding uit de boot valt.

¹² Wet 18 april 2006 tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek teneinde de adoptie door personen van hetzelfde geslacht mogelijk te maken, *BS* 20 juni 2006.

¹³ KIND & GEZIN, *Activiteitenverslag Adoptie 2018*, www.kindengezin.be/img/ActiviteitenverslagVCA2018.pdf, 59.

¹⁴ KIND & GEZIN, *Activiteitenverslag Adoptie 2019*, www.kindengezin.be/img/activiteitenverslag-vca-2019.pdf, 59.

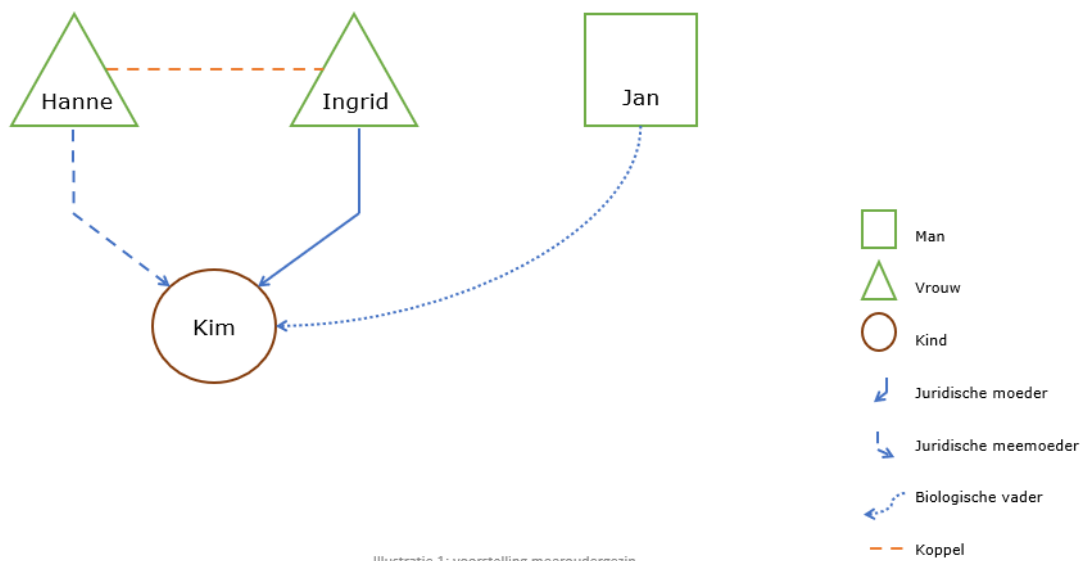
¹⁵ F. VAN GARDEREN, "Twee papa's, een mama en een zoon: Remko, Pim en Els zijn een meeroudergezin in België", 2018, www.demorgen.be/nieuws/twee-papa-s-een-mama-en-een-zoon-remko-pim-en-els-zijn-een-meeroudergezin-in-belgie~b41a0f62/.

¹⁶ I. BOONE, *Gedeeld geluk*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 7.

¹⁷ L. PLUYM, *Draagmoederschap*, Gent, Larcier, 2014, 1.

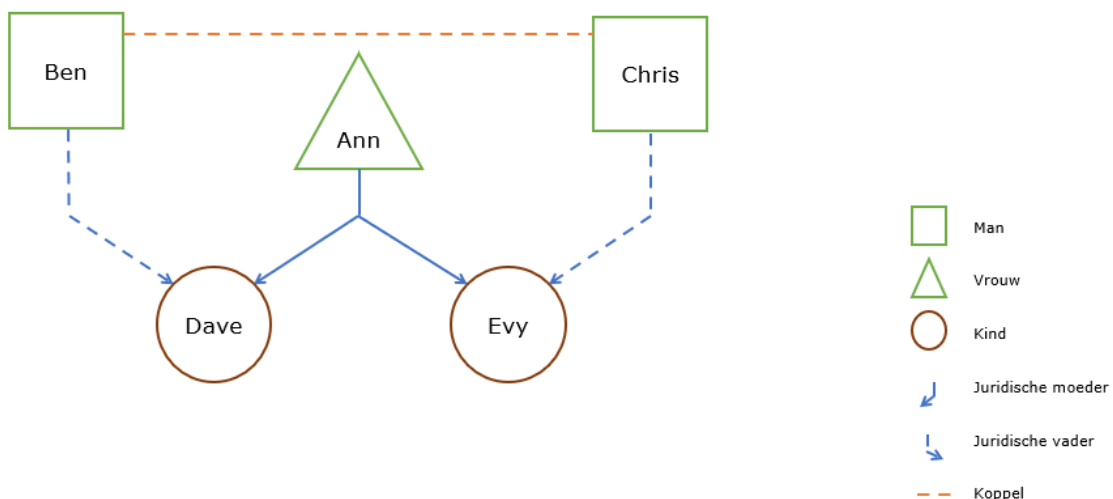
¹⁸ G. PLETS, "Niet verliefd, wel samen mama en papa", *DS Weekblad* 15 november 2014, 18.

2.1. Illustratie 1

14. Het lesbische koppel Hanne en Ingrid vormen samen met Jan een gelukkig intentioneel meeroudergezin. Ze hebben samen één kind, Kim, waarvan Hanne en Ingrid de juridische ouders zijn. Jan is een niet-juridische ouder. Als bekende donor is hij wel de biologische vader van Kim. Nog vóór de verwekking van Kim hebben de drie volwassenen een meerouderschapsovereenkomst opgesteld waarin ze de afspraken die ze hebben gemaakt inzake de opvoeding van Kim hebben vastgelegd. Hanne en Ingrid zijn wettelijk samenwonenden. Ze wonen in het appartement tegenover dat van Jan. Ze staan alle drie volledig in voor de opvoeding van Kim, die om de twee dagen wisselt van appartement.

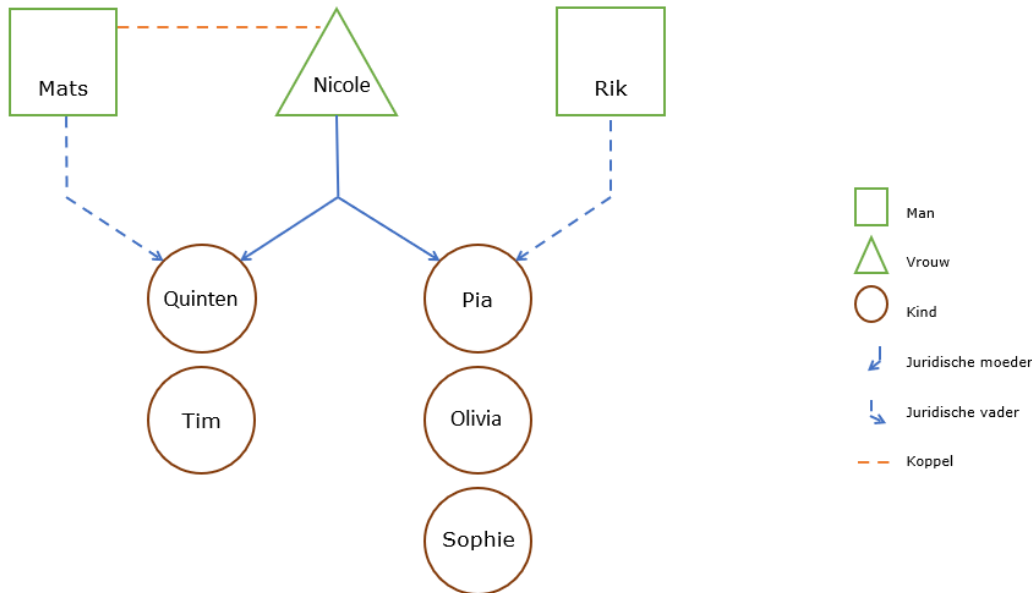
2.2. Illustratie 2

15. Alleenstaande vrouw Ann vormt samen met het homokoppel Ben en Chris een intentioneel meeroudergezin. Samen hebben ze 2 kinderen: Dave en Evy. Ann en Ben zijn de biologische én juridische ouders van Dave. Ann en Chris zijn de biologische én juridische

ouders van Evy. Ben en Chris zijn pas na de geboorte van beide kinderen gehuwd. Vóór de verwekking van het eerste kind (Dave), hebben de drie volwassenen de vele onderlinge afspraken gegoten in een meerouderschapsovereenkomst. Ben en Chris wonen 2 kilometer van Ann en de kinderen wisselen om de drie dagen van huis.

2.3. Illustratie 3

Illustratie 3: voorstelling meeroudergezin

16. Mats en Nicole, een wettelijk samenwonend stel, vormen een nieuw samengesteld gezin. Nicole heeft drie kinderen uit haar vorig huwelijk met Rik: Pia, Olivia en Sophie. Samen met Mats, waarmee ze wettelijk samenwoont, heeft ze nog twee kinderen: Quinten en Tim. Mats is de stiefvader van Pia, Olivia en Sophie. Het gaat om een niet-intentioneel meeroudergezin. Rik, de juridische vader van Pia, Olivia en Sophie, staat nog steeds mee in voor de opvoeding van zijn kinderen. Rik heeft nog geen nieuwe relatie en woont alleen. Er is voorzien in een gelijke verblijfsregeling van de kinderen, waarbij Pia, Olivia en Sophie om de week tussen het verblijf bij Nicole en het verblijf bij Rik wisselen.

3. Juridisch ouderschap

17. In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op het juridisch ouderschap en de band met het afstammingsrecht (3.1.). Vervolgens wordt er stilgestaan bij de oorspronkelijke afstamming (3.2.) en de adoptieve afstamming (3.3.). Daarna komen de gevolgen van het juridisch ouderschap aan bod (3.4.). Tot slot wordt de positie van de niet-juridische ouder uiteengezet (3.5.).

3.1. Verhouding tussen het juridisch ouderschap en de afstamming

18. Juridisch ouderschap betreft het ouderschap dat automatisch wordt vastgesteld wanneer overeenkomstig de door de wet bepaalde regels een afstammingsband bestaat tussen ouder en kind. Het wijst op de onvoorwaardelijke en permanente band jegens het

kind.¹⁹ Het juridisch ouderschap speelt een grote rol binnen de samenleving. Het brengt verschillende gevolgen met zich mee binnen verschillende domeinen van het familierecht.

19. Het juridisch ouderschap is in het Belgisch recht in beginsel inherent verbonden aan het vestigen van een afstammingsband waardoor er stilgestaan dient te worden bij het huidige afstammingsrecht. De wetgeving inzake afstamming is van openbare orde aangezien het ertoe strekt het individu te ordenen binnen de familie.²⁰

20. Het begrip afstamming wordt in de rechtsleer op verschillende manieren uitgelegd. Zo wordt het gedefinieerd als de juridische band tussen twee personen waarbij de ene het kind is van de andere en deze laatste de ouder is van dat kind.²¹ Andere auteurs beschrijven afstamming als de socio-juridische relatie die de personen aanduidt die verantwoordelijk zijn voor de sociale en biologische volwassenwording van een kind.²² Het uitgangspunt van deze laatste beschrijving lijkt echter verouderd. Vandaag staan er vaak andere personen mee in voor de opvoeding en volwassenwording van het kind, zonder dat het afstammingsrecht toelaat een afstammingsband te vestigen ten aanzien van dit kind.

21. De vereiste afstammingsband kan volgens de oorspronkelijke afstamming of volgens de adoptieve afstamming worden vastgelegd.

3.2. Oorspronkelijke afstamming

22. Ten aanzien van elk kind kunnen niet meer dan twee oorspronkelijke afstammingsbanden uitwerking hebben, waardoor een kind dus slechts 2 juridische ouders kan hebben: één moeder en één vader of meemoeder.²³ Deze afstammingsbanden kunnen op verschillende wijze gevestigd worden.

23. De moeder van het kind is de persoon die als dusdanig vermeld wordt in de geboorteakte.²⁴ Bij het ontbreken van een naam op de geboorteakte of de geboorteakte zelf, is het mogelijk voor de moeder om haar kind te erkennen.²⁵ Indien op geen van beide manieren de afstammingsband gevestigd werd, is het mogelijk om de afstamming langs moederszijde via de gerechtelijke weg vast te leggen.²⁶

24. Ook de afstamming langs vaderszijde of langs meemoederszijde kan op drie manieren gevestigd worden. Ten eerste is het vermoeden van vaderschap of meemoederschap van

¹⁹ A.-C. VAN GYSEL, *Précis de droit des personnes et de la famille*, Limal, Anthemis, 2013, 407; I. BOONE, *Gedeeld geluk*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 5; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 12; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2021, 429.

²⁰ Y.-H. LELEU, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2020, 545; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 8.

²¹ P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 231.

²² A. HEYVAERT, *Het personen- en gezinsrecht ont(k)leed: theorieën over personen- en gezinsrecht rond een syllabus van de Belgische techniek*, Gent, Mys & breesch, 2000, 138.

²³ Art. 329 oud BW; I. BOONE, "Van co-ouderschap naar intentioneel meerouderschap" in I. BOONE en C. DECLERCK, *Actualia familierecht: co-ouderschap vandaag en morgen*, Brugge, die Keure, 2017, (79) 90.

²⁴ Art. 312 oud BW.

²⁵ Art. 313 oud BW.

²⁶ Art. 314 oud BW.

belang. Het kind heeft de echtgenoot/echtgenote tot respectievelijke vader of meemoeder indien het geboren is tijdens het huwelijk of binnen de 300 dagen na de ontbinding of de nietigverklaring van het huwelijk.²⁷ Evenwel dient opgemerkt te worden dat dit vermoeden uit de tijd stamt waar niet met zekerheid vast te stellen was wie de vader was. Tegenwoordig is dit met bijna absolute zekerheid te bepalen, waardoor reeds stemmen opgingen om dit vermoeden af te schaffen.²⁸ De afstamming kan ook gevestigd worden door middel van erkenning door de vader of de meemoeder.²⁹ Het vaderschap of het meemoederschap kan tot slot uitgesproken worden bij vonnis door de familierechtbank.³⁰

25. Ondanks dat artikel 329 oud Burgerlijk Wetboek duidelijk maakt dat er slechts twee afstammingsbanden uitwerking kunnen hebben ten aanzien van het kind, is het niet uitgesloten dat een kind door meer dan één persoon van hetzelfde geslacht of door zowel de meemoeder als vader erkend wordt. Wanneer het kind reeds erkend is, zal een later verzoek tot erkenning ontvankelijk zijn. Dergelijke erkenning is niet verboden. De laatste erkenning blijft evenwel zonder uitwerking. Buiten dat er akte van wordt genomen, is er geen enkel rechtsgevolg aan verbonden zolang de eerste erkenning niet vernietigd is. Op die manier kan meerouderschap, evenwel zonder rechtsgevolgen, gevestigd worden.³¹

3.3. Adoptieve afstamming

26. Gemeenschappelijk aan alle vormen van adoptie is dat de toestemming van de ouder(s) ten aanzien van wie de afstammingsband vaststaat in beginsel altijd vereist is wanneer het een adoptie van een minderjarig kind betreft. De toestemming van één ouder volstaat wanneer de andere ouder wilsonbekwaam of vermoedelijk afwezig is, geen gekende verblijfplaats heeft of onmogelijk zijn wil te kennen kan geven.³²

27. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de volle en de gewone adoptie. Wanneer een kind geadopteerd wordt onder de volle adoptie, worden de afstammingsbanden met de oorspronkelijke familie verbroken. De huwelijksbeletsels blijven evenwel intact. Het kind wordt ten aanzien van de adoptant gelijkgesteld met een kind waarmee een oorspronkelijke afstammingsband is gevestigd.³³ Verwantschapsbanden komen tot stand tussen het kind en de familieleden van de adoptant en omgekeerd tussen de adoptant en de familieleden van het kind.³⁴ Aan de oorspronkelijke ouders komt enkel een recht op

²⁷ Art. 315, 317 en 325/2 oud BW.

²⁸ G. MATHIEU, "L'établissement de la filiation" in *Familles: union et désunion. commentaire pratique*, 2020, (1) 4-5.

²⁹ Art. 319, 325/4 en 329bis oud BW.

³⁰ Art. 322 en 328/5 oud BW.

³¹ Art. 329 oud BW; A. HEYVAERT en R. VANCRAENENBROECK, "Art. 329 BW" in *Comm.Pers., I, Burgerlijk Wetboek*, 1998, (1) 1-3; K. SIKORSKA, T. KRUGER en F. SWENNEN, *Meerouderschap en meeroudergezag*, Antwerpen, Persoon & Vermogen Universiteit Antwerpen, 2015, 22.

³² Art. 348-3 oud BW.

³³ Art. 356-1, eerste en tweede lid oud BW.

³⁴ C. CASTELEIN, "Grondvoorwaarden voor adoptie" in P. SENAËVE en F. SWENNEN (eds.), *De hervorming van de interne en de internationale adoptie*, Antwerpen, Intersentia, 2004, (1) 8; F. SWENNEN, "De juridische gevolgen van de adoptie" in P. SENAËVE en F. SWENNEN (eds.), *De hervorming van de interne en de internationale adoptie*, Antwerpen, Intersentia, 2004, (121) 124-125.

persoonlijk contact toe, dat slechts geweigerd kan worden om bijzonder ernstige redenen.³⁵

De gewone adoptie doet een afstammingsband ontstaan tussen het kind en de adoptant, maar verbreekt de afstammingsbanden met de oorspronkelijke familie niet. Aan de twee juridische ouders (oorspronkelijke afstamming) kunnen door de gewone adoptie dus nog twee juridische ouders toegevoegd worden. Dit doet evenwel geen afbreuk aan het gegeven dat er maar twee gelijkwaardige ouder-kindrelaties tegelijkertijd mogelijk zijn.³⁶ De adoptant bekleedt het ouderlijk gezag ten koste van de oorspronkelijke ouder(s), die enkel nog een recht op persoonlijk contact behouden.³⁷ De verplichting inzake levensonderhoud blijft wel subsidiair bestaan in hoofde van de oorspronkelijke ouder(s).³⁸ De verwantschapsbanden strekken zich, in tegenstelling tot de volle adoptie, enkel uit tot de afstammelingen van de geadopteerde.³⁹ Op het vlak van het erfrecht leidt de gewone adoptie ertoe dat het kind dezelfde rechten verkrijgt op de nalatenschap van de adoptant als een eigen kind van deze adoptant, wat ertoe leidt dat de eigen kinderen zich niet kunnen verzetten tegen het verkleinen van hun reserve en hun aanspraken. Tegelijk behoudt het kind ook zijn erfrecht in de oorspronkelijke familie.⁴⁰

28. In de context van meeroudergezinnen is het interessant om stil te staan bij de stiefouderadoptie, een specifieke vorm van adoptie waarbij de stiefouder het kind van zijn partner adopteert. Er wordt daarbij eveneens een onderscheid gemaakt tussen de gewone en de volle stiefouderadoptie.

De volle stiefouderadoptie heeft tot gevolg dat aan het kind dezelfde rechten en plichten (zoals een volwaardig wederkerige onderhoudsplicht en erfrecht) toekomen als de eigen kinderen van de stiefouder. Daarnaast oefent de stiefouder samen met zijn echtgenoot/partner het ouderlijk gezag uit. De banden van de andere oorspronkelijke ouder worden evenwel volledig verbroken.⁴¹

De gewone stiefouderadoptie heeft als gevolg dat er een wederzijdse onderhoudsplicht tot stand komt tussen de stiefouder en het kind en er een subsidiaire onderhoudsplicht blijft bestaan tussen dit kind en de juridische ouder die niet de partner van de stiefouder is.⁴² Erfrechtelijk krijgt het kind dezelfde rechten als de eigen kinderen van de stiefouder. Op de nalatenschap van de bloedverwanten van de adoptant krijgt het kind geen recht.⁴³ De

³⁵ Art. 374, §1, vierde lid oud BW; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 440.

³⁶ F. SWENNEN, "Wat is ouderschap?", *TPR* 2016, (11) 77; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2021, 417.

³⁷ Art. 353-8 en 374, §1, vierde lid oud BW; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 440.

³⁸ Art. 353-14 oud BW.

³⁹ Art. 353-12 en 353-13 oud BW.

⁴⁰ Art. 353-15 oud BW.

⁴¹ Art. 356-1 oud BW.

⁴² Art. 353-14 oud BW.

⁴³ Art. 353-15 oud BW.

banden met de oorspronkelijke ouder blijven parallel bestaan aan deze van de nieuwe adoptieve afstammingsband.⁴⁴ Daarnaast komt het ouderlijk gezag toe aan de stiefouder van het kind en de juridisch ouder die partner is van de stiefouder. De andere oorspronkelijke ouder verliest evenwel zijn ouderlijk gezag.⁴⁵ Deze adoptie gaat dus een stap verder dan de algemene gewone adoptie zoals hierboven uiteengezet. Desondanks blijft het ouderlijk gezag steeds een heikel punt aangezien slechts aan twee personen tegelijk het ouderlijk gezag toekomt.

Ondanks dat de invoering van de stiefouderadoptie, en zeker de gewone stiefouderadoptie, het mogelijk maakt om bepaalde gezinssituaties juridisch te kaderen, zijn er toch nog twee belangrijke nadelen aan verbonden. Enerzijds is de toestemming ook bij dergelijke adoptie vereist van elke ouder. In dat opzicht is het aannemelijk dat bijvoorbeeld een juridische vader niet bereid is om toestemming te verlenen aan de adoptie aangezien hij ten gevolge ervan zijn ouderlijk gezag verliest. Het is enkel onder bepaalde voorwaarden mogelijk voor de rechter om deze weigering opzij te zetten.⁴⁶ Daarnaast kan slechts één adoptie tegelijkertijd uitwerking hebben, waardoor de gewone stiefouderadoptie slechts een oplossing is voor het nieuw samengesteld gezin van één van de juridische ouders.⁴⁷

3.4. Gevolgen van het juridisch ouderschap

29. De gevolgen van het juridisch ouderschap zijn talrijk⁴⁸:

De afstammingsband doet van rechtswege het ouderlijk gezag ontstaan in hoofde van de juridische ouders. Hieruit volgt onder andere dat hun toestemming nodig is voor verschillende handelingen. Zo is de instemming vereist met het huwelijk van het minderjarig kind (artikel 145 oud Burgerlijk Wetboek) en elke vorm van adoptie van het minderjarig kind (artikel 348-11 oud Burgerlijk Wetboek).

In hoofde van de juridische ouders geldt de bijzondere onderhoudsverplichting jegens het kind waarbij de ouders naar evenredigheid van hun middelen moeten zorgen voor de opvoeding, het onderhoud, de gezondheid, huisvesting, toezicht, opleiding en ontplooiing van het kind.⁴⁹

⁴⁴ U. CERULUS, "De rechtspositie van stiefouders" in I. BOONE en C. DECLERCK (eds.), *Actualia familierecht: co-ouderschap vandaag en morgen*, Brugge, die Keure, 2017, (115) 128.

⁴⁵ Art. 353-9 oud BW.

⁴⁶ Art. 348-11, eerste en tweede lid oud BW; zie ook R. VASSEUR, "De weigering van (een van) de ouders om toe te stemmen in de adoptie van hun kind : vetorecht in hoofde van de ouders versus het belang van het kind" (noot onder Rb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 22 april 2016), *TJK* 2017, 344-353.

⁴⁷ Art. 347-1 en 347-2 oud BW; F. SWENNEN, "Wat is ouderschap?", *TPR* 2016, (11) 77; U. CERULUS, "De rechtspositie van stiefouders" in I. BOONE en C. DECLERCK (eds.), *Actualia familierecht: co-ouderschap vandaag en morgen*, Brugge, die Keure, 2017, (115) 128.

⁴⁸ A.-C. VAN GYSEL, *Précis de droit des personnes et de la famille*, Limal, Anthemis, 2013, 407 en 422; P. SENAEVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 298; Y.-H. LELEU, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2020, 721; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 193, 215 en 241.

⁴⁹ Art. 203 en 205 oud BW.

Het kind kan enkel de familienaam dragen van één of van beide juridische ouders.⁵⁰

Er bestaat een wederzijds erfrecht tussen ouder en kind. Het kind is de wettige erfgenaam van zijn ouders. Indien er geen bijzondere schikkingen werden getroffen, wordt de nalatenschap volledig verdeeld onder de aanwezige wettige erfgenamen.⁵¹

Ten aanzien van alle verwanten van de juridische ouder wordt een verwantschapsband gecreëerd. Afstamming heeft tevens huwelijksbeletselen tot gevolg. Met alle bloedverwanten en sommige aanverwanten is het huwelijk verboden, net zoals met de adoptant, de ex-echtgenoot van de adoptant en omgekeerd, ...⁵²

Ook inzake de toekenning van de Belgische nationaliteit speelt het juridisch ouderschap en de afstamming een rol. Zo is het kind onder andere Belg zodra één ouder Belg is op het moment van de geboorte van het kind.⁵³

Daarnaast zijn er op het gebied van het strafrecht, fiscaal recht en het sociale zekerheidsrecht verschillende gevolgen.⁵⁴

30. Het vestigen van een afstammingsband met het kind is aldus een ontzettend belangrijk gegeven door de verscheidenheid aan gevolgen die hiermee gepaard gaan. In het tweede deel wordt er dieper ingegaan op de gevolgen inzake ouderlijk gezag en het erfrecht.⁵⁵

3.5. Positie van de niet-juridische ouder

31. Elke persoon zonder afstammingsband met het kind, wordt juridisch gekwalificeerd als een derde.⁵⁶ In het kader van deze masterproef wordt het begrip niet-juridische ouder uitsluitend gebruikt om een persoon aan te duiden die deel uitmaakt van een meeroudergezin en mee instaat voor de opvoeding van het kind maar juridisch niet als ouder wordt bestempeld wegens het ontbreken van een afstammingsband. Het begrip niet-eigen kinderen wordt gebruikt om kinderen aan te duiden van wie de afstamming (middels oorspronkelijke afstamming/adoptieve afstamming) tegenover de betrokkene niet vaststaat.

32. Meeroudergezinnen botsen steeds op de strikte regels inzake afstammingsrecht en juridisch ouderschap, aangezien er minstens één niet-juridische ouder aanwezig is. In beginsel bestaan er geen rechten en plichten in hoofde van de niet-juridische ouder ten aanzien van het kind. Wanneer de nalatenschap van de niet-juridische ouder openvalt, dan wordt het kind onder het wettelijk erfrecht niet tot de nalatenschap geroepen. Het is ook

⁵⁰ Art. 355, §1, eerste en tweede lid oud BW.

⁵¹ Art. 730 en 745 oud BW.

⁵² Art. 161 en 353-13 oud BW.

⁵³ Art. 8, §2 WBN.

⁵⁴ P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 298.

⁵⁵ *Infra* 18 e.v.

⁵⁶ U. CERULUS, "De rechtspositie van stiefouders" in I. BOONE en C. DECLERCK (eds.), *Actualia familierecht: co-ouderschap vandaag en morgen*, Brugge, die Keure, 2017, (115) 117.

niet mogelijk voor de niet-juridische ouder om zijn naam over te dragen aan het kind. De kinderen in illustratie 2 kunnen bijvoorbeeld enkel dezelfde familienaam dragen wanneer de ouders uitsluitend de naam van de moeder kiezen.⁵⁷

Tussen de volwassenen binnen het meeroudergezin zorgt het juridisch ouderschap en het ontbreken ervan ten aanzien van minstens één volwassene ook voor een onevenwichtige verhouding. Desgewenst kunnen de twee juridische ouders de opinie van de niet-juridische ouder(s) volledig links laten liggen. Wanneer de niet-juridische ouder bijvoorbeeld absoluut tegen het huwelijk is van het minderjarig kind, blijft dit zonder invloed. De juridische ouders kunnen hem of haar in grote mate het contact met het kind ontzeggen. Omgekeerd kan de niet-juridische ouder, indien deze dit zou weigeren, in beginsel niet verplicht worden om te voorzien in het onderhoud van het kind. De positie van de niet-juridische ouder is minstens precair te noemen.

33. Doordat de volle adoptie de banden met de oorspronkelijke ouders volledig verbreekt, laat deze niet toe de juridische positie van de meeroudergezinnen te verbeteren. De niet-juridische ouder kan de kinderen evenwel gewoon adopteren zodanig dat de oorspronkelijke afstammingsbanden niet verbroken worden. Met het oog op een gelijke behandeling binnen het wettelijk erfrecht is dit een mogelijke oplossing. Evenwel kan dergelijke adoptie er niet toe leiden dat aan alle aanwezige volwassenen tegelijkertijd dezelfde ouderlijke rechten en plichten toekomen. Ook de gewone adoptie is daarom vandaag geen volwaardige oplossing om de niet-juridische ouder binnen het gezin op gelijke voet te plaatsen.

34. Voor de vele niet-juridische ouders in onze samenleving laat het huidige afstammingsrecht vandaag niet toe om de bestaande feitelijke relaties te verankeren/beschermen. Ook het Grondwettelijk Hof heeft in de loop der jaren meermaals de nood aan hervorming van het familie- en afstammingsrecht aangegeven. De visie van het huwelijk als basis van het gezin is verouderd en een belangenafweging in concreto moet mogelijk worden.⁵⁸

In het kader van de gewone adoptie heeft dit zich reeds veruiterlijkt in de ongrondwettigverklaring van het adoptieverbod waardoor een broer/zus van de juridische ouder van het kind desbetreffend kind niet kon adopteren.⁵⁹ Daarbij oordeelde het Grondwettelijk Hof dat de juridische gevolgen die verbonden zijn aan het absoluut huwelijksbeletsel niet toelaten rekening te houden met de eventueel aanwezige belangen, waaronder de belangen van het kind dat kandidaat-geadopteerde is.⁶⁰

⁵⁷ *Supra* 6, nr. 15.

⁵⁸ V. BEEL, "Familierecht moet op de schop", 2016, www.standaard.be/cnt/dmf20160204_02110527; F. SWENNEN, "Wat is ouderschap?", *TPR* 2016, (11) 11, 22-26.

⁵⁹ GwH 16 februari 2017, nr. 25/2017 en GwH 13 juli 2017, nr. 95/2017.

⁶⁰ GwH 16 februari 2017, nr. 25/2017, overw. B.12.2. en GwH 13 juli 2017, nr. 95/2017, overw. B.9.2.

Ook in de zaak Boël, gesitueerd rond de problematiek waarbij een persoon maar twee juridische ouders kan hebben⁶¹, maakt het Hof duidelijk dat het familierecht niet meer voldoet. Paragrafen 1 en 2 van artikel 318 oud Burgerlijk Wetboek inzake de niet-ontvankelijkheid en de termijn van het instellen van de vordering tot betwisting van het vaderschap schenden de Grondwet. De mogelijkheid van de rechter om rekening te houden met de belangen van alle betrokkenen wordt ten gevolge van deze bepalingen op absolute wijze ontnomen.⁶²

4. Relevante parlementaire stukken en beleidsdocumenten

35. Opeenvolgend worden hier kort de wetsvoorstellen inzake ouderschap en het medebeslissingsrecht voor stief- en plusouders uiteengezet (4.1.). Vervolgens wordt stilgestaan bij het informatieverlag van de Commissie Institutionele Aangelegenheden (4.2.). Tot slot wordt er ingegaan op de federale regeerakkoorden van 2014 en 2020 (4.3.).

4.1. Wetsvoorstellen inzake zorgouderschap en medebeslissingsrecht van stief-/ plusouders

36. Over een periode van zo'n twintig jaar werden reeds tal van wetsvoorstellen ingediend ter invoering van het zorgouderschap in het Burgerlijk Wetboek.⁶³ Het zorgouderschap biedt de mogelijkheid om aan derden, feitelijk betrokken bij de opvoeding van het kind, alle of bepaalde secundaire gevolgen van een juridische afstammingsband toe te kennen. Daarenboven leidt het zorgouderschap er niet toe dat verantwoordelijkheid van de wettelijke ouders ontnomen wordt. De invoering van dergelijk zorgouderschap komt veel gezinnen, waaronder de homoseksuele en nieuw samengestelde gezinnen, ten goede.⁶⁴ Het wetsvoorstel ingediend in 2019 voorziet in een regeling waarbij, in de hypothese dat de twee juridische ouders gezamenlijk het ouderlijk gezag uitoefenen, aan de partner van de bewarende ouder de rechten die voortvloeien uit het ouderlijk gezag kunnen worden gedelegeerd, zonder dat er een voorafgaand akkoord vereist is van de andere ouder. De mogelijkheid om beslissingen te delegeren waarbij elke juridische ouder betrokken moet worden, zoals bijvoorbeeld de keuze van een school en de keuze van de studierichting, is in het wetsvoorstel niet opgenomen.⁶⁵ De invoering van zorgouderschap

⁶¹ V. BEEL, "Familierecht moet op de schop", 2016, www.standaard.be/cnt/dmf20160204_02110527.

⁶² GwH 3 februari 2016, nr. 18/2016.

⁶³ Wetsvoorstel (S. DE BETHUNE) tot aanvulling van het Burgerlijk Wetboek met bepalingen inzake het zorgouderschap, *Parl.St.* Senaat 2001-02, nr. 2-1110/1; Wetsvoorstel (G. BOURGEOIS) tot invoering van het zorgouderschap in het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 51-0815/001; Wetsvoorstel tot aanvulling van het Burgerlijk Wetboek met bepalingen inzake het zorgouderschap, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 51-0393/001; Wetsvoorstel (G. SWENNEN) houdende invoering van basisbepalingen voor het zorgouderschap, *Parl.St.* Kamer 2006-07, nr. 51-2924/001; Wetsvoorstel (S. VERHERSTRAETEN) tot wijziging van de wetgeving betreffende de bescherming van het kind wat de invoering van het zorgouderschap betreft, *Parl.St.* Kamer BZ 2010, nr. 53-0119/001; wetsvoorstel (C. BROTCORNE) teneinde het zorgouderschap in het Burgerlijk Wetboek op te nemen, *Parl.St.* Kamer BZ 2014, nr. 54-0194/001; Wetsvoorstel (V. MATS e.a.) teneinde het zorgouderschap in het Burgerlijk Wetboek op te nemen, *Parl.St.* Kamer BZ 2019, nr. 55-0283/001.

⁶⁴ Wetsvoorstel (V. MATS e.a.) teneinde het zorgouderschap in het Burgerlijk Wetboek op te nemen, *Parl.St.* Kamer BZ 2019, nr. 55-0283/001, 2.

⁶⁵ Wetsvoorstel (V. MATS e.a.) teneinde het zorgouderschap in het Burgerlijk Wetboek op te nemen, *Parl.St.* Kamer BZ 2019, nr. 55-0283/001, 8.

beantwoordt aan het idee dat afstamming niet langer het enige aanknopingspunt moet zijn voor een coherente gezagsregeling.⁶⁶ Ondanks de grote hoeveelheid ingediende wetsvoorstellen, werd het zorgouderschap tot vandaag nog niet ingevoerd.

37. In 2009 werd een wetsvoorstel ingediend waarin gepleit werd voor de invoering van het medebeslissingsrecht voor stiefouders. Dit medebeslissingsrecht houdt in dat er meer wettelijke rechten aan de samenwonende partner van één van de juridische ouders wordt toegekend indien deze partner, als stiefouder, mee instaat voor de opvoeding. In het voorstel wordt duidelijk aangegeven dat het doel ervan niet is om een gezagsregeling zoals stief- of zorgouderschap te bekomen waarbij de regeling inhoudelijk overeenstemt met de gewone adoptie. Er wordt juist gepleit voor een medebeslissingsrecht waarbij aan de stiefouder, naast de twee juridische ouders, bepaalde rechten toekomen.⁶⁷ De tekst van dit voorstel werd overgenomen in een wetsvoorstel van 2010 en een wetsvoorstel van 2018. Bij deze laatste wordt er evenwel niet meer gesproken van stiefouders maar van plusouders.⁶⁸

4.2. Informatieverslag Commissie Institutionele Aangelegenheden

38. Op 17 november 2014 werd een verzoek ingediend in de Senaat om onderzoek te doen naar de mogelijkheden voor een wettelijke regeling voor meerouderschap, voor draagmoederschap en een wettelijke regeling om aan meer dan twee personen ouderlijk gezag toe te kennen.⁶⁹ Daarop heeft de Commissie Institutionele Aangelegenheden van de Senaat een informatieverslag opgesteld. Dit verslag legt de focus echter bijna uitsluitend bij het draagmoederschap. Over meerouderschap werd enkel een aanzet geformuleerd tot vraagstelling.⁷⁰ Deze aanzet werd vervolgens in een apart addendum opgenomen. In het addendum wordt evenwel aangegeven dat de vraagstelling omtrent meerouderschap in het kielsog van het onderzoek naar draagmoederschap gelezen moet worden.⁷¹ Naast de uiteenzetting van verschillende begrippen en interessante vragen, worden in het addendum verschillende voorbeelden aangehaald van probleemsituaties die zich kunnen voordoen zolang er geen regeling met betrekking tot meerouderschap is. Enkele voorbeelden⁷²:

⁶⁶ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 431-432.

⁶⁷ Wetsvoorstel (S. LAHAYE-BATTHEU e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek wat betreft de invoering van een medebeslissingsrecht voor stiefouders ten aanzien van het kind van hun partner, *Parl.St.* Kamer 2008-09, nr. 52-1758/001, 12.

⁶⁸ Wetsvoorstel (M. TAELEMAN) tot invoering van het medebeslissingsrecht voor stiefouders, *Parl.St.* Senaat BZ 2010, nr. 5-47/1; Wetsvoorstel (S. LAHAYE-BATTHEU e.a.) tot invoering van het medebeslissingsrecht voor plusouders, *Parl.St.* Kamer 2018, nr. 54-3064/001.

⁶⁹ Verzoek tot het opstellen van een informatieverslag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van meeouderschap, *Parl. St.* Senaat 2014-2015, nr. 6-98/1, 3.

⁷⁰ Informatieverslag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van meeouderschap, *Parl.St.* Senaat 2015-16, nr.6-98/2, 3-4.

⁷¹ Informatieverslag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van meeouderschap: addendum, *Parl.St.* Senaat 2015-16, nr. 6-98/3.

⁷² Informatieverslag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van meeouderschap: addendum, *Parl.St.* Senaat 2015-16, nr. 6-98/3, 3-4.

- Wat gebeurt er indien een relatie niet meer werkt en één van de niet-officiële ouders die heel zijn/haar leven voor het kind heeft gezorgd, geen rechten meer heeft?
- Wat als de officiële ouders sterven? Momenteel is er geen enkele garantie dat de niet-officiële ouder de opvoeding zou mogen voorzetten.
- Wat gebeurt er op het vlak van de erfenis als het kind geen juridische band heeft met de niet-officiële ouder?

39. Het is duidelijk dat meer rechtszekerheid hieromtrent gewenst is. Voor zowel intentionele als niet-intentionele meeroudergezinnen kan de vraag naar een aangepast juridisch kader en statuut, hand in hand met juridisch en/of sociaal ouderschap, gesteld worden. Het informatieverlag en het addendum zijn een eerste kleine stap in de goede richting met het oog op toekomstige parlementaire werkzaamheden. Jammer genoeg bleven dergelijke werkzaamheden tot op heden uit. De situatie voor meeroudergezinnen blijft onveranderd.

4.3. Federaal regeerakkoorden 2014 en 2020

40. In het regeerakkoord van 9 oktober 2014 was één van de doelstellingen het moderniseren van het familie- en afstammingsrecht, waarbij onder andere rekening gehouden zou worden met de nieuwe samenlevingsvormen. Bij de modernisering zou tevens rekening gehouden worden met de rechtspraak van de hoogste rechtscollèges en een denkoefening ging opgestart worden omtrent het sociaal ouderschap en de mogelijkheid om hieraan onder meer erfrechtelijke gevolgen te hechten zonder dat de afstamming en verantwoordelijkheid van de ouders hierbij in gedrang komen.⁷³

41. In tegenstelling tot het regeerakkoord van 2014 komt het familie- en afstammingsrecht in het regeerakkoord van 30 september 2020 nauwelijks aan bod. Er wordt louter aangegeven dat onder andere het afstammingsrecht nog niet is aangepast aan de huidige maatschappelijke behoeften.⁷⁴ In de beleidsverklaring 2.0. van minister Van Quickenborne wordt ook slechts kort aangestipt dat, in het licht van nieuwe samenlevingsvormen, een modernisering van het afstammingsrecht door middel van een inhoudelijke hervorming vereist is.⁷⁵ Jammer genoeg kan uit de beleidsnota van 2020-2021 worden afgeleid dat deze hervorming nog niet voor komend jaar zal zijn.⁷⁶

⁷³ FEDERALE REGERING, *Regeerakkoord 9 oktober 2014*, https://emnbelgium.be/sites/default/files/attachments/4793_regeerakkoord_federale_regering_2015_2019.pdf, 125-126.

⁷⁴ FEDERALE REGERING, *Regeerakkoord 30 september 2020*, www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, 72.

⁷⁵ TEAM JUSTITIE, *Beleidsverklaring 2.0 Justitie*, www.teamjustitie.be/wp-content/uploads/2021/02/plan-voor-justitie-ZI.pdf, 12.

⁷⁶ Algemene Beleidsnota, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-1580/016, 9.

5. Deelconclusie

42. Het huidig afstammingsrecht volstaat niet meer voor de verschillende moderne gezinsvormen waarbinnen een kind vandaag kan opgroeien. Verschillende feitelijke opvoedingsrelaties botsen op een gebrek aan wettelijk kader. De gewaarwording hieromtrent is de laatste jaren toegenomen. Ook de wetgever en de rechtspraak hebben meer oog naar het erkennen van feitelijke relaties die kunnen ontstaan met het kind. De wetsvoorstellen ingediend ter invoering van het zorgouderschap en een medebeslissingsrecht voor stiefouders, de federale regeerakkoorden van 2014 en 2020 en het verzoek tot het opstellen van een informatieverlag inzake de mogelijkheden voor de wettelijke regeling van meeouderschap met de daarop volgende informatieverlagen wijzen allemaal dezelfde richting uit. Het afstammingsrecht is verouderd en er is nood aan de mogelijkheid om de relatie van een derde met het kind te kunnen beschermen. Het is belangrijk om na te gaan op welke wijze de meeroudergezinnen zelf hun juridische positie kunnen verbeteren en beschermen, zowel ten aanzien van elkaar als ten aanzien van het kind in afwachting van een hervorming van het afstammingsrecht.

DEEL 2: Sturingsmogelijkheden voor meeroudergezinnen

43. Deel 2 gaat achtereenvolgens in op twee specifieke gevolgen van het juridisch ouderschap en hoe die mogelijks gecreëerd kunnen worden voor de niet-juridische ouders. Eerst wordt de focus gelegd op de sturingsmogelijkheden met betrekking tot het ouderlijk gezag (1.). Vervolgens wordt ingegaan op de sturingsmogelijkheden met betrekking tot het erfrecht en de giften (2.).

1. Sturingsmogelijkheden met betrekking tot het ouderlijk gezag

44. In dit hoofdstuk wordt er vooreerst stilgestaan bij de algemene regels inzake ouderlijk gezag (1.1.), waarna er wordt onderzocht in welke mate dit gezag/een beperkte mate ervan toegekend kan worden aan niet-juridische ouders door middel van sturingsmogelijkheden (1.2.). Vervolgens worden de sturingsmogelijkheden toegepast op de illustraties (1.3.). Er wordt tot slot kort stilgestaan bij de regeling van het afstammingsloos gezag dat in Engeland en Wales gehanteerd wordt (1.4.) Het hoofdstuk wordt afgesloten met een deelconclusie (1.5.).

1.1. Algemeen

45. Eerst wordt ingegaan op het begrip en de situering van het ouderlijk gezag binnen het huidige recht (1.1.1.), waarna een uiteenzetting volgt van de rechten en plichten die onder het ouderlijk gezag vallen (1.1.2.)

1.1.1. Begrip en situering binnen het huidige recht

46. Het ouderlijk gezag omvat een verzameling van bevoegdheden die de ouders kunnen uitoefenen over hun minderjarig kind.⁷⁷ Het gaat om een bundel prerogatieven, exclusief toegekend aan de juridische ouders, die nodig worden geacht voor zowel de opvoeding als het beheer van de goederen van het kind. Het beschermen van de belangen van het kind staat als wettig doel centraal.⁷⁸ De titularissen van het ouderlijk gezag dienen in te staan voor de biologische en sociale volwassenwording van het kind en dienen hem/haar te begeleiden.⁷⁹

47. In België is er sprake van een monistisch model.⁸⁰ Zodra de afstammingsband middels oorspronkelijke of adoptieve afstamming vaststaat verkrijgen de juridische ouders het gezag over het kind van rechtswege.⁸¹ De onderlinge verhouding tussen de afstamming

⁷⁷ P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 389.

⁷⁸ Arbitragehof 8 oktober 2003, nr. 134/2003, overw. A.1. en A.2.; Brussel 26 december 2016, nr. 2016/FA/578, *Act.dr.fam.* 2017, 33, overw. 4.1.

⁷⁹ A. HUYGENS, "Persoonlijk gezag over minderjarige kinderen: *quo vadis?*", *RGDC* 2006, (567) 568; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 429.

⁸⁰ T. WUYTS, "Ouderlijk gezag moet op maat van het gezin georganiseerd kunnen worden", *TJK* 2014, (6) 8; Y.-H. LELEU, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2016, 693; F., SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia 2019, 510.

⁸¹ Arbitragehof 8 oktober 2003, nr. 134/2003, overw. A.1.; P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 389.

en het ouderlijk gezag vindt zijn oorsprong bij de wetgever die de mening toebedeeld is dat enkel de personen die met het kind een juridische band hebben, de belangen van dit kind kunnen beschermen.⁸²

Ten gevolge van dit monistisch model leidt artikel 329 oud Burgerlijk Wetboek ook inzake ouderlijk gezag tot een problematische situatie ten aanzien van de niet-juridische ouder binnen de meeroudergezinnen. Enkel de juridische ouders (maximaal twee) kunnen het ouderlijk gezag uitoefenen. Elke andere persoon wordt uitgesloten.⁸³ Het overlijden van één van de twee juridische ouders heeft tevens niet tot gevolg dat het ouderlijk gezag verkregen kan worden door een andere persoon. De overlevende ouder oefent alleen het ouderlijk gezag verder uit.⁸⁴ Zolang er minstens één juridische ouder in leven én beschikbaar is, is het dus in principe onmogelijk voor een derde om gezagsrechten te verwerven.⁸⁵ De gewone adoptie, zoals reeds in deel 1 uiteengezet⁸⁶, biedt daardoor geen oplossing voor de meeroudergezinnen. Het kind kan dan wel vier juridische ouders hebben, maar de oorspronkelijke ouders verliezen het ouderlijk gezag ten voordele van de adoptant. Ook de stiefouderadoptie biedt om dezelfde reden geen antwoord.

48. De regels inzake ouderlijk gezag zijn van openbare orde, waardoor er niet van afgeweken mag worden. Het sluiten van juridisch geldige overeenkomsten inzake de attributen van het ouderlijk gezag als ook het nemen van juridisch bindende beslissingen ten aanzien van het kind zijn uitgesloten.⁸⁷ Een akkoord omtrent de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag samen met een niet-juridische ouder kan eveneens nooit door de jeugdrechtbank bekrachtigd worden.⁸⁸

49. De niet-juridische ouder(s) waar het kind bij woont hebben geen enkele rechten en plichten en kunnen niet de verrichtingen stellen die de ouders als wettelijke vertegenwoordigers wel kunnen stellen.⁸⁹ Daarenboven moeten de niet-juridische ouder(s)

⁸² Arbitragehof 8 oktober 2003, nr. 134/2003, 3.

⁸³ Art. 329 en 372 oud BW; Informatieverslag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van meeouderschap: addendum, *Parl.St.* Senaat 2015-16, nr. 6-98/3, 3; Brussel 26 december 2016, nr. 2016/FA/578, *Act.dr.fam.* 2017, 33, overw. 4.1.

⁸⁴ Brussel 26 december 2016, nr. 2016/FA/578, *Act.dr.fam.* 2017, 33, overw. 4.1; P. SENA EVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 364.

⁸⁵ A. HUYGENS, "Persoonlijk gezag over minderjarige kinderen: *quo vadis?*", *RGDC* 2006, (567) 567.

⁸⁶ *Supra* 10, nr. 27.

⁸⁷ Art. 1388 en 1478 oud BW; T. ROBERT, "Gezags- en omgangsrechten m.b.t. het kind van een (ex-)partner van hetzelfde geslacht: stand van zaken en perspectieven" (noot onder Jeugdrb. Antwerpen 3 oktober 2002), *RW* 2002-03, (1190) 1192; A. HUYGENS, "Persoonlijk gezag over minderjarige kinderen: *quo vadis?*", *RGDC* 2006, (567) 567; T. WUYTS, "De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen" in P. SENA EVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (71) 120; T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 97.

⁸⁸ T. WUYTS, "De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen" in P. SENA EVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (71) 120.

⁸⁹ S. CAP en J. SOSSON, "La place juridique du tiers au lien de filiation" in J.L. RENCHON en J. SOSSON (eds.), *Filiation et parentalité. Actes du XIIIème colloque de l'Association Famille & Droit*, Louvain-la-Neuve, Bruylant, 2014, (267) 303.

zich onthouden van opvoedkundige standpunten over te brengen op het kind en het bekritisieren van de opvoeding door de ouder(s).⁹⁰

50. Er is evenwel een evolutie waar te nemen, zowel bij de wetgeving als de rechtspraak, waarbij de feitelijke gezagsrelaties met minderjarige kinderen in een toenemende mate beschermd worden.⁹¹ Het Grondwettelijk Hof concludeerde in een arrest van 8 oktober 2003 dat de bepalingen met betrekking tot het ouderlijk gezag (art. 371 tot 387bis B.W.) niet naar analogie toegepast kunnen worden ten aanzien van een derde die op duurzame wijze heeft geleefd binnen het gezin als partner van de enkele ouder.⁹² Wanneer er een bijzonder affectieve band ontstaan is tussen de persoon die op duurzame wijze met de ouder heeft samengeleefd en het kind, kan persoonlijk contact verkregen worden, maar aan de band *in se* kunnen geen gevolgen worden verbonden die verbintenissen in hoofde van die persoon ten aanzien van het kind juridisch zouden verankeren. Dit resulteert in een situatie waarbij desbetreffend kind elk recht op verzorging van deze persoon verliest in geval van scheiding met de ouder/ overlijden van de ouder.⁹³ Hierbij gaf het Hof aan dat het aan de wetgever is om te bepalen wanneer het ouderlijk gezag, in het belang van het kind, tot andere personen kan worden uitgebreid.⁹⁴ Uit het arrest vloeit evenwel geen enkele verplichting voor de wetgever om effectief een regeling hieromtrent uit te werken.⁹⁵ Tot vandaag zijn de regels inzake toekenning van ouderlijk gezag onveranderd gebleven.

In dit arrest beperkt het Hof zich tot de situatie waarbij er ten aanzien van het kind slechts één afstammingsband vaststaat, waardoor de wettelijke beperking van maximaal twee personen als titularis van het ouderlijk gezag in dit arrest niet in vraag gesteld wordt.⁹⁶ Toch lijkt het correct om te stellen dat, zoals hoogleraar Frederik Swennen ook aangeeft, dezelfde redenering doorgetrokken kan worden naar een derde persoon die naast beide juridische ouders mee instaat voor de opvoeding van het kind.⁹⁷

51. In 1995 is het beginsel van gezagsco-ouderschap ingevoerd. Juridische ouders oefenen in principe samen het ouderlijk gezag uit, ongeacht of ze samenleven of niet.⁹⁸ Voorheen werd in de gevallen waarbij de ouders niet samenleven, het ouderlijk gezag

⁹⁰ F. SWENNEN, "Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen" in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (257) 296.

⁹¹ Wetsvoorstel (S. LAHAYE-BATTHEU e.a.) tot invoering van het medebeslissingsrecht voor plusouders, *Parl.St.* Kamer 2018, nr. 54-3064/001; Arbitragehof 8 oktober 2003, nr. 134/2003; A. HUYGENS, "Persoonlijk gezag over minderjarige kinderen: *quo vadis?*", *RGDC* 2006, (567) 567.

⁹² Arbitragehof 8 oktober 2003, nr. 134/2003.

⁹³ Arbitragehof 8 oktober 2003, nr. 134/2003, overw. B.6.

⁹⁴ Arbitragehof 8 oktober 2003, nr. 134/2003, overw. B.7.

⁹⁵ T. ROBERT, "Naar een afstammingsloos gezag(?)" (noot onder Arbitragehof 8 oktober 2003, nr. 134/2003), *TJK* 2004, (40) 42.

⁹⁶ T. WUYTS, "De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen" in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (71) 126.

⁹⁷ F. SWENNEN, "Wat is ouderschap?", *TPR* 2016, (11) 69.

⁹⁸ Art. 373, eerste lid en art. 374, §1, eerste lid oud BW.

exclusief toegekend aan één van de ouders, de andere kreeg dan het bezoeksrecht.⁹⁹ Het principe van gezagsco-ouderschap leidt er nu toe dat de relatie tussen de juridische ouders in beginsel zonder belang is voor de uitoefening van het ouderlijk gezag, wat natuurlijk in het voordeel speelt van meeroudergezinnen. De juridische ouders binnen het meeroudergezin wonen vaak niet samen. Denk bijvoorbeeld aan de nieuw samengestelde gezinnen, waarbij de juridische ouders gescheiden van elkaar leven, samen met hun nieuwe partner. Dit is ook vaak het geval bij een intentioneel meeroudergezin, waar tussen de juridische ouders elke affectieve relatie ontbreekt en deze ouders/één van hen een relatie heeft met een niet-ouder.

1.1.2. Rechten en plichten onder het ouderlijk gezag

52. Het is belangrijk een overzicht te schetsen van de prerogatieven van het ouderlijk gezag die uitsluitend toekomen aan de juridische ouders, zodoende de positie van de niet-juridische ouder in deze context te kunnen kaderen.

Het ouderlijk gezag bevat enerzijds het gezag over de persoon van het kind. Hieronder vallen belangrijke beslissingen betreffende zijn gezondheid, zijn opvoeding, opleiding, ontspanning, huisvesting alsook de godsdienstige of levensbeschouwelijke keuzes.¹⁰⁰ Inzake de staat van de persoon van de minderjarige komen er tal van bevoegdheden toe aan degenen die het ouderlijk gezag uitoefenen. Zo dienen ze in te stemmen met de adoptie door een derde en het huwelijk van het minderjarig kind.¹⁰¹ Op grond van het ouderlijk gezag kunnen de ouders ook voorzien in de aanwijzing van een voogd voor het geval zij zouden komen te overlijden.¹⁰² Anderzijds bevat het ouderlijk gezag het beheer van de goederen van het kind. De ouders treden daarbij op als zijn/haar vertegenwoordiger.¹⁰³ Het ouderlijk gezag bevat naast plichten tevens een aantal rechten. Zo hebben deze ouders het genot van de goederen van hun kinderen.¹⁰⁴

Tot slot kan de familierechtbank op verzoek van één/beide ouders of de procureur des konings in het belang van het kind alle beschikkingen met betrekking tot het ouderlijk gezag opleggen of wijzigen. *A contrario* is elke andere persoon onbevoegd deze vordering in te stellen, ongeacht de feitelijke situatie waarin het kind zich bevindt.¹⁰⁵

⁹⁹ S. VANASSCHE, A.K. SODERMANS en K. MATTHIJS, "Opvoeden door ex-partners: samen of apart? Bevindingen uit sociaalwetenschappelijk onderzoek rond co-ouderschap in Vlaanderen" in I. BOONE en C. DECLERCK (eds.), *Co-ouderschap vandaag en morgen*, Brugge, die Keure, 2017, (1) 3.

¹⁰⁰ Art. 374, §1, tweede lid oud BW.

¹⁰¹ Art 148 en 348-3 oud BW; A.-C. VAN GYSEL, *Précis de droit des personnes et de la famille*, Limal, Anthemis, 2013, 422; P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 355.

¹⁰² Art. 392 oud BW.

¹⁰³ Art. 376, eerste lid oud BW.

¹⁰⁴ Art. 384 oud BW.

¹⁰⁵ Art. 387bis oud BW; Brussel 26 december 2016, nr. 2016/FA/578, *Act.dr.fam.* 2017, 33, overw. 4.1. en 4.2.; S. CAP en J. SOSSON, "La place juridique du tiers au lien de filiation" in J.L. RENCHON en J. SOSSON (eds.), *Filiation et parentalité. Actes du XIIIème colloque de l'Association Famille & Droit*, Louvain-la-Neuve, Bruylant, 2014, (267) 292 en I. BOONE, "Schoolkeuzegeschillen", *TORB* 2017, (255) 259.

1.2. Sturingsmogelijkheden

53. De sturingsmogelijkheden die hier onderzocht worden, zijn een combinatie van mogelijkheden waarover de juridische ouders beschikken om enige ruimte voor de niet-juridische ouder te creëren en mogelijkheden waarover de niet-juridische ouder zelf beschikt. Eerst wordt ingegaan op de meerouderschapsovereenkomst (1.2.1.). Daarna wordt het recht op persoonlijk contact uiteengezet (1.2.2.). Vervolgens wordt ingegaan op het feitelijke gezag en de lastgevingsovereenkomst (1.2.3.), gevolgd door de materiële bewaring en het blokkaderecht (1.2.4.). De focus wordt dan gelegd op de onderwijsaangelegenheden (1.2.5.). Dit stuk sluit af met een bespreking van de voogdij bij het overlijden van de juridische ouders (1.2.6.).

1.2.1. Meerouderschapsovereenkomst

54. Bij de bespreking van de meerouderschapsovereenkomst dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de gezinsdynamiek in de praktijk en het ouderlijk gezag als juridisch instituut. Binnen intentionele meeroudergezinnen worden vaak afspraken gemaakt vóór de verwekking van de kinderen, over hoe ze het dagelijkse leven zullen organiseren en op welke wijze beslissingen gemaakt zullen worden, waarna deze gegoten worden in een meerouderschapsovereenkomst. Dergelijke overeenkomsten zijn juridisch niet bindend ten gevolge van het openbare orde-karakter van de regels inzake ouderlijk gezag.¹⁰⁶ In België zijn hieromtrent geen cijfers beschikbaar, maar in Nederland maakt bijvoorbeeld 90% van de intentionele meeroudergezinnen vóór de conceptie verschillende afspraken.¹⁰⁷ Het is evenwel niet zo dat elk intentioneel meeroudergezin voorstander is van het opstellen van een overeenkomst. Sommige gezinnen zien er het nut niet van in, net omdat het toch juridisch niet bindend is. Voor anderen voelt het opstellen ervan dan weer te commercieel aan.¹⁰⁸

55. Dat de meerouderschapsovereenkomst geen volwaardige bescherming biedt, wordt ook duidelijk in de praktijk. Toen een vrouw, die samen met een homokoppel besloot een kind te verwekken, zich na de geboorte van dit kind tijdelijk niet aan de afspraken van de overeenkomst hield, was er voor het koppel geen voet om op te staan.¹⁰⁹ De benadeelde positie van niet-juridische ouders binnen ons huidig recht komt ook hier naar boven. Juridische ouders kunnen onderling wel geldige overeenkomsten opstellen. Zo kunnen niet-samenlevende juridische ouders een ouderschapsovereenkomst opstellen omtrent de

¹⁰⁶ Zie bv. F. VAN GARDEREN, "Twee papa's, een mama en een zoon: Remko, Pim en Els zijn een meeroudergezin in België", 2018, www.demorgen.be/nieuws/twee-papa-s-een-mama-en-een-zoon-remko-pim-en-els-zijn-een-meeroudergezin-in-belgie~b41a0f62/ en G. PLETS, "Niet verliefd, wel samen mama en papa", *DS Weekblad* 15 november 2014, (15) 15-20.

¹⁰⁷ M.V. ANTOKOLSKAIA, W.M. SCHRAMA, K.R.S.D. BOELE-WOELKI, C.C.J.H. BIJLEVELD, C.G. JEPPESEN DE BOER en G. VAN ROSSUM, *Meeroudergezag: een oplossing voor kinderen met meer dan twee ouders? Een empirisch en rechtsvergelijkend onderzoek*, Den Haag, WODC, 2014, 23; I. BOONE, *Gedeeld geluk*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 17.

¹⁰⁸ N. CAMMU, "Legal Multi-parenthood' in Context: Experiences of Parents in Light of the Dutch Proposed Family Law Reforms", *Family & Law* 2019, www.familyandlaw.eu/tijdschrift/fenr/2019/07/FENR-D-18-00009, 2.I.B.

¹⁰⁹ G. PLETS, "Niet verliefd, wel samen mama en papa", *DS Weekblad* 15 november 2014, (15) 18-19.

onderlinge regeling inzake huisvesting.¹¹⁰ Het begrip huisvesting kan in dat opzicht ruim geïnterpreteerd worden. Zodoende kunnen de niet-samenlevende ouders ook regelingen opnemen inzake de uitoefening van het ouderlijk gezag.¹¹¹ Wanneer juridische ouders overgaan tot een echtscheiding door onderlinge toestemming zijn zij tevens verplicht om een overeenkomst op te stellen waarin de regeling inzake ouderlijk gezag en de bijdragen in het onderhoud van de minderjarige kinderen zijn opgenomen.¹¹²

56. Het niet-bindend karakter betekent echter niet dat een meerouderschapsovereenkomst geen nut heeft. Binnen een gezin is communicatie 'key'. Het opstellen van dergelijke overeenkomst impliceert enerzijds dat de betrokken personen voorafgaand aan de verwekking reeds goed hebben stilgestaan bij de gevolgen van het krijgen van een kind. Ze spreken op voorhand over elkaars visies ten aanzien van de opvoeding. De verschillende afspraken vormen voor de gezinnen een goede leidraad naar de toekomst toe¹¹³. Anderzijds kan het zijn dat tijdens deze gesprekken zaken van elkaar naar boven komen waar de anderen zich niet in kunnen vinden. Dit kan er toe leiden dat ze alsnog besluiten dat ze beter geen gezin vormen met elkaar. Een groot deel van de eventuele conflicten over de latere opvoeding worden op die manier vermeden.

In dat opzicht kan zelfs geargumenteed worden dat de intentionele meeroudergezinnen beter voorbereid zijn op de toekomst, daar het bij klassieke twee-ouder gezinnen niet de gewoonte is om dergelijke afspraken vóór conceptie vast te leggen. Hierdoor is de kans groter dat ze pas tijdens het leven van de kinderen tot het besef komen dat ze botsende visies hebben over bepaalde aspecten van de opvoeding. Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld onderwijs of religie. Wat betreft de niet-intentionele meeroudergezinnen kunnen dergelijke afspraken niet gemaakt worden aangezien de wil om een meeroudergezin te vormen niet *ex ante* bestond. Evenwel belet niets de nieuw samengestelde gezinnen om alsnog afspraken vast te leggen met al de betrokken volwassenen.

1.2.2. Recht op persoonlijk contact (art. 375bis BW)

57. Er wordt uitgebreid ingegaan op het recht op persoonlijk contact, daar het van groot belang is voor derden die betrokken zijn in het leven van het kind. Eerst wordt het toepassingsgebied geschetst (1.2.2.1.). Vervolgens wordt stilgestaan bij de modaliteiten van het persoonlijk contact (1.2.2.2.). Tot slot wordt er opeenvolgend ingegaan op de twee toepassingsvoorwaarden, met name het bewijs van bijzondere affectieve band (1.2.2.3.) en het belang van het kind (1.2.2.4.).

¹¹⁰ Art. 374, §2, eerste lid oud BW.

¹¹¹ T. WIJNANT, "Van onderhandse ouderschapsovereenkomst naar uitvoerbare titel: rechtsgronden en toetsing voor homologatie" (noot onder Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 13 juli 2017), *T.Fam.* 2018, (81) 83.

¹¹² Art. 1288, 2°-3° Ger.W.

¹¹³ G. PLETS, "Niet verliefd, wel samen mama en papa", *DS Weekblad* 15 november 2014, (15) 19.

1.2.2.1. Toepassingsgebied

58. Doordat in de rechtspraak het besef toenam dat de bevoegdheden die aan de juridische ouders middels het ouderlijk gezag toekomen, begrensd dienden te worden in de mate dat zij volledig konden beslissen wie met het kind mocht omgaan en met wie dus niet, werd in 1995 het recht op persoonlijk contact ingevoerd.¹¹⁴ Dit is het enige recht dat een derde ten aanzien van het kind kan doen gelden. Het recht op persoonlijk contact omvat alle contacten in al de mogelijke vormen die kunnen plaatsvinden tussen volwassenen en kinderen.¹¹⁵ Er wordt in het Burgerlijk Wetboek een onderscheid gemaakt tussen het recht op persoonlijk contact dat van rechtswege toekomt aan grootouders en het recht op persoonlijk contact te verkrijgen door andere personen.¹¹⁶ In het kader van deze masterproef wordt de focus enkel bij deze laatste gelegd.

59. Het recht op persoonlijk contact met het kind is een virtueel recht. Enkel wanneer een bijzonder affectieve band met de derde aangetoond wordt én de toekenning van dit recht de belangen van het kind dient, kan dit virtueel recht in een subjectief recht omgezet worden.¹¹⁷ Denk bijvoorbeeld aan de partner van één van de ouders/grootouders, een biologische vader zonder afstammingsband met het kind¹¹⁸, een stiefouder, de (ex-) partner van de oorspronkelijke ouder van hetzelfde geslacht,....¹¹⁹

60. Het persoonlijk contact kan enerzijds onderling geregeld worden tussen de ouders en de derde-titularis van het recht. Anderzijds kan het recht op persoonlijk contact toegekend worden door de familierechtbank, waardoor de derde-titularis niet volledig afhankelijk is van de goodwill van de juridische ouder(s).¹²⁰ In hoofde van de ouders bestaat er tevens een plicht om loyaal mee in te staan voor het goede verloop van het contact tussen de derde en het kind.¹²¹ Het is voor de niet-juridische ouders meestal voordienstelijker om het persoonlijk contact onderling te regelen met de juridische ouders omdat ze zo in principe verregaandere afspraken kunnen treffen dan de familierechtbank. De juridische ouders kunnen bijvoorbeeld met de biologische vader afspreken dat het desbetreffende kind om de week een week bij deze biologische vader verblijft en dat de

¹¹⁴ P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 687.

¹¹⁵ Y.-H. LELEU, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2020, 765.

¹¹⁶ Art. 375bis, eerste lid oud BW.

¹¹⁷ Art. 375bis, eerste lid BW; Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 1.; Brussel 25 maart 2009, *RW* 2009-10, 1692, overw. 6.; A. HUYGENS, "Juridische grenzen aan het recht op persoonlijk contact van de lesbische meemoeder" (noot onder Jeugdrb. Leuven 29 november 2005), *RW* 2006-07, (484) 484.

¹¹⁸ Brussel 22 juni 2011, *RTDF* 2012, (413) 417. Ook een biologische ouder ten aanzien van wie geen afstammingsband is vastgelegd valt onder de toepassing van artikel 375bis oud BW en niet onder artikel 374. Deze dient dus ook een bijzondere affectieve band aan te tonen. Dit herbevestigt de strenge link die de wetgever heeft gelegd tussen de rechten die de juridische ouders toekomen en derden, zonder dat er rekening kan worden gehouden met de biologische en sociale realiteit.

¹¹⁹ T. ROBERT, "Gezags- en omgangsrechten m.b.t. het kind van een (ex-)partner van hetzelfde geslacht: stand van zaken en perspectieven" (noot onder Jeugdrb. Antwerpen 3 oktober 2002), *RW* 2002-03, (1190) 1192; M. MALLIEN, "Les relations personnelles de l'enfant avec ses grands-parents ou avec un tiers qui lui est lié affectivement. Analyse de quelques décisions judiciaires récentes", *Act.dr.fam.* 2016, (149) 156-157.

¹²⁰ P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 698.

¹²¹ F. SWENNEN, "Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen" in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (257) 300.

biologische vader mee inspraak heeft inzake onderwijs, opvoeding en gezondheid van het kind. Dergelijke maatregelen vallen buiten het toepassingsgebied van artikel 375bis oud Burgerlijk Wetboek, waardoor de rechtbank deze in beginsel niet kan toekennen. Enkel de ouders oefenen het ouderlijk gezag uit en zijn als enige de houders van het recht op huisvesting van het kind.¹²²

61. Voor meeroudergezinnen waarbij de betrokken niet-juridische ouder niet samenwoont met één van de twee ouders, is het recht op persoonlijk contact ontzettend belangrijk. Wanneer het recht toegekend wordt door de familierechtbank, kunnen de juridische ouders deze derde nooit het contact ontzeggen. Indien deze niet-juridische ouder wel samenwoont met een juridische ouder is het recht op persoonlijk contact van ondergeschikt belang in die zin dat aangenomen kan worden dat deze evenveel contact heeft met het kind als de juridische ouder waarmee hij samenleeft.

1.2.2.2. Modaliteiten van het persoonlijk contact

62. Daar de wetgever heeft nagelaten te definiëren wat het recht omvat, worden de modaliteiten van het persoonlijk contact bepaald door de rechtspraak.¹²³ Het recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven, vervat in artikel 8 EVRM, doet een positieve verplichting ontstaan in hoofde van de overheid om de ontwikkeling en beleving van gezins- en familielevens te bevorderen en beschermen en daarenboven gezags- en contactrechten mogelijk te maken. Aangezien dit het enige recht is dat een derde kan doen gelden ten aanzien van het kind, dient het daarom ruim te worden toegepast wanneer dit in het belang van het kind wordt geacht.¹²⁴ Dit werd in 2019 eveneens bevestigd door het Hof van Beroep te Brussel. Het recht op persoonlijk contact is een middel om de derde in staat te stellen de bijzonder affectieve band die ontstaan is met het kind, te behouden. Wanneer er reeds ruime contacten bestonden met het kind, moeten deze op ruime wijze kunnen worden voortgezet.¹²⁵

63. De concrete modaliteiten van de uitoefening van het recht op persoonlijk contact worden door de familierechtbank vastgelegd.¹²⁶ Deze bepaalt met name de duur ervan, plaats, periodiciteit, wie de kosten van het vervoer betaalt, wie het kind ophaalt,... Het persoonlijk contact kan ook gegoten worden in de vorm van briefwisseling, telefoon, sms, e-mail of andere elektronische middelen.¹²⁷ Zo bepaalde de familierechtbank in 2018 dat

¹²² Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 6. De eisen van de biologische vader waren eerder vergelijkbaar met secundaire recht op huisvesting dat enkel kan verleend worden aan een persoon ten aanzien van wie een afstammingsband is gevestigd.

¹²³ Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 3.

¹²⁴ Art. 8 EVRM; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2021, 558-559.

¹²⁵ Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 3.; F. SWENNEN, "Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen" in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (257) 267.

¹²⁶ Art. 375bis, tweede lid oud BW.

¹²⁷ Y.-H. LELEU, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2020, 768-769; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 457; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2021, 557.

de biologische ouder ten aanzien van wie geen afstammingsband vaststond, zijn recht op persoonlijk contact mocht uitoefenen ten gevolge waarvan het kind elke woensdagnamiddag tot donderdagochtend bij hem zou verblijven.¹²⁸ Onder contact valt ook een recht op informatieverstrekking over het kind. Dit kan enerzijds op zich volstaan in bepaalde situaties, anderzijds kan het gecombineerd worden met een persoonlijk contact.¹²⁹ In principe kan, met het oog op het vrijwaren van de opvoedingstaak van de ouders, een rechter nooit een gelijke verblijfsverdeling opleggen, behoudens wanneer de ouders hiermee akkoord gaan.¹³⁰

De rechter moduleert daarenboven niet elk detail van het persoonlijk contact zodanig dat er een evenwicht is met de spontane uitoefening ervan.¹³¹ Daarenboven sluit de rechtbank niet uit dat de modaliteiten, door haar opgelegd, door de partijen vrijwillig worden uitgebreid.¹³² Het is ook mogelijk voor de rechter om een blanco recht op persoonlijk contact toe te kennen wanneer deze het kind in staat acht zelf een inschatting te kunnen maken van zijn/haar sociale contacten. Zodoende is het kind volledig vrij om dit contact naar believen invulling te geven.¹³³ Dit kan bijvoorbeeld gewenst zijn voor pubers die naar alle waarschijnlijkheid liever zelf beslissen wanneer zij met wie contact hebben.

64. Het recht op persoonlijk contact is evenwel geen vrijgeleide om aan een derde een recht te verlenen betrokken te worden bij de opvoeding en gezondheid van het kind alsook zijn/haar onderwijs...¹³⁴ Er werd reeds meerdere malen in de rechtspraak duidelijk gemaakt dat het recht op persoonlijk contact niet te vergelijken is met een secundair recht op huisvesting.¹³⁵ Het hof van beroep te Brussel verklaarde in 2016 een vordering tot persoonlijk contact, waarbij de bestaande verblijfsregeling behouden zou blijven en het kind aldus bij zijn stiefouder zou blijven wonen na het overlijden van zijn moeder, onontvankelijk omdat dergelijke vordering de draagwijdte van artikel 375bis BW overschreed.¹³⁶ Het meest verre gaande contact dat op basis van het recht op persoonlijk contact toegekend kan worden door de rechter is de materiële bewaring van het kind.¹³⁷

¹²⁸ Zie bv. Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43.

¹²⁹ F. SWENNEN, "Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen" in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (257) 306-307.

¹³⁰ P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 692 en 697.

¹³¹ A. DE WOLF en M. GOEGEBUER, "Art. 375bis BW" in *Comm.Pers., I, Burgerlijk Wetboek*, 2011, (1) 23; F. SWENNEN "Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen" in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (257) 299.

¹³² Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 10.

¹³³ F. SWENNEN, "Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen" in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (257) 300.

¹³⁴ Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 3.

¹³⁵ Brussel 22 juni 2011, *RTDF* 2012, (413) 417; Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 3. en Brussel 26 december 2016, nr. 2016/FA/578, *Act.dr.fam.* 2017, 33, overw. 2.5.

¹³⁶ Brussel 26 december 2016, nr. 2016/FA/578, *Act.dr.fam.* 2017, 33, overw. 4.1.

¹³⁷ F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2021, 557.

65. Het recht op persoonlijk contact heeft als uitgangspunt de continuïteit in het leven van het kind verzekeren.¹³⁸ Dit recht brengt de niet-juridische ouder binnen een meeroudergezin echter absoluut niet op gelijke voet met de juridische ouders die het ouderlijk gezag uitoefenen. Dat wordt nogmaals bevestigd door het feit dat het contact van de titularis van dit recht als subsidiair wordt beschouwd en dat bij het organiseren ervan de opvoedingstaak van de juridische ouder(s) niet belemmerd mag worden.¹³⁹ Daarenboven mag de uitoefening van het recht op persoonlijk contact niet interfereren met de familiale stabiliteit en het evenwicht van het kind.¹⁴⁰ De draagwijdte van het recht op persoonlijk contact kan zodoende niet vergeleken worden met het ouderlijk gezag dat de ouders toekomt¹⁴¹, maar is tegelijk het dichtstbijzijnde recht voor niet-juridische ouders.

66. Tot slot kan de houder van het recht op persoonlijk contact de verplichte tenuitvoerlegging ervan vorderen bij gebreke van eerbiediging van de door de rechter genomen beslissing hieromtrent. De rechter kan hierbij ook een dwangsom uitspreken. Daarnaast kan de houder van dit recht tevens een schadevergoeding eisen voor de morele schade die hij door deze burgerrechtelijke fout heeft geleden.¹⁴²

1.2.2.3. Bewijs van bijzondere affectieve band

67. Degene die een vordering instelt ter verkrijging van het recht op persoonlijk contact dient het bewijs van het bestaan van de bijzondere affectieve band te leveren. Tal van elementen worden in de rechtspraak aanvaard als bewijs.¹⁴³ Zo wordt het onmiskenbaar geacht dat een affectieve band bestaan heeft tussen een persoon en het kind wanneer uit de neergelegde stukken gebleken is dat deze persoon een deel van de opvoeding op zich heeft genomen. Het gegeven dat een koppel samen beslist om als ouders een kind op te voeden, duidt op een wederzijds engagement, hetgeen niet zomaar beëindigd kan worden ten gevolge van het op de klippen lopen van de relatie onderling. Indien dergelijke breuk als resultaat heeft dat de affectieve band verbroken wordt tussen de ex-partner en het kind, wordt het door de jeugdrechtbank verstandig geacht om zeker een beperkte vorm van recht op persoonlijk contact toe te kennen aan deze ex-partner.¹⁴⁴ Het bestaan van de bijzondere affectieve band wordt onder andere ook bewezen geacht op grond van tal van

¹³⁸ F. SWENNEN, "Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen" in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (257) 267, 271, 297.

¹³⁹ P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 692 en 697.

¹⁴⁰ Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 8.

¹⁴¹ F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2021, 558. Hoogleraar Frederik Swennen beschrijft dit recht als een pannenkoekbepaling in die zin dat het er eigenlijk toe strekt te waarborgen dat er af en toe met het kind een pannenkoek kan gaan eten worden.

¹⁴² Art. 387ter, §1, vierde en vijfde lid en art. 1382 oud BW; N. MASSAGER, "Droit aux relations personnelles des tiers" in D. CARRE, S. DEGRAVE, N. GALLUS, G. HIERNAX, N. MASSAGER en S. PFEIFF, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2011, (473) 477; Y.-H. LELEU, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2020, 769; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 468.

¹⁴³ Brussel 25 maart 2009, *RW* 2009-10, 1692, overw. 6. en 7., noot L. STEVENS.

¹⁴⁴ Jeugdrb. Leuven 29 november 2005, *RW* 2006-07, 483, noot A. HUYGENS.

foto's van de verzoekende derde samen met het kind die getrokken werden op verschillende plaatsen en momenten, alsook betalingen die gedaan werden aan de moeder als bijdrage aan de kosten van onder meer het onderwijs.¹⁴⁵

68. Bij de betrokkenen binnen intentionele meeroudergezinnen is dergelijk onderling engagement ook aanwezig. Vooraf beslissen ze samen een kind op te voeden. Verwacht kan worden dat de rechtbank bovenstaande redenering doortrekt naar betrokkenen in deze gezinnen en een recht op persoonlijk contact toekent aan de niet-juridische ouder wanneer dit in het belang van het kind wordt geacht. Het bewijzen van de bijzonder affectieve band voor de niet-juridische ouder is naar alle waarschijnlijkheid zelden problematisch, rekening houdende met de vele elementen die bijdragen tot dit bewijs (aanwezige foto's, het feit dat ze bijdragen in de kosten, ...). Bovendien is het bewijs leveren hiervan enkel vereist wanneer er een vordering tot recht op persoonlijk contact wordt ingesteld, en dus niet wanneer het persoonlijk contact onderling met de ouders wordt geregeld.

1.2.2.4. In het belang van het kind

69. Voor de toekenning van het recht op persoonlijk contact is ook het belang van het kind bepalend.¹⁴⁶ Het is aan de familierechtbank om hierover een oordeel te vellen. Evenwel voorziet de wet enkel in een negatieve toetsing. Slechts wanneer het persoonlijk contact ingaat tegen het belang van het kind kan het recht op persoonlijk contact geweigerd worden.¹⁴⁷ Wat in het belang is van het kind, is daarenboven niet steeds synoniem aan de wil van het kind.¹⁴⁸

Het toekennen van het persoonlijk contact is in het belang van het kind wanneer de voortzetting van de relatie tussen de derde en het kind in alle waarschijnlijkheid gunstig is, de emotionele stabiliteit en persoonlijke ontwikkeling van het kind in acht genomen.¹⁴⁹ Zo oordeelde het hof van beroep te Brussel dat het manifest in het belang van het kind is om een regelmatig contact te onderhouden met zijn biologische vader die een belangrijke rol speelt in zijn ontstaansgeschiedenis en de vorming van zijn identiteit.¹⁵⁰ Wanneer een vroegere stiefouder een vordering instelt inzake persoonlijk contact, dan hangt het oordeel van de rechter daarenboven ook af van de duur van de periode waarin deze als stiefouder betrokken was in het leven van het kind en van de relatie ontstaan met het kind tijdens deze periode. Dit zijn doorslaggevende feiten om te bepalen of persoonlijk contact in het belang is van desbetreffend kind.¹⁵¹ Het persoonlijk contact wordt daarenboven ook

¹⁴⁵ Brussel 22 juni 2011, *RTDF* 2012, (413) 417.

¹⁴⁶ Y.-H. LELEU, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2020, 768.

¹⁴⁷ Art. 375bis, tweede lid oud BW.

¹⁴⁸ Jeugdrechtbank Leuven 29 november 2005, *RW* 2006-07, 483, noot A. HUYGENS. Hoewel het kind zich hier agressief opstelde tegen de eiseres en dreigde weg te lopen wanneer hij bij haar zou verblijven, oordeelde de jeugdrechtbank dat het in zijn hoger belang was om toch een beperkt persoonlijk contact toe te kennen.

¹⁴⁹ Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 1.

¹⁵⁰ Brussel 22 juni 2011, *RTDF* 2012, (413) 417.

¹⁵¹ N. MASSAGER, "Droit aux relations personnelles des tiers" in D. CARRE, S. DEGRAVE, N. GALLUS, G. HIERNAUX, N. MASSAGER en S. PFEIFF, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2011, (473) 482.

toegekend wanneer de eiser kan aantonen dat het doorbreken van het contact met het kind schadelijk is voor deze laatste.¹⁵²

70. Ook wat betreft de concrete omvang van de modaliteiten en de uitoefening ervan is het belang van het kind bepalend voor het oordeel van de rechtbank.¹⁵³ Zo houdt de rechtbank rekening met de relatie tussen de ouder(s) en de derde die het recht vordert. In beginsel staat deze relatie los van de relatie van de derde met het kind¹⁵⁴, maar wanneer de relatie tussen de volwassenen toxisch is of kan zijn voor het kind, kan de rechtbank het recht op basis hiervan beperken.¹⁵⁵ In 2019 besloot de rechtbank bijvoorbeeld dat een kind beschermd diende te worden tegen de schadelijke gevolgen van het conflict tussen haar juridische ouder en haar biologische vader, waardoor het recht op persoonlijk contact slechts beperkt werd toegekend. Hierbij werd wel aangemoedigd dat de volwassenen hun onderlinge relatie trachtten te herstellen. Wanneer een betere relatie onderling tot stand komt, kunnen de partijen het bepaalde contact uitbreiden.¹⁵⁶

71. Voor kinderen die opgroeien in een intentioneel meeroudergezin kan, behoudens uitzonderlijke omstandigheden, aangenomen worden dat het in hun belang is om steeds het persoonlijk contact te kunnen onderhouden met de niet-juridische ouder die vanaf dag één mee heeft ingestaan voor de opvoeding, maar ten aanzien van wie geen afstammingsband vaststaat. De feitelijke omstandigheden spelen hier evenwel een grote rol. Zo oordeelde de jeugdrechtbank te Brugge in 2013 dat het niet in het belang van het kind was om een recht op persoonlijk contact toe te kennen aan de vrouwelijke ex-partner van de moeder, rekening houdende met de zeer jonge leeftijd van het kind op het moment van de breuk en de verwarring die het opleggen van een contact met een derde voor dit kind zou meebrengen. De rechter kwam tot dit oordeel, ondanks dat de ex-partner mee naar de fertiliteitskliniek ging en zeer betrokken was bij de bevalling en daarna.¹⁵⁷ Hetzelfde kan geconcludeerd worden voor kinderen die opgroeien in niet-intentionele meeroudergezinnen. Evenwel is in die context het recht op persoonlijk contact tevens afhankelijk van de duur van de periode waarin de niet-juridische ouder betrokken was in het leven van de kinderen.

1.2.3. Feitelijk gezag en de lastgevingsovereenkomst

72. De juridische ouders kunnen het feitelijk gezag over het kind overdragen aan een derde en onderling praktische regelingen treffen met betrekking tot het leven van het kind. Deze overdracht wordt beschouwd als de uitoefening van hun ouderlijk gezag.¹⁵⁸ Feitelijk

¹⁵² Bergen 30 september 2003, *RTDF* 2005, 840.

¹⁵³ Y.-H. LELEU, *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2020, 768.

¹⁵⁴ Jeugdrb. Leuven 29 november 2005, *RW* 2006-07, 483, noot A. HUYGENS.

¹⁵⁵ Er is bijvoorbeeld sprake van een toxische omgeving voor het kind wanneer de partijen elkaar in diskrediet brengen in het bijzijn van het kind (Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 7.).

¹⁵⁶ Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43, overw. 10.

¹⁵⁷ Jeugdrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 20 juni 2013, *T.Fam.* 2013, 244, overw. 1., noot R. VASSEUR.

¹⁵⁸ Vred. Grâce-Hollogne 30 april 2002, *JLMB* 2004, 221-222.

kunnen zo meerdere mensen gezag hebben ten aanzien van het kind.¹⁵⁹ Dit is ook het geval bij meeroudergezinnen. De derde niet-juridische ouder oefent het gezag feitelijk mee uit, zonder dat op grond van deze overdracht rechten en plichten ten aanzien van het kind ontstaan in hoofde van deze derde.

73. Familierechter Jacques Mahieu spreekt in die context van het 'klein' ouderlijk gezag. De persoon die in feite het kind bij zich heeft, oefent gezag uit, beperkt tot de verblijfsduur en ingrepen die dit verblijf niet te boven gaan. De grondslag voor het 'klein' ouderlijk gezag is de lastgeving.¹⁶⁰

Door middel van de lastgeving kunnen juridische ouders zich in bepaalde gebruikelijke handelingen door de niet-juridische ouder laten vertegenwoordigen ten aanzien van derden.¹⁶¹ De lastgevingsovereenkomst is niet aan enige vormvereisten onderworpen. Tussen de juridische ouder(s) en de derde niet-juridische ouder kan er onder andere stilzwijgend, mondeling, bij onderhands geschrift of schriftelijke machtiging een lastgeving ontstaan.¹⁶² Zo oefent de niet-juridische ouder het 'klein' ouderlijk gezag uit telkens de juridische ouder(s) afwezig zijn, wat in principe een stilzwijgende lastgeving is. Ook wanneer de niet-juridische ouder met het kind op vakantie vertrekt en de juridische ouders bijvoorbeeld het kind uitzwaaien, is er sprake van een stilzwijgende lastgeving. Evenwel wordt in dergelijke hypothese waarbij het kind reist zonder aanwezigheid van een juridische ouder steeds aangeraden om een reistoelating voor minderjarigen bij te hebben¹⁶³.

74. Rechtshandelingen inzake dagelijkse opvoedingsaangelegenheden kunnen op grond van de al dan niet stilzwijgende lastgevingsovereenkomst door de niet-juridische ouder gesteld worden.¹⁶⁴ De conventionele lastgeving laat toe dat een flexibele regeling uitgewerkt wordt op maat van het kind in het licht van de concrete omstandigheden. Er dient echter opgemerkt te worden dat het voorwerp van de lastgeving in principe beperkt is tot rechtshandelingen en dat materiële handelingen slechts door de lasthebber gesteld kunnen worden in zover deze bijkomstig zijn aan de rechtshandelingen. Daardoor kan de lastgeving niet tot gevolg hebben dat de derde niet-juridische ouder inspraak verkrijgt in

¹⁵⁹ T. WUYTS, "De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen" in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (71) 122; S. BROUWERS, "Het ouderlijk gezag, het verblijf en het recht op persoonlijk contact" in ORDE VAN VLAAMSE BALIES, *Handboek familierecht voor de advocaat-stagiair 2018-2019*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2018 (261) 271.

¹⁶⁰ J. MAHIEU, "'Laat me nu toch niet alleen'" (Johan Verminnen). Ervaringen en bedenkingen van een familierechter.", *TORB* 2017-18, (277) 279.

¹⁶¹ Art. 1984 oud BW.

¹⁶² Art. 1985 oud BW.

¹⁶³ Zie bv. www.steenokkerzeel.be/product/275/reistoelating-voor-minderjarigen en www.mechelen.be/prod-reistoelating-voor-minderjarigen.

¹⁶⁴ S. CAP en J. SOSSON, "La place juridique du tiers au lien de filiation" in J.L. RENCHON en J. SOSSON (eds.), *Filiation et parentalité. Actes du XIIIème colloque de l'Association Famille et Droit*, Louvain-la-Neuve, Bruylant, 2014, (267) 303.

de opvoeding van het kind.¹⁶⁵ Er ontstaan geen rechten en plichten in hoofde van de niet-juridische ouder, aangezien de handelingen in naam en voor rekening van de juridische ouder(s) worden gesteld.¹⁶⁶ Ook in hoofde van de juridische ouders is de lastgeving risicovol daar de niet-juridische ouder in beginsel niet aangesproken kan worden voor het niet nakomen van de rechten en plichten die voortvloeien uit de rechtshandeling die hij gesteld heeft. Deze niet-juridische ouder draagt geen verantwoordelijkheid voor de opvoeding die hij geeft aan het kind.¹⁶⁷

75. Voor veel aspecten van het dagelijkse leven kan het feitelijk gezag volstaan voor de niet-juridische ouder binnen de intentionele en de niet-intentionele meeroudergezinnen. Bij intentionele meeroudergezinnen is het vanaf de geboorte duidelijk ten aanzien van de aanwezige kinderen dat er drie volwassenen betrokken zijn die samen instaan voor de opvoeding. Dat sluit niet uit dat de derde niet-juridische ouder zich in een onzekere positie bevindt daar de juridische ouders steeds kunnen terugkomen op de getroffen regelingen. Ook met een lastgeving is eenzijdige herroeping van de volmacht door de lastgever (in dit geval de juridische ouder) steeds mogelijk.¹⁶⁸

1.2.4. De materiële bewaring en het blokkaderecht

76. Er is een onderscheid te maken tussen enerzijds het recht van materiële bewaring en anderzijds de materiële bewaring/feitelijke huisvesting. Onder deze laatste wordt het feitelijk bij zich hebben en het verzorgen van het kind verstaan. Het wordt, net zoals de overdracht van het feitelijk gezag, begrepen als een loutere uitoefening van het ouderlijk gezag door de ouder(s).¹⁶⁹ De uitoefening van het recht van materiële bewaring komt aan de ouders toe. Zij bepalen waar het kind verblijft. Dit recht omvat ook de mogelijkheid om steeds de afgifte van het minderjarige kind te kunnen eisen. Leven de juridische ouders niet samen, dan oefent degene die het kind op dat moment bij zich heeft, het recht op materiële bewaring uit.¹⁷⁰ Ten aanzien van de niet-juridische ouder is dit problematisch. Bij strubbelingen onderling kunnen de ouders het kind als het ware zo van bij deze derde wegplukken. Een vordering, door een derde ingesteld, voor het recht van bewaring als element van het ouderlijk gezag is te allen tijde niet-ontvankelijk.¹⁷¹

¹⁶⁵ U. CERULUS, *Een statuut voor de zorgouder in het licht van de grondrechtenbescherming*, Brugge, die Keure, 2019, 58-61.

¹⁶⁶ Art. 1984 oud BW.

¹⁶⁷ Art. 1998 oud BW; U. CERULUS, *Een statuut voor de zorgouder in het licht van de grondrechtenbescherming*, Brugge, die Keure, 2019, 61.

¹⁶⁸ Art. 2003 en 2004 oud BW.

¹⁶⁹ S. CAP en J. SOSSON, "La place juridique du tiers au lien de filiation" in J.L. RENCHON en J. SOSSON (eds.), *Filiation et parentalité. Actes du XIIIème colloque de l'Association Famille & Droit*, Louvain-la-Neuve, Bruylant, 2014, (267) 291.

¹⁷⁰ Art. 373, eerste lid en 374, §1, eerste en tweede lid oud BW; A. DE WOLF en F. APS, "Rechtsbescherming bij materiële bewaring van een kind door een derde", *EJ* 2004, afl. 4, (54) 54; T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 320; R. VASSEUR, "Grootouderadoptie en andere alternatieven ter officialisering van verblijf bij en opvoeding door de grootouders" (noot onder Rb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 14 oktober 2014), *TJK* 2015, (293) 301-302.

¹⁷¹ A. DE WOLF en F. APS, "Rechtsbescherming bij materiële bewaring van een kind door een derde", *EJ* 2004, afl. 4, (54) 54.

77. Het Hof van Cassatie oordeelde in 1975 dat de vordering tot afgifte van het kind, ingesteld door de juridische ouders, rechtmatig door de rechtbank geweigerd kan worden wanneer deze afgifte schade zou berokkenen aan de verdere ontwikkeling van het minderjarig kind. Het overdragen van de materiële bewaring door de familierechtbank is desgevallend mogelijk op grond van de algemene bevoegdheden van de familierechtbank. De uitoefening van het recht van materiële bewaring van de ouders wordt zolang opgeschort.¹⁷²

In de rechtsleer wordt de term blokkaderecht gebruikt om deze zeer fragiele jurisprudentiële rechtsfiguur te duiden. Op basis van deze figuur kan de rechtbank enigszins de relatie tussen een derde en het kind beschermen wanneer het kind reeds langere tijd bij deze derde verblijft en dit in het belang is van het kind. Daarbij staat continuïteit en stabiliteit in de opvoeding centraal. De toepassingsvoorwaarden en de gevolgen zijn evenwel vaag en onduidelijk.¹⁷³ Het is niet zo dat de derde die het kind bij zich heeft zich tot de rechtbank kan wenden en de toepassing van het blokkaderecht kan eisen. Slechts wanneer de juridische ouders de afgifte vorderen voor de rechtbank, kan de rechtbank het blokkaderecht toekennen.¹⁷⁴

Hoewel sommige rechtsleer daarbij het disfunctioneren van het ouderlijk gezag als voorwaarde beschouwt voor de toepassing van het blokkaderecht¹⁷⁵, dient mijns inziens de visie van onder andere doctor Tim Wuyts gevolgd te worden. Volgens deze visie wordt blokkaderecht slechts toegepast bij het niet-functioneren van het ouderlijk gezag waarbij de rechten en plichten die omvat liggen in het ouderlijk gezag feitelijk door een derde worden uitgeoefend.¹⁷⁶

Het blokkaderecht kan niet gebruikt worden om te voorzien in de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag door de ouders en een derde. Er wordt immers geen juridisch gezag gevestigd in hoofde van deze derde.¹⁷⁷ Dit jurisprudentiële instrument laat ook niet toe dat de niet-juridische ouder een ruimer persoonlijk contact verkrijgt. Het recht dat ontstaat is absoluut niet vergelijkbaar met het ouderlijk gezag.¹⁷⁸ Het kan er enkel toe

¹⁷² Cass. 19 december 1975, *Arr.Cass.* 1976, (492) 492-493 (*in casu* betrof de situatie waar een kind na geboorte toevertrouwd werd aan een derde die na een aantal dagen als voogd werd aangesteld. Bijna 4 jaar later vordert de moeder de afgifte van het kind); K. VERSTRAETE, "Gezag over de persoon van de minderjarige", *TPR* 2007, (674) 675; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2021, 551-552.

¹⁷³ T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 327, 803; S. CAP en J. SOSSON, "La place juridique du tiers au lien de filiation" in J.L. RENCHON en J. SOSSON (eds.), *Filiation et parentalité. Actes du XIIIème colloque de l'Association Famille & Droit*, Louvain-la-Neuve, Bruylant, 2014, (267) 291. Er dient evenwel opgemerkt te worden dat in de rechtsleer de vraag werd opgeworpen of het gebrek aan wettelijke omkadering en het gegeven dat de rechtsgevolgen onduidelijk zijn er niet toe leiden dat deze figuur op zich niet strijdig is met het belang van het kind (zie T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 664).

¹⁷⁴ T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 326-327.

¹⁷⁵ Zie bv. K. VERSTRAETE, "Gezag over de persoon van de minderjarige", *TPR* 2007, (674) 675.

¹⁷⁶ T. WUYTS, "De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen" in P. SENAËVE, G. VERSCHULDEN en F. SWENNEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (71) 149; T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 330.

¹⁷⁷ T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 332.

¹⁷⁸ Jeugdrb. Antwerpen 3 oktober 2002, *RW* 2002-03, (1188) 1189, noot T. ROBERT.

leiden dat het kind, dat gedurende enige tijd opgevoed wordt door een derde, niet onmiddellijk terug naar zijn ouders moet wanneer zij de afgifte vorderen.¹⁷⁹

78. In beginsel is het blokkaderecht dus geen rechtsfiguur die de positie van de niet-juridische ouder binnen een werkbaar meeroudergezin kan verbeteren. In een aantal hypothesen kan het blokkaderecht evenwel relevant zijn voor niet-juridische ouders.

In de hypothese dat één juridische ouder komt te overlijden, dient het ouderlijk gezag in principe uitgeoefend te worden door de langstlevende ouder. Heeft deze zich jarenlang niets aangetrokken van de opvoeding van het minderjarig kind, dan zou de uitoefening van het recht op materiële bewaring geschorst kunnen worden en kan de niet-juridische ouder verder de feitelijke materiële bewaring van het kind hebben.

Ook denkbaar is de situatie waarbij een lesbisch koppel het kind voor aanzienlijke tijd bij de donorfader heeft achtergelaten zonder zich iets aan te trekken van de opvoeding van het kind. Indien de moeder en/of meemoeder dan plots de afgifte eist van het kind, kan de donorfader zich potentieel beroepen op het blokkaderecht. De rechter dient dan een afweging te maken tussen het belang van de minderjarige om bij de derde te blijven en het belang van de minderjarige om terug te gaan naar zijn moeder en/of meemoeder.

Er dient daarbij opgemerkt te worden dat de mate waarin het blokkaderecht kan worden toegekend, uitsluitend afhangt van de wil van de rechter, aangezien er geen wettelijke grondslag voor bestaat.

1.2.5. Onderwijsaangelegenheden

79. De wet voorziet uitdrukkelijk dat het nemen van belangrijke beslissingen inzake onderwijs toekomt aan de juridische ouders.¹⁸⁰ Voor het deelnemen aan het oudercontact, het in ontvangst nemen van het rapport en het verkrijgen van informatie van de school door een derde is de uitdrukkelijke toestemming vereist van de wettelijke ouders. Het zijn ook enkel degenen die het ouderlijk gezag uitoefenen die mogen participeren aan het bestuur van de school, de schoolraad en de ouderraad.¹⁸¹

Door de jaren heen is in het onderwijs de aandacht voor de verscheidenheid aan gezinsvormen toegenomen. Onder andere scholen die deel uitmaken van het GO! hebben een beleid dat hierop inspeelt, gebaseerd op het Pedagogisch project van het GO!. Hieronder valt onder meer een visie op het inschrijvingsbeleid waarbij het uitwisselen van informatie tussen ouders en leerkrachten centraal staat. De tijd en ruimte wordt voorzien om de specifieke gezinssituatie toe te lichten. Zo wordt gevraagd of er naast de personen

¹⁷⁹ T. WUYTS, "De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen" in P. SENAËVE, G. VERSCHULDEN en F. SWENNEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (71) 146; T. WUYTS, *Ouderlijk gezag*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 922.

¹⁸⁰ Art. 374, §1, tweede lid oud BW.

¹⁸¹ M. DE PADUWA en S. VAN DEN BUSSCHE, "De GO!-visie inzake het omgaan met de diverse gezinsvormen en de concretisering ervan", *TORB* 2017-18, (317) 319.

die het ouderlijk gezag uitoefenen nog personen deel wensen deel te nemen aan het oudercontact. Desgevallend kunnen de ouders meteen een toestemmingsformulier ondertekenen. Op die manier kunnen de niet-juridische ouders alsnog deel uitmaken van belangrijke gesprekken inzake het onderwijs en het traject van het kind.¹⁸² Uit dergelijk beleid van scholen kan afgeleid worden dat de maatschappij misschien al verder staat dan het recht en de maatschappelijke instellingen, waaronder het onderwijs, al rekening houden met andere gezinsvormen.

80. Voor meeroudergezinnen worden conflicten inzake onderwijs tot een minimum beperkt door openheid naar de school toe. Dit doet echter geen afbreuk aan het gegeven dat het aan de wettelijke ouders toekomt te kiezen naar welke school het kind gaat alsook welke richting het kind volgt.

1.2.6. Voogdij bij overlijden van de juridische ouders

81. Onder het ouderlijk gezag valt de bevoegdheid om gezamenlijk een voogd aan te wijzen middels een verklaring voor de vrederechter of notaris. De langstlevende ouder kan dit evenzeer alleen doen middels dergelijke verklaring of in het testament.¹⁸³ Sedert de hervorming van het voogdijrecht in 2001 valt de voogdij pas open in het geval beide ouders overleden, wettelijk onbekend of wilsonbekwaam zijn, of nog wanneer geen van beiden zich in de mogelijkheid bevindt het ouderlijk gezag uit te oefenen.¹⁸⁴ Voorheen viel deze open zodra voor één ouder aan deze voorwaarden was voldaan.¹⁸⁵ In hoofde van betrokkenen binnen een meeroudergezin was de vroegere regeling in feite beter omdat de niet-juridische ouder zo sneller als voogd kon worden benoemd. Wanneer vandaag een ouder komt te overlijden, komt het ouderlijk gezag exclusief toe aan de andere ouder.

82. Wanneer de voogdij openvalt worden de gezagsrechten overgedragen aan de aangewezen voogd tot aan de meerderjarigheid van het kind.¹⁸⁶ Inzake de homologatie van deze aanwijzing heeft de rechter uitsluitend een marginaal toetsingsrecht waarbij deze enkel geweigerd kan worden indien ernstige redenen in het belang van het kind dat verantwoorden.¹⁸⁷ In het testament kunnen tevens instructies omtrent de huisvesting, opvoeding, gezondheid, opleiding, ontspanning en godsdienstige of levensbeschouwelijke

¹⁸² M. DE PADUWA en S. VAN DEN BUSSCHE, "De GO!-visie inzake het omgaan met de diverse gezinsvormen en de concretisering ervan", *TORB* 2017-18, (317) 318.

¹⁸³ Art. 392, eerste en tweede lid oud BW; P. SENAËVE en C. DECLERCK, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 355.

¹⁸⁴ Art. 389 oud BW.

¹⁸⁵ Wet 29 april 2001 tot wijziging van verscheidene wetsbepalingen inzake de voogdij over minderjarigen, *BS* 31 mei 2001.

¹⁸⁶ T. ROBERT, "Gezags- en omgangsrechten m.b.t. het kind van een (ex-)partner van hetzelfde geslacht: stand van zaken en perspectieven" (noot onder Jeugdbr. Antwerpen 3 oktober 2002), *RW* 2002-03, (1190) 1192.

¹⁸⁷ Art. 392, vijfde lid oud BW; T. ROBERT, "Gezags- en omgangsrechten m.b.t. het kind van een (ex-)partner van hetzelfde geslacht: stand van zaken en perspectieven" (noot onder Jeugdbr. Antwerpen 3 oktober 2002), *RW* 2002-03, (1190) 1192.

keuzes van de kinderen opgenomen worden. De voogd dient het kind overeenkomstig deze instructies op te voeden.¹⁸⁸

83. Bij gebrek aan keuze door de ouders duidt de vrederechter een voogd aan. Hierbij wordt door de vrederechter de voorkeur gegeven aan de naaste familieleden.¹⁸⁹ Het is betreurenswaardig dat in deze bepaling de term familieleden gehanteerd wordt. Zo kan volgens deze bepaling geen voorkeur gegeven worden aan personen die dichter staan bij het kind dan deze familieleden. Evenwel gaat het over een voorkeursbepaling en geen vereiste voor de vrederechter om een naast familielid aan te wijzen.¹⁹⁰ Bij de beoordeling houdt de vrederechter rekening met allerlei elementen, zoals de leefgewoonten en de aard van de relatie tussen de gekozen persoon en het kind in het verleden. Wanneer dit in het belang van het kind wordt geacht, kan bijvoorbeeld de stiefouder aangeduid worden als voogd.¹⁹¹ De vrederechter is daarenboven verplicht om, bij benoeming of homologatie van een voogd, eenieder te horen van wie de mening voor hem nuttig kan zijn.¹⁹² De niet-juridische ouder die mee heeft ingestaan voor de opvoeding van het kind kan zodoende gehoord worden.

84. Door de onvoorspelbaarheid van het leven is het voor meeroudergezinnen dus belangrijk dat de juridische ouders de voogdij zo vroeg mogelijk regelen. Indien er door de juridische ouders nagelaten wordt om een voogd aan te duiden is er namelijk geen absolute zekerheid dat na hun overlijden, de niet-juridische ouder als voogd wordt aangeduid. Dit heeft als schrijnend resultaat dat een kind na het verlies van de twee juridische ouders mogelijks weggehaald wordt bij de persoon die vanaf dag één mee heeft ingestaan voor de opvoeding en door het kind als ouder wordt beschouwd. Daarenboven biedt het voor de niet-juridische ouder een zekere gemoedsrust naar de toekomst toe. Voor de niet-intentionele meeroudergezinnen is het afhankelijk van de gezinsdynamiek of beide juridische ouders wensen dat bij overlijden bijvoorbeeld een stiefouder de voogd wordt. Het is mogelijk dat de ene ouder de nieuwe partner van de andere ouder absoluut niet als voogd wil aanduiden. Wanneer deze laatste de langstlevende ouder is, kan deze natuurlijk zijn partner als voogd aanduiden in zijn testament.

¹⁸⁸ Art. 374 en art. 405, §1, eerste lid oud BW.

¹⁸⁹ Art. 393 oud BW.

¹⁹⁰ Zie ook F. SWENNEN en K. JANSSENS, "Het nieuwe voogdijrecht", *RW* 2001-02, (1) 7.

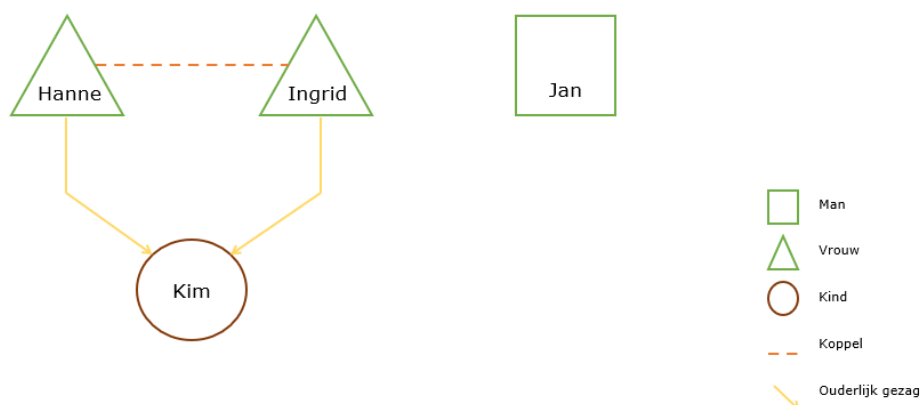
¹⁹¹ T. WUYTS, "De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen" in P. SENAËVE, F. SWENNEN en G. VERSCHULDEN (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, (71) 133; S. CAP en J. SOSSON, "La place juridique du tiers au lien de filiation" in J.L. RENCHON en J. SOSSON (eds.), *Filiation et parentalité. Actes du XIIIème colloque de l'Association Famille & Droit*, Louvain-la-Neuve, Bruylant, 2014, (267) 307.

¹⁹² Art. 394, derde lid oud BW.

1.3. Toegepast op de illustraties

85. Achtereenvolgens worden de verschillende sturingsmogelijkheden getoetst op de drie illustraties (1.3.1.; 1.3.2; 1.3.3.).

1.3.1. Illustratie 1

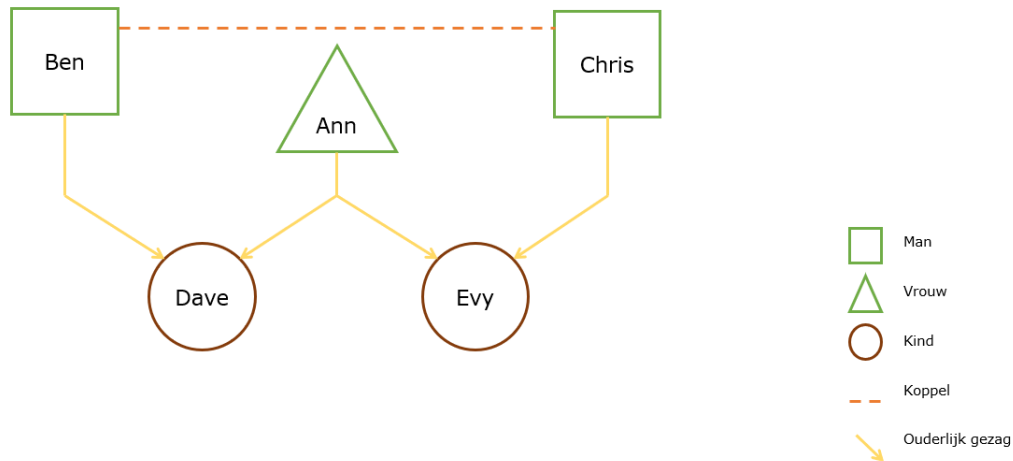
Illustratie 1: ouderlijk gezag

86. Binnen dit intentioneel meeroudergezin komt het ouderlijk gezag toe aan het lesbisch koppel Hanne en Ingrid. Jan, de biologische vader van Kim, wordt beschouwd als derde. Zijn positie is binnen het huidige recht voor het grootste deel onbeschermd. Het feit dat een meerouderschapsovereenkomst werd opgesteld nog vóór de verwekking van Kim wijst erop dat de drie volwassenen reeds over de verschillende belangrijke aspecten van het leven van Kim hebben nagedacht. Deze overeenkomst is een zeer goede leidraad voor de organisatie van hun dagelijkse leven. Onderling bepalen de drie betrokkenen wanneer wie voor Kim zorgt, wat mogelijk gemaakt wordt door het feit dat Hanne en Ingrid het feitelijke gezag en de materiële bewaring kunnen overdragen als uitoefening van hun ouderlijk gezag.

87. Het enige waarop Jan zich kan beroepen is het recht op persoonlijk contact. Zolang dat er geen conflicten onderling ontstaan, kunnen de drie volwassenen dit zelf zo uitgebreid regelen als ze willen, wat alleen maar ten goede komt van Kim. Wanneer na conflict de familierechtbank moet oordelen over de toekenning en modaliteiten van het persoonlijk contact is het aan Jan om de aanwezigheid van de bijzonder affectieve band te bewijzen. Jan is vanaf dag één betrokken geweest in het leven van Kim en heeft intensief mee ingestaan voor haar opvoeding. Hij woont tegenover Hanne en Ingrid waardoor aangenomen wordt dat hij en Kim elkaar bijna dagelijks zien wanneer ze niet bij hem verblijft. Het is waarschijnlijk dat de familierechtbank desgevallend een zo ruim mogelijk persoonlijk contact toekent aan Jan, behoudens wanneer Hanne en/of Ingrid kunnen aantonen dat dit niet in het belang van Kim zou zijn. Tot slot kunnen Hanne en Ingrid met een verklaring voor de vrederechter of notaris Jan als voogd aanwijzen voor het geval de voogdij zou openvallen vóór de meerderjarigheid van Kim. Zodoende wordt zekerheid

hieromtrent gecreëerd in hoofde van Jan en wordt continuïteit in de opvoeding van Kim gewaarborgd.

1.3.2. Illustratie 2

Illustratie 2: ouderlijk gezag

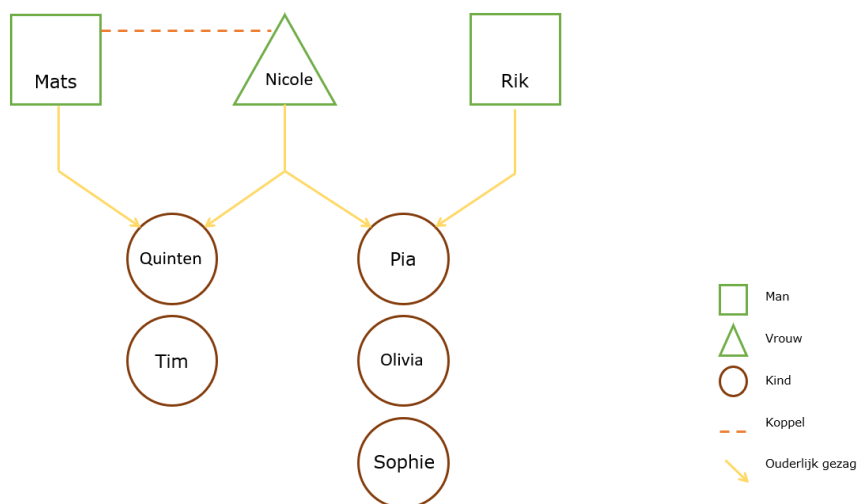
88. In dit intentioneel meeroudergezin zijn Ann en Ben de titularis van het ouderlijk gezag ten aanzien van Dave. Ann en Chris zijn de titularis van het ouderlijk gezag ten aanzien van Evy. Ann bevindt zich juridisch in de beste positie, daar zij over beide kinderen het ouderlijk gezag heeft. Elk van de vaders wordt ten aanzien van één kind als derde beschouwd. In dergelijk meeroudergezin zijn er een aantal elementen die voor een betere positie van deze vaders kunnen zorgen.

89. Het enige echte recht dat Ben kan verkrijgen ten aanzien van Evy is het recht op persoonlijk contact. Dit kan in beginsel gewoon onderling tussen de drie volwassenen worden geregeld volgens de modaliteiten die zij wensen. Wanneer er toch een conflict zou ontstaan en de familierechtbank zich moet uitspreken over de toekenning en modaliteiten van het recht op persoonlijk contact, moet het bewijs van de bijzondere affectieve band geleverd worden. Gebaseerd op alle gegevens voorhanden, zoals de uitgebreide meerouderschapsovereenkomst, de opvoeding waarvoor hij mee heeft ingestaan, foto's,... is het waarschijnlijk dat de familierechtbank de bijzonder affectieve band als bewezen acht. Hetzelfde geldt voor Chris wanneer hij een recht op persoonlijk contact ten aanzien van Dave voor de rechtbank vordert.

Om voor zekerheid te zorgen bij overlijden van de juridische ouders, is het best dat Ann en Chris middels verklaring Ben aanduiden als voogd voor Evy. Omgekeerd dienen Ann en Ben Chris aan te duiden als voogd voor Dave. Stel dat Ann en Chris beiden komen te overlijden, dan wordt Ben in principe de voogd van Dave en komt aan Ben het ouderlijke gezag toe. Zodoende blijven de kinderen samen. Hetzelfde gebeurt er in hoofde van Chris wanneer Ann en Ben komen te overlijden vóór de meerderjarigheid van Dave.

90. Hoewel elk van de mannen ten aanzien van één kind geen ouderlijk gezag kunnen uitoefenen, is er in de praktijk toch een mate van zekerheid dat hun mening en inbreng steeds mee in rekening genomen wordt. In de hypothese dat de relatie tussen het stel op de klippen zou lopen, is er een zekerheid dat Ben nog steeds aanwezig zal zijn in het leven van Evy en Chris in het leven van Dave. Ze bevinden zich namelijk in een situatie waarbij, indien bijvoorbeeld Ben Dave van Chris weghoudt, Chris hetzelfde kan doen met Evy. De omgekeerde redenering is ook belangrijk: Ben zal ervoor willen zorgen dat Chris nog steeds een rol speelt en inspraak heeft in de opvoeding van Dave zodanig dat Ben een rol kan spelen in de opvoeding van Evy. Op deze manier kan het bestaan van de twee kinderen als een waarborg/garantie worden beschouwd ten aanzien van de twee vaders zodanig dat ze beiden steeds in het leven van de kinderen aanwezig zullen blijven, ongeacht hun onderlinge relatie. Samenvattend kan er worden besloten dat er in dergelijke situatie, waarbij elke volwassene minstens juridische ouder is ten aanzien van één kind, makkelijker toegevingen gedaan worden in het belang van de kinderen en dat van de niet-juridische ouders.

1.3.3. Illustratie 3

Illustratie 3: ouderlijk gezag

91. In dit nieuw samengesteld gezin is Nicole de enige ouder aan wie het ouderlijk gezag ten aanzien van de vijf kinderen toekomt. Rik beschikt over het ouderlijk gezag ten aanzien van zijn drie dochters.

92. Als stiefvader heeft Mats in principe geen rechten en plichten ten aanzien van Pia, Olivia en Sophie. Het grote verschil met de intentionele meeroudergezinnen komt hier duidelijk naar voor: vóór de verwekking van de kinderen was niet voorzien dat een meeroudergezin gevormd ging worden, waardoor de betrokken volwassenen ook geen afspraken op voorhand hebben gemaakt. Het enige recht dat Mats kan verkrijgen is het recht op persoonlijk contact. In de hypothese dat conflicten ontstaan en dit recht door Mats gevorderd wordt voor de familierechtbank, moet hij de aanwezigheid van de bijzonder

affectieve band met zijn stiefkinderen bewijzen. Dit nieuw samengesteld gezin heeft steeds gelukkig samengeleefd en de banden met de kinderen zijn ontzettend goed. Bewijs leveren is daarom geen struikelblok voor Mats.

Opgemerkt dient wel te worden dat bewijs hier evenwel moeilijker kan zijn dan bij de intentionele meeroudergezinnen. Zo kan het zijn dat de stiefkinderen zich van dag één hebben verzet tegen de nieuwe relatie van hun moeder Nicole en geweigerd hebben zich open te stellen naar Mats toe. Daarnaast kan Rik hier trachten aan te tonen dat een persoonlijk contact niet in het belang is van de kinderen.

1.4. Het afstammingsloos gezag in Engeland en Wales

93. In het kader van het ouderlijk gezag is het interessant om een blik over de grenzen heen te werpen. Er zijn verschillende landen die wel voorzien in een mogelijkheid om het ouderlijk gezag uit te breiden naar andere personen dan de juridische ouders. In deze masterproef wordt er enkel stilgestaan bij het systeem dat van kracht is in Engeland en Wales.

94. In Engeland en Wales is het mogelijk om ouderlijk gezag toe te kennen aan personen waarmee de afstammingsband ontbreekt. De band tussen de afstamming en het ouderlijk gezag is hiermee gedeeltelijk verbroken. Het ouderlijk gezag (*parental responsibility*) komt nog steeds toe aan de ouders. De moeder krijgt automatisch het ouderlijk gezag. Aan de vader, gehuwd met deze moeder op het moment van de geboorte van het kind, komt eveneens het ouderlijk gezag toe. Hetzelfde geldt voor de meemoeder die samen met de moeder een geregistreerd partnerschap is aangegaan. Is er geen huwelijk of geregistreerd partnerschap op het moment van de geboorte, dan verkrijgt de vader of meemoeder alsnog het ouderlijk gezag doordat desbetreffende persoon geregistreerd wordt als vader of respectievelijk meemoeder van het kind op de geboorteakte. Daarnaast is het verkrijgen van ouderlijk gezag ook mogelijk door middel van een overeenkomst (*parental responsibility agreement*) met de moeder waarin het ouderlijk gezag toegekend wordt of een rechterlijke beslissing (*parental responsibility order*) op vordering van desbetreffende vader/meemoeder.¹⁹³ Tegelijkertijd kunnen andere personen het ouderlijk gezag verkrijgen ten aanzien van het kind, zonder dat er een maximum aantal personen wordt aangegeven.¹⁹⁴ Niet-juridische ouders zoals stiefouders kunnen het ouderlijk gezag verkrijgen middels een overeenkomst of rechterlijke beslissing. Wordt het ouderlijk gezag toegekend middels overeenkomst, dan moeten beide ouders die reeds het ouderlijk gezag bekleeden akkoord zijn.¹⁹⁵

¹⁹³ S. 2(1)-2(2A), 4(1) en 4ZA(1) Children Act 16 november 1989 (UK).

¹⁹⁴ S. 2(5) Children Act 16 november 1989 (UK).

¹⁹⁵ S. 4A(1) Children Act 16 november 1989 (UK); M. CORNOCK, "Parental rights and responsibilities in law", *Nursing children and young people* 2011, afl. 9, (23) 24.

Het vestigen van ouderlijk gezag in hoofde van een bijkomende persoon leidt niet tot het verliezen van het ouderlijk gezag door andere personen. Zo kunnen één of beide stiefouder(s) ouderlijk gezag verkrijgen en uitoefenen naast het ouderlijk gezag van de ouders.¹⁹⁶ Wat betreft deze uitoefening is elke titularis bevoegd om alleen te handelen, behoudens in de gevallen dat de wet toestemming vereist van meerdere personen.¹⁹⁷ Het is daarbij opvallend dat wanneer het ouderlijk gezag gevestigd is in hoofde van de stiefouder, deze het ouderlijk gezag in beginsel behoudt wanneer zijn/haar relatie met de juridische ouder op de klippen loopt.¹⁹⁸

Hoewel ook in Engeland en Wales geen sprake is van meervoudig juridisch ouderschap, is meeroudergezag dus wel een mogelijkheid. Mijns inziens is dergelijk meeroudergezag een goede leidraad én inspiratiebron voor toekomstige hervormingen binnen ons huidig recht. Op relatief eenvoudige wijze kunnen meerdere personen gelijktijdig het ouderlijk gezag uitoefenen, wat een antwoord kan bieden aan de realiteit waarin het kind opgroeit.

1.5. Deelconclusie ouderlijk gezag

95. Het ouderlijk gezag is een heel stijf en robuust instituut. De strikte regels staan op gespannen voet met de verschillende gezinsvormen waarin een kind de dag van vandaag opgroeit. Het is onmogelijk om aan niet-juridische ouders binnen een meeroudergezin dezelfde bevoegdheden toe te kennen zonder te raken aan het ouderlijk gezag van de juridische ouders zelf.

96. De positie van de niet-juridische ouder hangt bijna uitsluitend af van de wil van de juridische ouders. Zo kunnen de juridische ouders het feitelijke gezag over het kind overdragen aan de niet-juridische ouder. Binnen het dagdagelijkse leven leidt het gebrek aan ouderlijk gezag op die manier niet tot al te veel problemen. Het aanwijzen van de niet-juridische ouder als voogd biedt naar de toekomst toe ook meer zekerheid voor zowel deze niet-juridische ouder als het kind. Daarnaast is een meerouderschapsovereenkomst, hoewel juridisch niet bindend, in de praktijk zeker een belangrijk hulpmiddel. Deze kan als het ware als de fundering dienen waarop vervolgens het gezin gebouwd zal worden. In feite is het vorderen van een recht op persoonlijk contact voor de familierechtbank het enige dat de niet-juridische ouder kan ondernemen zonder afhankelijk te zijn van de wil van de juridische ouders. Ondanks dat de modaliteiten door de rechter in bepaalde gevallen zeer ruim worden bepaald, evenaart het persoonlijk contact nooit de positie van een juridische ouder. Het blokkaderecht kan in uitzonderlijke gevallen ten goede komen van de niet-juridische ouder, met name wanneer de juridische ouders al langere tijd het kind bij deze derde hebben gelaten en zich niet meer inlaten met de opvoeding ervan. Het hangt

¹⁹⁶ S. 2(6) Children Act 16 november 1989 (UK).

¹⁹⁷ S. 2(7) Children Act 16 november 1989 (UK).

¹⁹⁸ J. HERRING, *Family law*, Harlow, Pearson, 2019, 389.

evenwel af van de visie van de rechter hieromtrent of dit toegepast wordt. Het blijft een zeer vaag en onzeker instrument.

97. De situatie die problematisch blijft is deze waarbij conflicten ontstaan zijn omtrent de opvoeding van het kind en gerechtelijke stappen worden genomen. De niet-juridische ouder staat op dat moment als het ware voor een gesloten deur en heeft geen voet om op te staan. De beslissingen komen aan de ouders toe. De affectieve zorgrelatie kan daardoor in de meeste gevallen noch juridisch verankerd, noch beschermd worden.

98. Ondanks dat er een aantal sturingsmogelijkheden zijn, bevindt de niet-juridische ouder zich in de context van het ouderlijk gezag juridisch in een zeer onderdanige positie tegenover de juridische ouders. Een blik over de grenzen toont aan dat deze onderdanige positie vermeden kan worden en dat een systeem waarbij ouderlijk gezag tegelijk aan andere personen dan de juridische ouders toegekend kan worden zeker bijdraagt tot het waarborgen van de stabiliteit van de opvoedingssituatie waarbinnen kinderen vandaag kunnen opgroeien.

2. Sturingsmogelijkheden met betrekking tot het erfrecht en de giften

99. Dit hoofdstuk gaat eerst in op de algemene regels inzake het erfrecht (2.1.). Daarna worden de sturingsmogelijkheden uiteengezet (2.2.). Vervolgens wordt er stilgestaan bij de tarieven inzake successierechten (2.3.). Tot slot worden de sturingsmogelijkheden toegepast op de drie illustraties (2.4.), waarna het hoofdstuk wordt afgesloten met een deelconclusie (2.5.). Binnen het bestek van deze masterproef wordt de focus uitsluitend gelegd op de verhouding tussen de (niet-)juridische ouders en de kinderen en deze kinderen onderling.

2.1. Algemeen

100. Vooreerst dient er te worden stilgestaan bij de algemene erfrechtelijke principes die van belang zijn om de situatie van betrokkenen binnen een meeroudergezin te kunnen kaderen. Eerst wordt het wettelijk erfrecht kort toegelicht (2.1.1.). Vervolgens komt de techniek van de inbreng aan bod (2.1.2.). Tot slot worden de dwingende regeling inzake wettelijke reserve (2.1.3.) en de inkorting (2.1.4.) uiteengezet.

2.1.1. Wettelijk erfrecht

101. Het wettelijk erfrecht is van toepassing wanneer de erflater nagelaten heeft enige beschikking te treffen tijdens het leven met het oog op het verdelen van zijn nalatenschap.¹⁹⁹

102. Zolang een persoon, geroepen tot de nalatenschap, niet beslist heeft over het al dan niet aanvaarden van deze nalatenschap, wordt het begrip erfgerechtigde gehanteerd.

¹⁹⁹ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsels, Intersentia, 2018, 179.

Een erfgerechtigde en erfbekwame²⁰⁰ persoon die de nalatenschap heeft aanvaard, wordt een erfgenaam genoemd.²⁰¹

103. Onder toepassing van het wettelijk erfrecht worden de wettelijke erfgerechtigden tot de nalatenschap geroepen. Dit zijn de bloedverwanten (afstammelingen, ascendenten en zijverwanten) en de persoon waarmee de erflater gehuwd was of wettelijk samenwoonde.²⁰² Deze wettelijke erfgerechtigden worden onderverdeeld in vier verschillende ordes, waar een cascadesysteem van toepassing is. Bij aanwezigheid van erfgerechtigden uit de eerste orde worden de volgende ordes uitgesloten. De afstammelingen van de erflater, zijnde zijn/haar kinderen en hun eigen afstammelingen, zijn de eerste orde.²⁰³ Elke orde is opgedeeld in graden aan de hand van het aantal aanwezige generaties. De dichtste graad erft met uitsluiting van de verdere graden.²⁰⁴ De kinderen van de erflater staan in de eerste graad. De gehele nalatenschap komt hen toe. Wanneer ze vervolgens uit eigen hoofde tot de nalatenschap geroepen worden, erven ze elk voor gelijke delen en bij hoofden.²⁰⁵

104. Om te erven onder het wettelijk erfrecht dient in hoofde van het kind de afstamming middels de oorspronkelijke afstammingsregels of de volle adoptie ten aanzien van de erflater te zijn vastgesteld ten aanzien van de erflater.²⁰⁶ Kinderen uit de gewone adoptie worden gelijkgesteld met de afstammelingen omdat ze erven van de adoptant maar niet van diens verwanten. Omgekeerd erft de adoptant ook maar in beperkte mate van de geadopteerde.²⁰⁷ Het is van geen belang of de kinderen onderling dezelfde ouders hebben aangezien er enkel gekeken wordt naar het bloedverwantschap tussen de erflater en het kind.²⁰⁸

Alle kinderen van wie de afstamming²⁰⁹ tegenover de erflater niet vaststaat vallen *a contrario* buiten het wettelijk erfrecht. Er werden evenwel reeds tal van wetsvoorstellen ingediend teneinde de stiefkinderen als wettige erfgenaam te kunnen benoemen. Daarbij wordt een regeling voorgesteld zoals invoege in het Nederlandse erfrecht, waar erflaters in hun testament kunnen aangeven de stiefkinderen als eigen kinderen tot de nalatenschap

²⁰⁰ Art. 725 en 727 oud BW.

²⁰¹ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 370; R. DEKKERS, H. CASMAN, A.L. VERBEKE en E. ALOFS, *Erfrecht & giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 3-4 en 9.

²⁰² Art. 731 oud BW.

²⁰³ Art. 745, eerste lid oud BW; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 360; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 219-220.

²⁰⁴ Art. 735 en 745, tweede lid oud BW; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 358-359.

²⁰⁵ Art. 745, tweede lid oud BW.

²⁰⁶ R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 21; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 360.

²⁰⁷ Art. 353-15 en 353-16 oud BW; *Supra* 10, nr. 27.

²⁰⁸ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 369.

²⁰⁹ Hieronder wordt zowel de afstamming middels de oorspronkelijke afstamming als middels de adoptieve afstamming begrepen.

te willen betrekken. De reserve van elk van de eigen kinderen wordt hierdoor kleiner.²¹⁰ Desondanks is dergelijke regeling jammer genoeg nog steeds niet opgenomen in de wet.

105. De langstlevende echtgenoot/wettelijk samenwonende partner valt niet onder één van de ordes en wordt bijgevolg niet uitgesloten van de nalatenschap bij aanwezigheid van afstammelingen.²¹¹ Bij aanwezigheid van een echtgenoot/echtgenote verkrijgt deze onder het wettelijk erfrecht het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap, wanneer ook afstammelingen, geadopteerde kinderen of hun afstammelingen aanwezig zijn bij het overlijden van de erflater. Daarbij wordt het erfdeel van deze kinderen desgevallend tot de blote eigendom herleid.²¹² Bij aanwezigheid van een wettelijk samenwonende partner verkrijgt deze het vruchtgebruik op de gezinswoning en de aanwezige huisraad.²¹³

106. Enkel voor de personen die juridische ouder zijn van alle aanwezige kinderen binnen het meeroudergezin is het wettelijk erfrecht voldoende om gelijkheid tussen deze kinderen te bekomen. Is er minstens één kind aanwezig van wie de afstammingsband tegenover de toekomstige erflater niet vaststaat (m.a.w. een niet-eigen kind), dan volstaat het wettelijk erfrecht niet en dient er verder gezocht te worden naar sturingsmogelijkheden.²¹⁴

2.1.2. Techniek van de inbreng

107. De techniek van de inbreng tracht elke ongelijkheid, ontstaan tussen de wettige erfgenamen (in beginsel de afstammelingen) tijdens het leven van de erflater, weg te werken.²¹⁵ Enkel de erfgenamen in rechte nederdalende lijn zijn onderworpen aan de inbrengverplichting. Deze verplichting houdt in dat alles wat deze erfgenamen gekregen hebben van de erflater, zowel middels schenkingen als middels legaten, verrekend wordt in de nalatenschap.²¹⁶ Door deze inbreng kan bijgevolg bepaald worden hoeveel elk nog moet toekomen zodanig dat de eindsom voor elke erfgenaam gelijk is.

108. Schenkingen verkregen door kinderen van wie de afstammingsband tegenover de erflater niet vaststaat en door andere derden moeten zodoende niet ingebracht worden.²¹⁷ Ook schenkingen en legaten die bij wijze van vooruitmaking en buiten erfdeel gedaan zijn of met vrijstelling van inbreng behoeven geen inbreng. Deze worden tenslotte aangerekend

²¹⁰ Wetsvoorstel (A. BORGINON e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 51-1853/001; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk wetboek voor wat betreft het erfrecht van het stiefkind, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 52-1038/001; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek voor wat betreft het erfrecht van het stiefkind, *Parl.St.* Kamer 2010-2011, nr. 53-1047/001; Wetsvoorstel (M. TAELEMAN) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl.St.* Senaat BZ 2007, nr. 4-170/1; Wetsvoorstel (M. TAELEMAN) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl.St.* Senaat BZ 2010, nr. 5-39/1.

²¹¹ R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 19.

²¹² Art. 745bis, §1, eerste lid oud BW; R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 44.

²¹³ Art. 745octies, §1 oud BW.

²¹⁴ *Infra* 47, nr. 118 e.v.

²¹⁵ M. AERTS, "Topic 20. Inbreng van giften/algemene principes" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften, Morsel*, Intersentia, 2021, (111) 111.

²¹⁶ Art. 843, §1, eerste lid, 848 en 857 oud BW; R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 110.

²¹⁷ Art. 843, §2 oud BW.

op het beschikbaar gedeelte.²¹⁸ Het deel dat het beschikbaar gedeelte overschrijdt is eventueel wel aan inkorting onderworpen.²¹⁹ Daarnaast geldt een vermoeden dat legaten onder algemene titel en algemene legaten vrijgesteld zijn van de inbrengverplichting.²²⁰ Tot slot worden gebruikelijke geschenken niet gekwalificeerd als giften, waardoor deze ook niet ingebracht moeten worden.²²¹

109. De inbreng vindt niet automatisch plaats maar moet gevorderd worden door de mede-erfgenamen.²²² Indien de inbreng gevorderd wordt en een erfgenaam informatie te kwader trouw verzwijgt of valse verklaringen aflegt met het oog op een voordeel voor zichzelf ten nadele van de andere erfgenamen, dan maakt deze zich schuldig aan heling. Ten gevolge daarvan kan de desbetreffende erfgenaam de nalatenschap niet meer verwerpen en verliest deze aanspraak op enig aandeel in de geheele goederen of de waarde ervan.²²³

2.1.3. Wettelijk reserve

110. De mogelijkheid om tijdens het leven over de eigen goederen te beschikken²²⁴ en de daarmee gepaard gaande subsidiariteit van het wettelijk erfrecht biedt niet de vrijheid om de gehele nalatenschap te verdelen middels legaten. De wetgever heeft immers op dwingende wijze bepaald dat een deel van de nalatenschap, bij aanwezigheid van reservataire erfgenamen, steeds aan deze erfgenamen toekomt.²²⁵ Reservataire erfgenamen zijn alle afstammelingen die onder het wettelijk erfrecht erfgenaam zijn.²²⁶ Daarbij is vereist dat deze afstammelingen de nalatenschap aanvaarden. De verwerping heeft het verlies van de reservataire aandelen tot gevolg.²²⁷

111. De globale wettelijke reserve behelst de helft van de gehele nalatenschap, ongeacht hoeveel afstammelingen tot de nalatenschap komen.²²⁸ Het betreft een bepaling van dwingend recht, waardoor de erflater hier niet van kan afwijken middels testament. De kinderen verkrijgen evenwel niet van rechtswege de helft van het nalatenschap, maar dienen zich op hun wettelijke reserve te beroepen.²²⁹ Over de andere helft van de nalatenschap, het beschikbaar gedeelte, kan de toekomstige erflater steeds vrij beschikken.²³⁰ Zo kan het dat de toekomstige erflater zijn gehele nalatenschap heeft

²¹⁸ Art. 843, §1, eerste lid oud BW.

²¹⁹ Art. 848 oud BW; *infra* 46, nr. 114.

²²⁰ Art. 843, §1, tweede lid oud BW.

²²¹ Art. 852 oud BW.

²²² Art. 857 oud BW; M. AERTS, "Topic 20. Inbreng van giften/algemene principes" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften, Mortsels*, Intersentia, 2021, (111) 115.

²²³ Art. 792 oud BW.

²²⁴ Art. 893 oud BW.

²²⁵ Art. 913, §1 oud BW.

²²⁶ Art. 913, §2 oud BW.

²²⁷ R. BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Brussel, Intersentia, 2018, 666.

²²⁸ Art. 913, §1 oud BW.

²²⁹ R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 301-302 en 310; A.L. VERBEKE en B. VERDICKT, "Topic 208. De reserve/principe" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften, Mortsels*, Intersentia, 2021, (1109) 1110-1111.

²³⁰ Art. 913, §1 oud BW.

gelegateerd aan een derde en de kinderen zich niet op hun reserve beroepen om zo zijn wil te respecteren.

112. De wettelijke reserve dient niet om gelijkheid tussen kinderen te verwezenlijken, aangezien het beschikbare deel aangewend kan worden om gelijkheid te doorbreken (bijvoorbeeld door heel het beschikbaar gedeelte aan één kind toe te wijzen). Ook dient de reserve niet om bestaanszekerheid aan volwassen kinderen te verlenen. De wettelijke reserve is het resultaat van de afweging tussen beschikkingsvrijheid enerzijds en de belangen van de familie anderzijds.²³¹ Kinderen worden in de maatschappij als de evidente en natuurlijke erfopvolgers van hun ouders gezien. Het is als het ware de morele verplichting van de erflater om een deel van zijn vermogen of deel van de waarde ervan over te dragen aan zijn kinderen. Deze overdracht bevestigt tevens hun afstammingsband en familiale identiteit.²³² Ondanks dat de wettelijke reserve ondertussen reeds verminderd werd tot de helft van de nalatenschap²³³, vormt deze voor meeroudergezinnen een groot obstakel in hoofde van betrokkenen die juridische ouder zijn van één of meer kinderen én tegelijk niet-juridische ouder zijn van één of meer kinderen.

113. Tot slot dient vermeld te worden dat er ook een voorbehouden erfdeel toegekend wordt aan de langstlevende echtgenoot/echtgenote.²³⁴ Deze reserve bestaat enerzijds uit de concrete reserve en anderzijds uit de abstracte reserve. De abstracte reserve bestaat uit het recht van de langstlevende echtgenoot op het vruchtgebruik van de helft van de fictieve massa.²³⁵ De concrete reserve slaat op de gezinswoning en daarin aanwezige huisraad.²³⁶ De concrete reserve is een minimum en wordt toegerekend op de abstracte reserve. Is de abstracte reserve evenwel groter in waarde, dan is de abstracte reserve het minimum waarop deze echtgenoot een vruchtgebruik kan doen gelden.²³⁷ In beginsel wordt dit recht uitgeoefend op het beschikbare deel. Enkel wanneer dit niet volstaat, wordt het uitgeoefend op de wettelijke reserve van de afstammelingen. Worden bijvoorbeeld enkel de niet-eigen kinderen middels legaat toebedeeld, dan dragen zij dus in beginsel de last van dit vruchtgebruik.²³⁸ Deze reserve is evenwel niet van dwingend recht.²³⁹ Zo kan langstlevende echtgenoot/echtgenote worden onterfd.²⁴⁰ De wet voorziet daarnaast in de

²³¹ C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 435; A.L. VERBEKE en B. VERDICKT, "Topic 208. De reserve" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, (1109) 1109.

²³² Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 73.

²³³ Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 74. Dit was wenselijk voor de burgers omdat zo meer rekening gehouden kan worden met de reële aard van de relatie met hun kinderen én de eventuele aanwezigheid van stiefkinderen.

²³⁴ Aan de langstlevende samenwonende partner wordt geen voorbehouden erfdeel toegekend (art. 916 oud BW).

²³⁵ Art. 915bis, §1 oud BW.

²³⁶ Art. 915bis, §2, eerste lid oud BW.

²³⁷ Art. 915bis, §2, derde lid oud BW; R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 343.

²³⁸ Art. 914, §1-2 en art. 915bis, §2/1 BW. De langstlevende echtgenoot kan echter nooit de inkorting vragen van schenkingen gedaan door de erflater vóór het huwelijk.

²³⁹ R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 342.

²⁴⁰ Art. 915bis, §3, eerste lid oud BW.

mogelijkheid om, bij aanwezigheid van niet-gemeenschappelijke kinderen van vóór het huwelijk, de reserve volledig of gedeeltelijk te ontnemen van de echtgenoot/echtgenote middels het zogenaamde Valkeniersbeding.²⁴¹ In het kader van deze masterproef wordt uitgegaan van de hypothese dat de echtgenoten dergelijk beding hebben opgenomen in hun huwelijkscontract met het oog op het bekomen van gelijkheid tussen de kinderen.

2.1.4. Inkorting

114. Indien de giften (zowel schenkingen onder levenden als legaten), aangerekend op het beschikbare deel, dit deel overschrijden, dan kunnen de reservataire erfgenamen zich beroepen op de inkorting om zodoende deze bevoordelingen in te laten korten.²⁴² Inkorting dient aldus ter herstelling van de reserve van de bevoorrechte erfgenamen.²⁴³ Naar aanleiding van een vordering tot inkorting worden eerst al de legaten ingekort naar evenredigheid. Volstaat dit niet, dan vervallen al deze legaten en dringt een inkorting van één of meerdere schenkingen zich op. De meest recente schenking wordt daarbij eerst ingekort.²⁴⁴ De inkorting geschiedt in beginsel enkel in waarde.²⁴⁵ Wordt de inkorting gevorderd van legaten waarvan de begiftigde geen erfgenaam is, dan gebeurt de inkorting evenwel in natura.²⁴⁶

115. De vordering tot inkorting is een individueel recht.²⁴⁷ Elke reservataire erfgenaam maakt voor zich uit of hij deze instelt. Zo kunnen ze onderling afspreken dat zij zich niet zullen beroepen op hun wettelijke reserve en de inkorting, zodanig dat ongelijkheid met de niet-eigen kinderen van de erflater vermeden wordt. Evenwel ontstaat de wettelijke reserve pas na de dood van de erflater waardoor verzaken aan dit recht pas na het overlijden kan.²⁴⁸ Het voordeel verbonden aan het individuele karakter van de vordering tot inkorting is dat wanneer slechts één kind de vordering instelt enkel het deel van de overschrijding dat zijn of haar persoonlijke reserve aantast, ingekort wordt ter herstelling van deze individuele reserve.²⁴⁹ Zo kan het zijn dat de erflater middels legaten een gelijkheid heeft bekomen tussen al de eigen en niet-eigen kinderen. Wanneer deze legaten het beschikbare deel overschrijden, dan kan deze gelijkheid doorbroken worden bij de

²⁴¹ Art. 915bis, §5 en art. 1388, tweede lid oud BW. Wordt de gehele reserve ontnomen, dan bestaat er in hoofde van de langstlevende echtgenoot/echtgenote te allen tijde een recht van bewoning van de gezinswoning en het gebruik van de daarin aanwezige huisraad voor een periode van zes maanden vanaf het openvallen van de nalatenschap. Aan deze beschermingsmaatregel kan dus nooit geraakt worden.

²⁴² Art. 921 oud BW. De inkorting gebeurt nooit van rechtswege.

²⁴³ M. AERTS, "Topic 20. Inbreng van giften/algemene principes" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften, Mortsel*, Intersentia, 2021, (111) 111.

²⁴⁴ Art. 923 oud BW.

²⁴⁵ Art. 920, §2 oud BW.

²⁴⁶ Art. 920, §4 oud BW.

²⁴⁷ R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 329; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 437.

²⁴⁸ Art. 791 en 1100/1, §1, eerste lid, eerste zin oud BW. Er is één uitzondering hierop, opgenomen in artikel 918 BW (*infra* 56, nr. 138 e.v.).

²⁴⁹ G. DEGEEST, "Topic 209. Inkorting/principe" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, (1125) 1133.

vordering tot inkorting. Hoe minder reservataire erfgenamen desgevallend de inkorting vorderen, hoe kleiner de ongelijkheid die ten gevolge daarvan bestaat.

116. Het vorderingsrecht is onderworpen aan een verjaringstermijn. Zodra de vereffening-verdeling is afgesloten, vervalt het vorderingsrecht van de reservataire erfgenamen ten aanzien van giften aan erfgenamen op de dag van de afsluiting van de vereffening-verdeling, voor zover zij op de hoogte zijn van de aantasting van hun wettelijke reserve. Ten aanzien van giften aan niet-erfgenamen verjaart de vordering in principe twee jaar na het afsluiting ervan. Te allen tijde geldt een verjaringstermijn van dertig jaar te rekenen vanaf het openvallen van de nalatenschap.²⁵⁰ Indien de reservataire erfgenamen evenwel op de hoogte zijn van de aantasting van hun reserve en alsnog legaten afgeven, dan kan de inkortingsvordering ten aanzien van deze legaten niet meer worden uitgeoefend.²⁵¹

117. De inkorting werd door de wetgever specifiek voorzien als sanctie voor de gevallen waarbij de schenkingen en/of legaten het beschikbare deel te buiten gaan en zo het reservataire erfdeel van de kinderen aantasten.²⁵² Ondanks dat dergelijke inkorting als sanctioneringsmaatregel minder zwaar is dan bijvoorbeeld de nietigheid²⁵³ van desbetreffende giften, lijkt de inkorting voornamelijk het klassieke twee-ouder model ten goede te komen. Voor de meeste niet-juridische ouders binnen meeroudergezinnen leidt de inkorting er net toe dat er geen gelijkheid tussen de aanwezige kinderen bekomen kan worden. De wettelijke reserve en de vordering tot inkorting, die tot doel hebben de belangen van de kinderen te beschermen, staan in dat opzicht haaks op de moderniserende samenleving en de veranderende gezinsvormen. Het erfrecht beantwoordt als dusdanig niet meer aan de noden van de maatschappij.

2.2. Sturingsmogelijkheden

118. Eerst wordt ingegaan op het testament en de legaten (2.2.1.). Vervolgens wordt ingegaan op de schenking en de erfovereenkomsten (2.2.2.). Het is belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de gewone (stiefouder)adoptie op het vlak van erfrecht ertoe leidt dat het kind zowel van de oorspronkelijke ouders als van de adoptant zal erven als wettelijke en reservataire erfgenaam. In dat opzicht volstaat de gewone adoptie als sturingsmogelijkheid. Dergelijke adoptie biedt evenwel niet de mogelijkheid om aan meer dan twee personen tegelijk het ouderlijk gezag te laten toekomen. Het is daarom voor veel meeroudergezinnen geen gewenste oplossing, waardoor er in deze masterproef verder gezocht wordt naar andere sturingsmogelijkheden.

²⁵⁰ Art. 928 oud BW.

²⁵¹ Art. 924, vijfde lid oud BW.

²⁵² G. DEGEEST, "Topic 209. Inkorting/principe" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, (1125) 1125-1126.

²⁵³ Zo zijn de vormvereisten inzake de geldige totstandkoming van een schenking bijvoorbeeld wel voorgeschreven op straffe van nietigheid (art. 931 BW).

2.2.1. Testament en legaten

119. Over het beschikbare deel kan de erflater vrij beschikken middels testament, een akte waarin de erflater over het geheel of een deel van zijn goederen beschikt voor de tijd dat hij niet meer in leven zal zijn.²⁵⁴ Naast de mogelijkheid om als langstlevende juridische ouder middels testament de niet-juridische ouder aan te duiden als voogd, is het testament dus een zeer belangrijk instrument voor personen die minstens ten aanzien van één kind de niet-juridische ouder zijn.

120. Door middel van legaten, specifieke beschikkingen die in het testament kunnen worden opgenomen, worden één of meerdere personen (legatarissen) aangewezen die bij het openvallen van de nalatenschap geroepen worden ter verkrijging van een deel/ het geheel van de nalatenschap van de erflater.²⁵⁵ Daarbij kunnen drie verschillende soorten legaten gebruikt worden: het algemeen legaat, het legaat onder algemene titel en het bijzonder legaat.²⁵⁶ Binnen het bestek van deze masterproef volstaat het om het algemeen legaat toe te lichten. Deze roept de begiftigde tot de hele nalatenschap. Hij mag dus net zoals een wettelijke erfgenaam aanspraak maken op de hele nalatenschap. Het algemeen legaat omvat alles wat niet aan anderen is vermaakt, door middel van bijvoorbeeld een bijzonder legaat.²⁵⁷

121. Zelfs wanneer een testament met legaten werd opgesteld, blijft het wettelijk erfrecht subsidiair van toepassing. Indien in het testament slechts legaten zijn opgenomen voor een deel van de nalatenschap, dan is voor de verdeling van de rest het wettelijk erfrecht van toepassing.²⁵⁸ Het is dus van belang om als toekomstige erflater volledig te zijn bij het opmaken van een testament.

122. Elke testator is volledig vrij om te bepalen wat er opgenomen wordt in zijn/haar testament. Desgewenst kan deze dus over de gehele nalatenschap testeren. Daarbij moet de gevoelige aard van erfeniskwesties in het achterhoofd gehouden worden. Stel dat het testament legaten aan derden bevat die de wettelijke reserve van de aanwezige kinderen aantast, kan dit voor wrange gevoelens zorgen bij deze erfgenamen. Zij behouden evenwel hun recht om de inkorting te vorderen. Het kan in dergelijke hypothese ook zijn dat de reservataire erfgenamen besluiten om de wil van de testator te respecteren en de inkorting niet te vorderen. Wat ook zij, de vrijheid die de testator heeft bij het legateren kan getemperd worden door de wettelijke reserve eens de nalatenschap openvalt.

²⁵⁴ Art. 895 oud BW.

²⁵⁵ R. BARBAIX en A.L. VERBEKE, *Kernbegrippen erfrecht en giften*, Mortsel, Intersentia, 2013, 179; R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 260.

²⁵⁶ Art. 1002 oud BW.

²⁵⁷ R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 267.

²⁵⁸ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2018, 400.

123. Of het testamentair erfrecht een volwaardige oplossing biedt voor de toekomstige erflater om gelijkheid tussen al de aanwezige kinderen te bekomen, is afhankelijk van het aantal eigen en niet-eigen kinderen dat aanwezig zijn.

Indien de erflater geen eigen kinderen heeft, dan zijn er geen reservataire erfgenamen aanwezig en kan deze erflater middels testament zijn gehele nalatenschap legateren aan de niet-eigen kinderen.

Indien de erflater zowel de juridische ouder is van één of meerdere kinderen als de niet-juridische ouder is van één of meerdere kinderen binnen het gezin, dan is de verhouding tussen het aantal eigen en niet-eigen kinderen van belang.

Zijn er meer eigen kinderen aanwezig, dan kunnen al de aanwezige kinderen gelijk toebedeeld worden door middel van legaten. De globale reserve dient namelijk gedeeld te worden door een groter aantal personen waardoor het beschikbare deel perfect zo verdeeld kan worden over alle kinderen dat elk kind evenveel erft.

Cijfervoorbeeld:

Testator X is de juridische vader van A en B en de stiefouder van C. X wil dat elk van de drie kinderen een gelijk deel erft. Indien A en B zich elk op hun reserve beroepen, dan komt $1/2^{\text{de}}$ nalatenschap aan hen samen toe. Elk heeft recht op $1/4^{\text{de}}$ nalatenschap. X kan altijd vrij over het beschikbare deel ($2/4^{\text{de}}$ of $6/12^{\text{de}}$) beschikken. In het testament bedeeft hij $4/12^{\text{de}}$ nalatenschap toe aan C. Hij legateert daarenboven buiten erfdeel nog $1/12^{\text{de}}$ aan A en $1/12^{\text{de}}$ aan B.

A, B en C erven elk $4/12^{\text{de}}$ (vereenvoudigd $1/3^{\text{de}}$) nalatenschap.

Als de erflater echter minder eigen kinderen heeft dan niet-eigen kinderen, dan bevindt deze zich in een problematische situatie. Het beschikbare deel kan niet verdeeld worden op een wijze die ertoe leidt dat de beide categorieën kinderen evenveel krijgen. De eigen kinderen kunnen zich beroepen op de wettelijke reserve en zodoende de inkorting vorderen. Het beschikbaar deel verdelen over een groter aantal personen leidt tot een kleiner deel voor elk.

Cijfervoorbeeld:

Testator X is de juridische vader van A en de stiefouder van B en C. X wil dat elk van de drie een gelijk deel erft. In het testament bedeeft hij aan elk $4/12^{\text{de}}$ nalatenschap. Indien A zich op zijn reserve beroept, dan komt $1/2^{\text{de}}$ of $6/12^{\text{de}}$ nalatenschap aan hem toe. Deze reserve wordt met $2/12^{\text{de}}$ overschreden. Op basis van een vordering tot inkorting worden de legaten van B en C evenredig ingekort. B en C krijgen elk slechts $3/12^{\text{de}}$ nalatenschap.

A erft $1/2^{\text{de}}$ nalatenschap, B en C elk $1/4^{\text{de}}$.

2.2.2. Schenking en erfovereenkomsten

124. Hieronder wordt eerst ingegaan op een aantal verschillende soorten schenkingen die interessant zijn binnen het kader van deze masterproef (2.2.2.1.). Daarna komen de erfovereenkomsten aan bod (2.2.2.2.).

2.2.2.1. Schenkingen

125. Een schenking onder de levenden is in principe een eenzijdige overeenkomst waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van de geschonken zaak ontdoet ten voordele van de begiftigde die deze aanvaardt.²⁵⁹ De begiftigde verkrijgt een recht tijdens het leven, maar het is geen vereiste dat de begiftigde dit recht ook al tijdens het leven van de schenker mag uitoefenen.²⁶⁰ De niet-juridische ouder kan, met het oog op de toekomst, tijdens het leven bijvoorbeeld verschillende schenkingen doen aan de niet-eigen kinderen om met het oog op de toekomst te trachten een gelijkheid te creëren tussen deze kinderen en de eigen kinderen aanwezig binnen het gezin.

126. Fiscaal zijn schenkingen onder levenden vaak voordeliger dan legaten aangezien er dan schenkingsrechten verschuldigd zijn in plaats van successierechten.²⁶¹ Daarenboven zijn er een aantal schenkingen waarbij in principe geen schenkingsrechten verschuldigd zijn. Zo kan de toekomstige erflater simpelweg een handgift doen, door louter het bezit van een lichamelijke of onlichamelijke roerende zaak over te dragen. Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld (waardevolle) juwelen, unieke schilderijen,... Betreffende een onlichamelijke roerende zaak is een handgift slechts mogelijk wanneer het recht in een titel belichaamd wordt.²⁶² Daarnaast kan ook een bankgift gedaan worden, een onrechtstreekse schenking waar door middel van een bankoverschrijving een som geld wordt gegeven aan de begiftigde. Zowel voor de handgift als voor de bankgift zijn geen notariële aktes vereist.²⁶³ Aan deze schenkingen zit evenwel een risico verbonden. Overlijdt de schenker binnen de drie jaar volgend op de schenking, dan zijn successierechten verschuldigd op deze schenkingen.²⁶⁴ Dit risico kan vermeden worden door de handgift alsnog, vóór het overlijden van de beschikker, ter registratie neer te leggen. Desgevallend zijn schenkingsrechten verschuldigd.²⁶⁵

127. Ondanks dat de schenkingen gedaan worden met het oog op het verkrijgen van een gelijkheid tussen de aanwezige kinderen binnen het gezin, ontstaat ten gevolge ervan een

²⁵⁹ Art. 894, 932 en 1103 oud BW; C. DECLERCK en W. PINTENS, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 251-252. Indien de schenking wordt bedongen onder een last, betreft het evenwel minstens gedeeltelijk een wederkerige overeenkomst.

²⁶⁰ R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 194.

²⁶¹ *Infra* 57, nr. 143 e.v.

²⁶² H. CASMAN, A.L. VERBEKE, N. NIJBOER en B. VERDICKT, "Nieuw leven voor alternatieve schenkingstechnieken", *Notariaat* 2021, afl. 4, (1) 2.

²⁶³ R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 216-217, 219, 222.

²⁶⁴ Art. 2.7.1.0.5 VCF; art. 7 W.Succ. Br.H.G. en W.G.

²⁶⁵ N. NIJBOER, "Topic 148. Handgift: fiscale gevolgen" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften, Mortsels*, Intersentia, 2021, (782) 782-783.

andere soort ongelijkheid tussen de verschillende kinderen. De kinderen van wie de afstamming tegenover de erflater niet vaststaat bevinden zich plots in een bevoordeelde positie ten aanzien van de eigen kinderen van de erflater omdat zij reeds begiftigd worden tijdens het leven van deze erflater, terwijl de eigen kinderen moeten wachten op hun erfdeel. Dit kan voor onderlinge wrijving en jaloezie zorgen. De schenking onder de opschortende voorwaarde dat de begiftigde de schenker overleeft is in dat opzicht interessant voor de erflater die zelf ook één of meer eigen kinderen heeft. Het Hof van Cassatie besliste reeds in een arrest van 27 maart 1833 dat dergelijke schenking rechtsgeldig tot stand kan komen.²⁶⁶ De begiftigde kan het recht op de schenking pas uitoefenen op het ogenblik waarop de schenker overlijdt. Desbetreffende schenkingen lijken op legaten uit een testament met het verschil dat een legaat wordt toegekend middels een eenzijdige rechtshandeling van de gever daar waar bij een schenking sprake is van een contract. De schenking onder de opschortende voorwaarde dat de begiftigde de schenker overleeft kan gebruikt worden om de niet-eigen kinderen te begiftigen, zonder dat zij reeds genot kunnen hebben van deze schenking. Op deze manier bevinden zij zich niet in een bevoordeelde positie ten aanzien van de eigen kinderen van de beschikker.

Opgemerkt dient te worden dat naar aanleiding van schenkingen van roerende goederen onder de opschortende voorwaarde dat de begiftigde de schenker overleeft successierechten verschuldigd zijn en geen schenkingsrechten.²⁶⁷ Wanneer vervolgens op deze begiftigden de tarieven voor derden van toepassing zijn, wordt het nut van dergelijke schenking aanzienlijk getemperd aangezien fiscaalrechtelijk veel hogere tarieven op hen van toepassing zijn dan op de eigen kinderen.²⁶⁸

128. Alle schenkingen gedaan tijdens het leven van de erflater maken deel uit van de fictieve massa.²⁶⁹ Aan de hand van deze bepaling wordt vermeden dat de reservataire aanspraken volledig worden uitgehold, daar de grootte van de globale reserve wordt bepaald op basis van deze fictieve massa.²⁷⁰ Schenkingen aan niet-erfgenamen en aan erfgenamen buiten erfdeel worden verrekend op het beschikbare deel. Is er een overschrijding, dan kunnen de reservataire erfgenamen de inkorting vorderen.²⁷¹ Het is belangrijk om bij de successieplanning het belang van de datum van de schenkingen in het achterhoofd te houden. Indien de schenkingen op verschillende data hebben plaatsgevonden, leidt dit tot een situatie waarbij de recentste schenking eerst ingekort wordt. Desgevallend kan bijvoorbeeld de schenking van één stiefkind volledig ingekort worden daar waar aan de andere schenkingen niet geraakt wordt. Wil de toekomstige

²⁶⁶ Cass. 27 maart 1833, *Pas.* 1833, I, 68.

²⁶⁷ Art. 2.7.1.0.3. VCF; art. 4, 3° W.Succ. Br.H.G. en W.G.; art. 131, §2, tweede lid W.Reg. Br.H.G. en art. 131bis, §1, tweede lid W.Reg. W.G.

²⁶⁸ *Infra* 58, nr. 146 e.v.

²⁶⁹ Art. 922 oud BW.

²⁷⁰ R. BARBAIX, *Handboek familiaal vermogensrecht*, Brussel, Intersentia, 2018, 701.

²⁷¹ Art. 843, 919, 920, §1 en 922/1 oud BW.

erflater verschillende niet-eigen kinderen iets toebedelen middels schenking, dan is het aan te raden om deze schenkingen waar mogelijk op te nemen in één schenkingsakte.

129. Door de wettelijke reserve en het risico op de inkorting bieden schenkingen slechts binnen dezelfde perken als de legaten een mogelijkheid voor de erflater om gelijkheid tussen al de aanwezige kinderen te verwezenlijken.²⁷² Om burgerrechtelijk en fiscaalrechtelijk gelijkheid tussen de eigen en de niet-eigen kinderen te bekomen, is het in bepaalde situaties daarom aangewezen om een globale erfovereenkomst op te stellen.

2.2.2.2. Erfovereenkomsten

130. Er geldt vandaag nog steeds, behoudens in de gevallen door de wet bepaald, een principieel verbod op erfovereenkomsten.²⁷³ Sedert de erfwet 2017 is er evenwel meer keuzevrijheid gecreëerd voor de erflater, wat in het kader van de maatschappelijke ontwikkelingen en nieuwe samenlevingsvormen voor velen zeer welgekomen was.²⁷⁴ Binnen het bestek van deze masterproef wordt uitsluitend toegespitst op de globale erfovereenkomst (art. 1100/7 oud Burgerlijk Wetboek) en de punctuele erfovereenkomst (art. 918 oud Burgerlijk Wetboek).

2.2.2.2.1. Globale erfovereenkomst (art. 1100/7 oud Burgerlijk Wetboek)

131. De globale erfovereenkomst is een overeenkomst die kan worden opgesteld door een ouder samen met al zijn/haar vermoedelijke erfgenamen in rechte nederdalende lijn en die op definitieve wijze het bestaan van een evenwicht tussen deze vermoedelijke erfgenamen vaststelt.²⁷⁵

132. Het gevolg van de overeenkomst is dat de betrokken partijen verzaken aan de vordering tot inkorting en aan het verzoek tot inbreng met betrekking tot al de giften waarop de overeenkomst betrekking heeft.²⁷⁶ Door de verstrekkende gevolgen van deze overeenkomst moet elke vermoedelijke erfgenaam betrokken én akkoord zijn met alle elementen van de overeenkomst.²⁷⁷ Indien één van de erfgenamen niet wenst mee te werken of wel meewerkt maar op het laatste moment afhaakt en zijn toestemming niet verleent, kan er geen globale erfovereenkomst opgesteld worden.

²⁷² *Supra* 49, nr. 123.

²⁷³ Art. 1100/1, §1 oud BW. Het betreft hier bedingen over een niet-opengevallen nalatenschap: overeenkomsten met betrekking tot erfkeuze, het principe of de nadere regels van inbreng en het principe of de nadere regels van de inkorting.

²⁷⁴ Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 4; FEDERALE REGERING, *Regeerakkoord* 9 oktober 2014, https://emnbelgium.be/sites/default/files/attachments/4793_regeerakkoord_federale_regering_2015_2019.pdf, 125.

²⁷⁵ Art. 1100/7, §1, eerste lid oud BW.

²⁷⁶ Art. 1100/7, §6, eerste lid oud BW.

²⁷⁷ Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 135 en 137.

Indien een minderjarige erfgenaam partij is bij de globale erfovereenkomst, gelden desbetreffende gevolgen niet ten aanzien van opgenomen giften toegekend aan zijn/haar vermoedelijke mede-erfgenamen. Omgekeerd gelden deze gevolgen wel in hoofde van de andere partijen ten aanzien van de opgenomen giften toegekend aan deze minderjarige.²⁷⁸ Het lijkt daarom interessant om, indien mogelijk, te wachten met het opstellen van de globale erfovereenkomst tot al de vermoedelijke erfgenamen de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt, zodanig dat in hoofde van elk van de partijen dezelfde gevolgen ontstaan. Dit werkt de onderlinge gelijkheid in de hand.

133. Het vastgestelde evenwicht houdt enkel rekening met het geheel van giften dat wordt opgenomen in de overeenkomst.²⁷⁹ Onder giften worden zowel schenkingen verstaan als andere voordelen die gelijkgesteld worden met schenkingen. Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld de kosten voor een studie in het buitenland of de kosten voor een verblijf in het buitenland, aangegaan voor de opleiding van een van deze vermoedelijke erfgenamen.²⁸⁰ Deze andere voordelen dienen hetzij voordien hetzij in de overeenkomst zelf aan de vermoedelijke erfgenamen te zijn toegekend. Ook voordelen die in de toekomst uitwerking hebben, kunnen in aanmerking worden genomen wanneer ze als dusdanig vanaf de globale erfovereenkomst verworven zijn.²⁸¹

Het evenwicht dat de overeenkomst beoogt, betreft een subjectief evenwicht zonder dat een volmaakte gelijkheid moet bestaan. Het te bereiken evenwicht moet zijn aangepast aan de concrete situatie van elke vermoedelijke erfgenaam. De vermoedelijke erfgenamen moeten op een, voor hen, billijke wijze behandeld worden.²⁸² In de overeenkomst moet vermeld zijn hoe de partijen het evenwicht hebben opgevat en aanvaard omdat het kan zijn dat de overeenkomst *prima facie* onevenwichtig lijkt. De toegestane verdeling kan niet worden betwist voor benadeling.²⁸³

134. In de overeenkomst kunnen ook één of meerdere kinderen van de echtgenoot of wettelijk samenwonende partner van de beschikker worden toebedeeld door deze beschikker.²⁸⁴ Deze kinderen zijn vervolgens, ten aanzien van de aan hen gedane schenkingen die opgenomen worden in de overeenkomst, bevrijd van het risico van de

²⁷⁸ Art. 1100/2, §1 en 1100/7, §6, tweede lid oud BW.

²⁷⁹ Art. 1100/7, §1, eerste en vierde lid oud BW.

²⁸⁰ Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 137.

²⁸¹ Art. 1100/7, §1, eerste en tweede lid oud BW; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 138.

²⁸² Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 134-137.

²⁸³ Art. 1100/7, §9 oud BW; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 139.

²⁸⁴ Art. 1100/7, §5 oud BW.

inkorting.²⁸⁵ Tussen de vermoedelijke erfgenamen blijft in dergelijke situatie nog steeds de vereiste bestaan dat er een evenwicht moet zijn. Ten aanzien van de niet-eigen kinderen is dit niet het geval.²⁸⁶ In hoofde van de eigen kinderen is het opstellen van een globale overeenkomst in dat opzicht tevens ook een voordeel, daar zij zo op de hoogte zijn van wat deze niet-kinderen krijgen of reeds gekregen hebben.²⁸⁷

In de rechtsleer wordt bij de bespreking van deze bepaling de term stiefkinderen gehanteerd.²⁸⁸ Mijns inziens dient de voorkeur, waar mogelijk, gegeven te worden aan de term niet-eigen kinderen. Door de term stiefkinderen te hanteren kan het idee bestaan dat artikel 1100/7 paragraaf 5 oud Burgerlijk Wetboek enkel soelaas biedt voor de betrokkenen binnen nieuw samengestelde gezinnen. Deze bepaling laat evenwel ook toe aan een niet-juridische ouder binnen een intentioneel meeroudergezin om de kinderen van de echtgenoot/wettelijk samenwonende partner te betrekken.

De invoering van deze bepaling beantwoordt aan de vraag van velen om ook de niet-eigen kinderen binnen het gezin op een eerlijkere wijze te kunnen behandelen. Kinderen van de feitelijk samenwonende partner vallen echter nog steeds uit de boot. In de memorie van toelichting wordt dit verklaard door het feit dat feitelijke samenwoning van nature uit moeilijker met zekerheid is vast te stellen dan de wettelijke samenwoning en het huwelijk én dat een objectief criterium belangrijk is om te kunnen definiëren welke kinderen van de bepaling kunnen genieten.²⁸⁹ Het blijft zeer de vraag of het niet mogelijk moet zijn voor de beschikker om dit voor zichzelf uit te maken.

135. De waarde van de schenkingen vermeld in de overeenkomst is definitief en wordt, ondanks de verzaking aan de inkortingsvordering, nog steeds opgenomen in de fictieve massa.²⁹⁰ Dit lijkt overbodig te zijn, daar de inkorting ervan bij overschrijding van het beschikbare deel toch niet kan. Het is evenwel belangrijk dat dergelijke schenkingen worden opgenomen in de fictieve massa om op die manier te kunnen waarborgen dat schenkingen aan derden niet aan een grotere inkorting onderworpen worden dan bij het ontbreken van de globale erfovereenkomst.²⁹¹ Door de waardes zodoende op te nemen in

²⁸⁵ R. DEKKERS e.a., *Erfrecht & Giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 289.

²⁸⁶ Art. 1100/7, §5 oud BW; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 143. Vóór de invoering van paragraaf 5 was het enkel mogelijk om binnen de grenzen van het beschikbaar gedeelte deze kinderen op een gelijke manier te bedelen.

²⁸⁷ M. DELBROEK en A.L. VERBEKE, "Topic 220. Globale erfovereenkomst" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften, Mortsel*, Intersentia, 2021, (1224) 1229.

²⁸⁸ Zie bv. J. BAEL, Het verbod van erfovereenkomsten in het nieuwe erfrecht, Brugge, die Keure, 2019, 157 en M. DELBROEK en A.L. VERBEKE, "Topic 220. Globale erfovereenkomst" in A.L. VERBEKE en B. VERDICKT (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften, Mortsel*, Intersentia, 2021, (1224) 1228.

²⁸⁹ MvT bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001, 135.

²⁹⁰ Art. 922 en art. 1100/7, §6, derde lid en §9 oud BW.

²⁹¹ Art. 1100/7, §6, vierde lid oud BW.

de fictieve massa en op basis daarvan de wettelijke reserve en de eventuele mate van inkorting te bepalen, wordt dit vermeden.

Cijfervoorbeeld:

De nalatenschap bedraagt 100 000: het aanwezige vermogen met een waarde van 30 000, een schenking aan een derde in 2017 van 55 000 en een schenking aan een stiefkind in 2018 van 15 000. Een globale erfovereenkomst werd opgesteld met de 2 eigen kinderen en het stiefkind betreffende deze laatste schenking. De wettelijke reserve bedraagt 50 000, er is een overschrijding van 20 000. In principe moet de schenking uit 2018 worden ingekort ten belope van het volledige bedrag en de schenking van 2017 ten belope van 5 000. Evenwel kan de inkorting van de schenking aan het stiefkind niet gevorderd worden. Ten gevolge van artikel 1100/7, §6, vierde lid oud Burgerlijk Wetboek kan de overschrijding van 20 000 niet volledig worden gecupereerd door de inkorting van 20 000 te vorderen bij de schenking van 2017. Zonder de globale erfovereenkomst was er slechts een inkorting van 5 000 vereist ten aanzien van deze schenking, dus slechts 5 000 kan teruggevorderd worden.

136. Ondanks dat al de vermoedelijke erfgenamen in rechte lijn akkoord gaan met de opgenomen giften gedaan aan de andere kinderen, kan het zijn dat de beschikker wenst dat alle kinderen op hetzelfde moment toebedeeld worden, met het oog op een uiterste vorm van gelijkheid onderling. Een globale erfovereenkomst gecombineerd met schenkingen onder de opschortende voorwaarde van het overleven van de schenker is in dat geval aan te raden. De kinderen van de echtgenoot/wettelijk samenwonende partner worden begiftigd tijdens het leven van de beschikker, maar krijgen net zoals de eigen kinderen pas het genot van de schenking bij het openvallen van de nalatenschap.

137. De verre gaande gevolgen verbonden aan een globale erfovereenkomst leiden tot een maximale rechtszekerheid ten aanzien van de opgenomen giften. Voor elke persoon binnen een meeroudergezin dat minder eigen kinderen heeft dan niet-eigen kinderen heeft én waarvoor een testament dus geen soelaas kan bieden, is de globale erfovereenkomst een belangrijk instrument. De globale reserve van de eigen kinderen blijft te allen tijde bestaan, maar doordat de inkorting van de opgenomen giften niet kan worden gevorderd, worden de nadelige gevolgen van deze reserve evenwel gedeeltelijk buiten spel gezet. Door de vereiste dat alle vermoedelijke erfgenamen in rechte lijn evenwel akkoord moeten gaan, kan het opstellen van de globale overeenkomst al snel op een muur botsen. Als één persoon weigert, kan de globale erfovereenkomst niet opgesteld worden. Ook bij aanwezigheid van kinderen van de feitelijk samenwonende partner biedt de globale erfovereenkomst geen soelaas. In dergelijke gevallen kan getracht worden aan de hand van punctuele erfovereenkomsten gelijkheid tussen alle kinderen te bekomen.

2.2.2.2. Punctuele erfovereenkomsten (art. 918 oud Burgerlijk Wetboek)

138. Door middel van een punctuele erfovereenkomst kunnen bepaalde aspecten van schenkingen en de reserve alsnog geregeld worden. De punctuele erfovereenkomst die interessant is in het kader van dit onderzoek is deze vervat in artikel 918 oud Burgerlijk Wetboek.

139. Sedert de Erfwet 2017 kan een punctuele erfovereenkomst gesloten worden ten aanzien van een specifieke schenking ongeacht wié de begunstigde is.²⁹² Het betreft een eenzijdige verklaring, in de schenkingsakte of nadien, door één of meerdere reservataire erfgenamen waarin ze verklaren te verzaken aan de vordering tot inkorting van desbetreffende schenking. Deze verzaking heeft enkel gevolg voor het vorderingsrecht inzake inkorting van de verzaker. De niet-contracterende partijen zijn er niet door gebonden.²⁹³ Indien zodoende andere reservataire erfgenamen, die dergelijke handeling niet hebben gesteld, de inkorting vragen dan kunnen de erfgenamen die wel verzaakt hebben middels punctuele erfovereenkomst geen voordeel meer genieten van deze inkorting.²⁹⁴

140. De punctuele erfovereenkomst vervat in artikel 918 oud Burgerlijk Wetboek is een belangrijk instrument wanneer in hoofde van de toekomstige erflater zowel eigen kinderen als kinderen van de feitelijk samenwonende partner aanwezig zijn. Verzaakt elke reservataire erfgenaam door middel van een punctuele erfovereenkomst aan de mogelijke inkorting van deze schenkingen, dan kan zodoende alsnog een gelijkheid bekomen worden tussen al de kinderen. Daarnaast reikt deze punctuele erfovereenkomst ook een gedeeltelijke oplossing aan voor het geval waarin de globale erfovereenkomst niet opgesteld kan worden omdat één of meerdere vermoedelijke erfgenamen in rechte nederdalende lijn niet wensen mee te werken.

141. De vatbare aard van de schenking blijft steeds onveranderd en de waarde ervan wordt nog steeds opgenomen in de fictieve massa. Het verzaken aan de inkorting ten aanzien van een bepaalde schenking kan, net zoals bij de globale erfovereenkomst het geval is, niet tot gevolg hebben dat andere giften een grotere inkorting moeten ondergaan dan wanneer geen verzaking had plaatsgevonden. In de hypothese dat enkel de meest recente schenking ingekort moet worden om de aangetaste reserve te herstellen en de reservataire erfgenaam verzaakt heeft aan de inkortingsvordering ten aanzien van deze schenking, dan kan deze erfgenaam bijgevolg geen inkorting van een oudere schenking vorderen.²⁹⁵

²⁹² Voorheen was dergelijke punctuele erfovereenkomst enkel mogelijk ten aanzien van schenkingen gedaan aan erfgerechtigden in rechte lijn (vorig artikel 918 BW).

²⁹³ R. BARBAIX, "Erfrecht in een nieuw jasje - krachtlijnen van het hervormde erfrecht" in R. BARBAIX en J. DU MONGH, *Actualia Vermogensrecht*, Mortsel, Intersentia, 2018, (25) 58.

²⁹⁴ Art. 918, §1, tweede lid oud BW.

²⁹⁵ Art. 918, §1, eerste lid en §2-3 oud BW.

Cijfervoorbeeld:

Beschikker X heeft twee eigen kinderen: A en B. X heeft tijdens het leven twee schenkingen gedaan. Één schenking in 2018 van 50 000 aan een derde, één schenking in 2019 van 10 000 aan het kind van zijn feitelijk samenwonende partner. B heeft destijds verklaard dat hij verzaakt aan de vordering tot inkorting van de schenking van 2019. De nalatenschap heeft bij openvallen een waarde van 100 000. De individuele reserves zijn elk aangetast met 5 000. Elk kind kan in principe de inkorting vorderen. Deze vordering heeft uitsluitend betrekking op de schenking van 2019 (10 000). Ook al heeft B verzaakt van deze schenking de inkorting te vorderen, kan hij niet de overschrijding van 5 000 verhalen bij de schenking van 2018. De reserve van A wordt volledig hersteld en A krijgt 50 000. De reserve van B wordt niet hersteld waardoor Hij 45 000 krijgt.

142. Het voordeel van de punctuele erfovereenkomst is dat niet alle afstammelingen betrokken moeten worden en akkoord moeten zijn. Het nadeel is dat deze erfovereenkomst een beperktere draagwijdte heeft dan de globale erfovereenkomst, dewelke een onherroepelijke afstand vormt van iedere erfrechtelijke vordering ten aanzien van de opgenomen schenkingen en voordelen. De eventuele gelijkheid die de beschikker bekomen is tijdens het leven, kan dus nog steeds doorbroken worden. Het verschil tussen al de aanwezige kinderen wordt evenwel kleiner met elke punctuele erfovereenkomst die gesloten wordt. In dat opzicht is deze punctuele erfovereenkomst een 'last resort' tool.

2.3. Tarieven inzake schenkings- en successierechten

143. Een sturingsmogelijkheid is slechts interessant voor een gezin in de mate dat de toepasselijke tarieven niet tot een uitermate ongelijkheid tussen de kinderen leiden. De successierechten zijn door elke verkrijger verschuldigd naar aanleiding van de erfrechtelijke verkrijging ingevolge de wettelijke devolutie, de uiterste wilsbeschikking en de contractuele erfstelling.²⁹⁶ Schenkingsrechten zijn door elke begiftigde verschuldigd naar aanleiding van schenkingen onder de levenden waar verplichte registratie aan verbonden zijn.²⁹⁷ Enkel de aspecten van de regeling inzake schenkings- en successierechten die van belang zijn voor deze masterproef komen hieronder aan bod. De tarieven die eventueel gelden voor andere familieleden worden daarbij buiten beschouwing gelaten.

144. Voor beide belastingen zijn de tarieven van het gewest waar de overledene op het ogenblik van overlijden zijn fiscale woonplaats had, van toepassing. Om fiscaal geïnspireerde migraties van het ene gewest naar het andere gewest tegen te gaan is er

²⁹⁶ Art. 2.7.2.0.1. VCF; art. 1, 1° en 2 W.Succ. Br.H.G. en W.G.

²⁹⁷ Art. 2.8.1.0.1. en 2.8.2.0.1. VCF; art. 1 W.Reg. Br.H.G. en art. 1 W.Reg. W.G.

een nuance opgenomen in de wet. Indien de woonplaats tijdens de vijf jaar voorafgaand aan het overlijden op meer dan één plaats in België gelegen was, dan wordt het toepasselijk tarief bepaald door de plaats waar de overledene tijdens die vijf jaar het langst gevestigd was.²⁹⁸

145. De afstammelingen en kinderen die ten volle geadopteerd zijn door de erflater genieten, als verkrijgers in rechte lijn, in elk gewest de voordeligste tarieven. In het Vlaamse Gewest worden kinderen van de partner van de erflater ook beschouwd als verkrijgers in rechte lijn, ongeacht of de partner-ouder nog in leven is, waardoor ook zij genieten van het voordeligste tarief. Onder partner valt zowel de echtgenoot, de wettelijke samenwonende als de feitelijke samenwonende.²⁹⁹ In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is er in de mogelijkheid voorzien om kinderen van de echtgenoot, de wettelijke samenwonende of de feitelijk samenwonende partner gelijk te stellen met nakomelingen van de erflater wat betreft de successierechten. Voor de schenkingsrechten is er geen gelijkstelling.³⁰⁰ In het Waals Gewest worden kinderen van de echtgenoot of de wettelijk samenwonende partner inzake successie- en schenkingsrechten gelijkgesteld aan de nakomelingen van de erflater.³⁰¹

146. Tarieven van toepassing in het Vlaams Gewest³⁰²:

Successierechten (€)	<i>Rechte lijn en partners</i>	<i>Derden</i>
0,01 – 35 000	3%	25%
35 000,01 – 50 000	3%	45%
50 000,01 – 75 000	9%	45%
75 000,01 – 250 000	9%	55%
> 250 000,01	27%	55%
Schenkingsrechten: OG (€)		
0,01 – 150 000	3%	10%
150 000,01 – 250 000	9%	20%
250 000,01 – 450 000	18%	30%
> 450 000,01	27%	40%
Schenkingsrechten: RG		
Vast tarief	3%	7%

147. Tarieven van toepassing in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest³⁰³:

Successierechten (€)	<i>Rechte lijn en partners</i>	<i>Derden</i>
0,01 – 50 000	3%	40%

²⁹⁸ Art. 5, §2, 4° en 8° Bijzondere Financieringswet; Wetsontwerp van bijzondere wet tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten, *Parl.St.* Kamer 2000-01, nr. 50-1183/001, 18.

²⁹⁹ Art. 1.1.0.0.2., zesde lid, 4° en 5° VCF. Onder toepassing van feitelijk samenwonenden wordt hier verstaan de personen die sedert minstens één jaar gezamenlijk een huishouden vormen.

³⁰⁰ Art. 50, §1 en 52(2) W.Succ. Br.H.G.

³⁰¹ Art. 52(3) W.Succ. W.G.; art. 132(3), 1° W.Reg. W.G.

³⁰² Art. 2.7.4.1.1., §1 en §2 en art. 2.8.4.1.1., §1 en §2 VCF. De tarieven inzake successiebelasting worden toegepast voor elke verkrijger in rechte lijn afzonderlijk. Daarbij worden deze tarieven afzonderlijk toegepast op de onroerende en de roerende goederen. Voor de successiebelasting voor derden wordt deze berekend op de samengenomen aandelen van deze derden.

³⁰³ Art. 131, §1 en §2, eerste lid W.Reg. Br.H.G.; art. 48 W.Succ. Br.H.G. De successiebelasting voor de verkrijgers in rechte lijn wordt berekend op het netto-aandeel van elke verkrijger afzonderlijk. Voor de successiebelasting voor derden wordt deze berekend op de samengenomen aandelen van deze derden.

50 000,01 – 75 000	8%	55%
75 000,01 – 100 000	8%	65%
100 000,01 – 175 000	9%	65%
175 000,01 – 250 000	18%	80%
250 000,01 – 500 000	24%	80%
> 500 000	30%	80%
Schenkingsrechten: OG (€)		
0,01 – 150 000	3%	10%
150 000,01 – 250 000	9%	20%
250 000,01 – 450 000	18%	30%
> 450 000,01	27%	40%
Schenkingsrechten: RG		
Vast tarief	3%	7%

148. Tarieven van toepassing in het Waals Gewest³⁰⁴:

Successierechten (€)	<i>Rechte lijn en partners</i>	<i>Derden</i>
0,01 – 12 500	3%	30%
12 500,01 – 25 000	4%	35%
25 000,01 – 50 000	5%	60%
50 000,01 – 75 000	7%	60%
75 000,01 – 100 000	7%	80%
100 000,01 – 150 000	10%	80%
150 000,01 – 200 000	14%	80%
200 000,01 – 250 000	18%	80%
250 000,01 – 500 000	24%	80%
> 500 000	30%	80%
Schenkingsrechten: OG (€)		
0,01 – 150 000	3%	10%
150 000,01 – 250 000	9%	20%
250 000,01 – 450 000	18%	30%
> 450 000,01	27%	40%
Schenkingsrechten: RG		
Vast tarief	3,3%	5,5%

2.4. Toegepast op de illustraties

149. Hieronder worden de verschillende sturingsmogelijkheden toegepast op de drie illustraties (2.4.1., 2.4.2., 2.4.3.). Er wordt stilgestaan bij elke ouder binnen het gezin. Om de positie van de niet-juridische ouders beter te kunnen duiden, zijn er voor hen waar nodig schema's opgenomen.

2.4.1. Illustratie 1

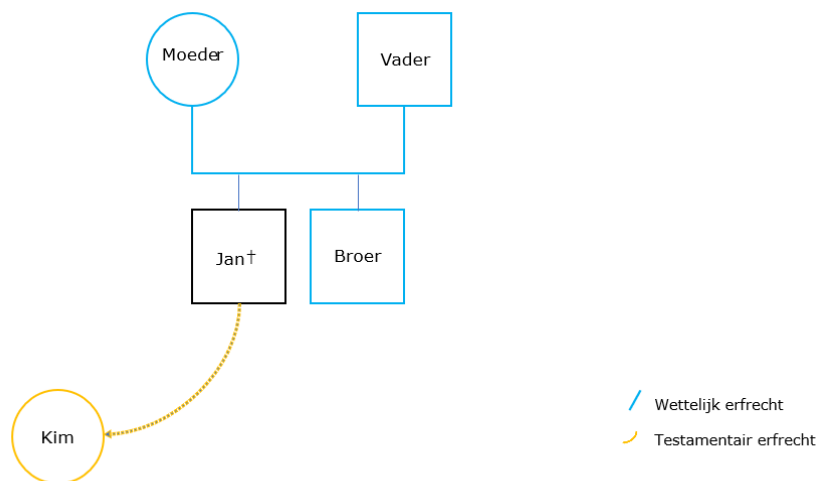
150. In het intentioneel meeroudergezin, bestaande uit het lesbische koppel Hanne en Ingrid, donorvader Jan en kind Kim, volstaat het wettelijk erfrecht enkel voor Hanne en Ingrid. Kim erft van hen, als wettige erfgename, de gehele nalatenschap met uitsluiting van andere bloedverwanten, zoals het geval bij de juridische ouders in een klassiek tweoudergezin. Komt Hanne bijvoorbeeld te overlijden vóór Ingrid, dan verkrijgt Ingrid

³⁰⁴ Art. 131 en 131bis, eerste lid W.Reg. W.G.; art. 48 W.Succ. W.G. De successiebelasting wordt berekend op het netto-aandeel van elke verkrijger afzonderlijk.

als langstlevende samenwonende partner wel het vruchtgebruik op de gezinswoning en de daar aanwezige huisraad.

151. Voor Jan, als niet-juridische ouder, is de situatie anders. Wanneer Jan zonder testament komt te overlijden, wordt er gekeken naar de volgende orde van wettige erfgenamen aangezien hij geen afstammelingen heeft. De nalatenschap komt in beginsel toe aan zijn broer, moeder en vader (artikels 748 en 751 oud Burgerlijk Wetboek). Ondanks dat Jan Kim beschouwt als zijn eigen kind en Kim Jan als haar vader ziet, wordt Kim compleet uitgesloten van de nalatenschap.

Het testamentair erfrecht biedt voor Jan een volwaardige oplossing. Er zijn geen reservataire erfgenamen aanwezig waardoor hij in zijn testament desgewenst zijn hele nalatenschap kan toebedelen aan Kim.

Illustratie 1: erfrecht toegepast op Jan

Omdat Kim ook geen kind is van de wettelijk samenwonende partner/echtgenoot van Jan, valt ze in elk gewest onder toepassing van de hoogste tarieven inzake successierechten. Woont Jan in het Vlaams Gewest, dan zijn progressieve tarieven van 25% tot 55% van toepassing. Woont hij in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dan zijn progressieve tarieven van 40% tot 80% van toepassing. In het Waals Gewest zijn progressieve tarieven van 30% tot 80% van toepassing. Dit is een groot verschil met de verkrijgers in rechte lijn, waar progressieve tarieven beginnende bij 3% van toepassing zijn.

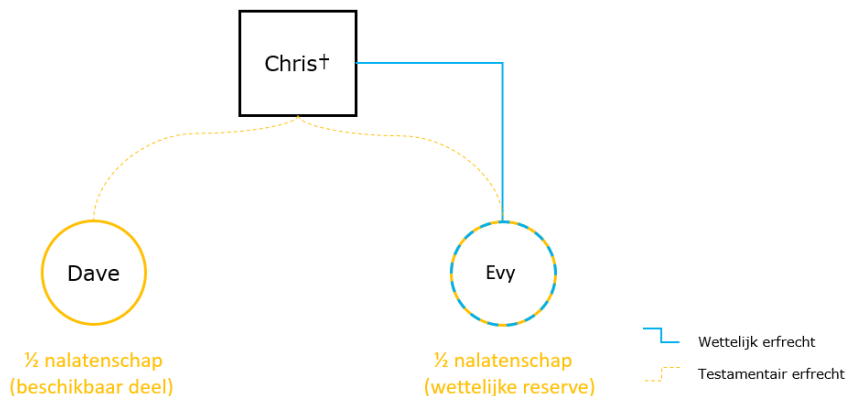
Door middel van schenkingen voorkomt Jan dat Kim als derde ontzettend hoge erfbelasting moet betalen. Zo kan hij handgiften en bankgiften doen zonder registratie, waardoor er geen belastingen verschuldigd zijn. Voor andere schenkingen van roerende goederen zijn vaste tarieven verschuldigd. Het voordeligste tarief is van toepassing in het Waals Gewest, waar een percentage van 5,5% geldt. In het Vlaams en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geldt een tarief van 7%. Voor de schenking van onroerende goederen is altijd een

schenkingsrecht verschuldigd. Ongeacht in welk gewest het gezin woont, is een tarief gaande van 10% tot 40% van toepassing.

2.4.2. Illustratie 2

152. Binnen het intentioneel meeroudergezin, bestaande uit homokoppel Ben en Chris, alleenstaande moeder Ann en de kinderen Evy en Dave, volstaat het wettelijk erfrecht enkel in het geval dat Ann komt te overlijden. De gehele nalatenschap komt desgevallend toe aan Evy en Dave, die voor gelijke delen en bij hoofden erven.

153. In het geval dat Chris komt te overlijden zonder dat een testament werd opgemaakt, erft Evy op basis van het wettelijk erfrecht de blote eigendom van de gehele nalatenschap met uitsluiting van Dave. Aan Ben, als langstlevende echtgenoot, komt het vruchtgebruik van de hele nalatenschap toe. Dit is een onevenwichtige situatie die Chris tracht te vermijden. Door middel van een testament kunnen Evy en Dave gelijk toebedeeld worden. Zo kan Chris een testament opstellen waarbij Dave als algemene legataris wordt aangeduid. Evy kan zich vervolgens beroepen op haar wettelijke reserve. Aan elk kind komt zodoende de helft van de nalatenschap toe.

Illustratie 2: erfrecht toegepast op Chris

Omdat Chris en Ben getrouwd zijn, wordt Dave als het stiefkind van Chris beschouwd. Daaruit vloeit voort dat in elk gewest de tarieven van verkrijging in rechte lijn van toepassing zijn op Evy en Dave. Fiscaal worden ze volledig gelijk behandeld.³⁰⁵

Ben bevindt zich in dezelfde positie als Chris. Het wettelijk erfrecht leidt tot dezelfde onevenwichtige situatie, met het verschil dat desgevallend Dave alles erft met uitsluiting van Evy. Het opmaken van een testament biedt hier ook een volwaardige oplossing. Ook in deze hypothese zijn dezelfde tarieven inzake successierechten van toepassing op Evy en Dave.

³⁰⁵ In het kader van deze masterproef werd aangenomen dat de echtgenoten de reserve van de langstlevende echtgenoot buiten spel hebben gezet middels het Valkeniersbeding (*supra* 45-46, nr. 113). In de hypothese dat het koppel evenwel nagelaten heeft hieromtrent een regeling te treffen, is het erfaandeel dat Dave toebedeeld krijgt in principe belast met het vruchtgebruik van de echtgenoot Ben.

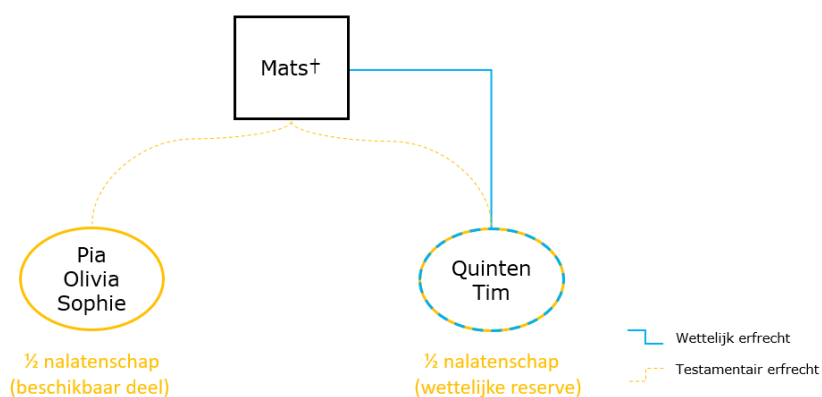
Caveat: het volstaat om een testament op te stellen voor de betrokkenen in dit gezin. Is de totaalwaarde van de aanwezige roerende goederen evenwel hoger dan 150 000, dan is het fiscaalrechtelijk voordeliger om schenkingen tijdens het leven te doen. Op die manier is het vaste tarief van de schenkingsrechten van toepassing in plaats van successierechten.

2.4.3. Illustratie 3

154. Aangezien ten aanzien van alle kinderen binnen het nieuw samengesteld gezin een afstammingsband is gevestigd in hoofde van Nicole volstaat bij het overlijden van haar nalatenschap de toepassing van het wettelijk erfrecht. De aanwezige kinderen erven voor gelijke delen en bij hoofden. Het gezin van ex-echtgenoot Rik bestaat uit hemzelf en zijn drie dochters. Ten aanzien van elk van hen is de afstammingsband gevestigd. Ook hier volstaat het wettelijk erfrecht om de drie gelijk te bedelen.

155. Komt Mats, de huidige partner van Nicole, te overlijden zonder testament dan erven Quinten en Tim (zijn eigen kinderen) de gehele nalatenschap met uitsluiting van Pia, Olivia en Sophie (zijn stiefkinderen). Dit is problematisch voor Mats, aangezien hij geen onderscheid wenst te maken tussen zijn stiefdochters enerzijds en Quinten en Tim anderzijds.

Het testament biedt voor Mats geen soelaas. Hij kan in een testament bepalen dat hij zijn volledige nalatenschap gelijk verdeelt over Quinten, Tim, Pia, Olivia en Sophie. Quinten en Tim hebben op basis van de regels inzake de wettelijke reserve samen recht op de helft van de nalatenschap. Wanneer zij zich hierop beroepen, resteert slechts de helft van de nalatenschap om te verdelen over Pia, Olivia en Sophie. Mats kan rekenen op de goede trouw van zijn zonen en ervan uitgaan dat zij zich hier niet op zullen beroepen. Dit biedt echter geen voldoende zekerheid voor Mats.

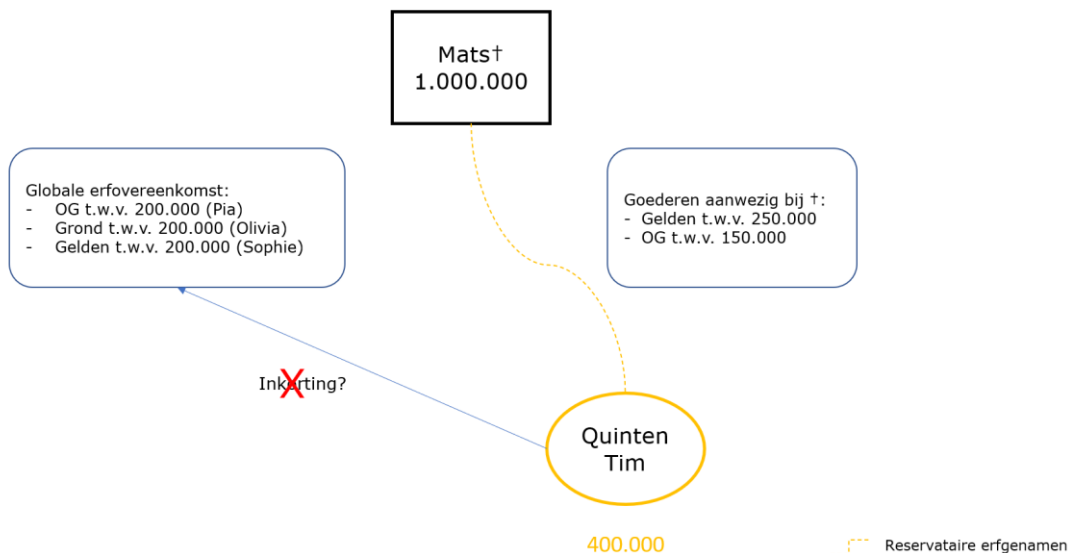
Illustratie 3: erfrecht toegepast op Mats

Het doen van schenkingen tijdens het leven van Mats in combinatie met een globale erfovereenkomst kan een zekere mate van gelijkheid creëren. Stel dat Mats komt te overlijden en zijn fictieve massa een waarde heeft van 1 000 000. Deze massa bestaat uit zijn vermogen van 400.000 en 3 schenkingen die Mats op éénzelfde dag heeft gedaan aan

Pia, Olivia en Sophie, elk met een waarde van 200 000 (samen 600 000). Deze schenkingen werden gedaan onder de opschortende voorwaarde van het overleven van Mats, met het oog op gelijke verdeling tussen alle kinderen. De globale reserve bedraagt 500 000. Quinten en Tim hebben elk recht op 250 000. De schenkingen overschrijden het beschikbare gedeelte. Quinten en Tim kunnen de inkorting vragen.

Door middel van een globale erfovereenkomst tijdens het leven van Mats waarbij Pia, Olivia en Sophie als stiefkinderen betrokken worden, kunnen ze overeenkomen dat alle schenkingen die reeds gedaan werden aan Pia, Olivia en Sophie in evenwicht zijn met wat Quinten en Tim reeds kregen en zullen krijgen als reservataire erfgenamen. Pia, Olivia en Sophie zijn zodoende verlost van het risico op inkorting.

De fictieve massa blijft 1 000 000 en de globale reserve blijft 500 000. Door het ondertekenen van de globale erfovereenkomst hebben Quinten en Tim afstand gedaan van hun vordering tot inkorting en krijgen zij slechts 200 000 elk.

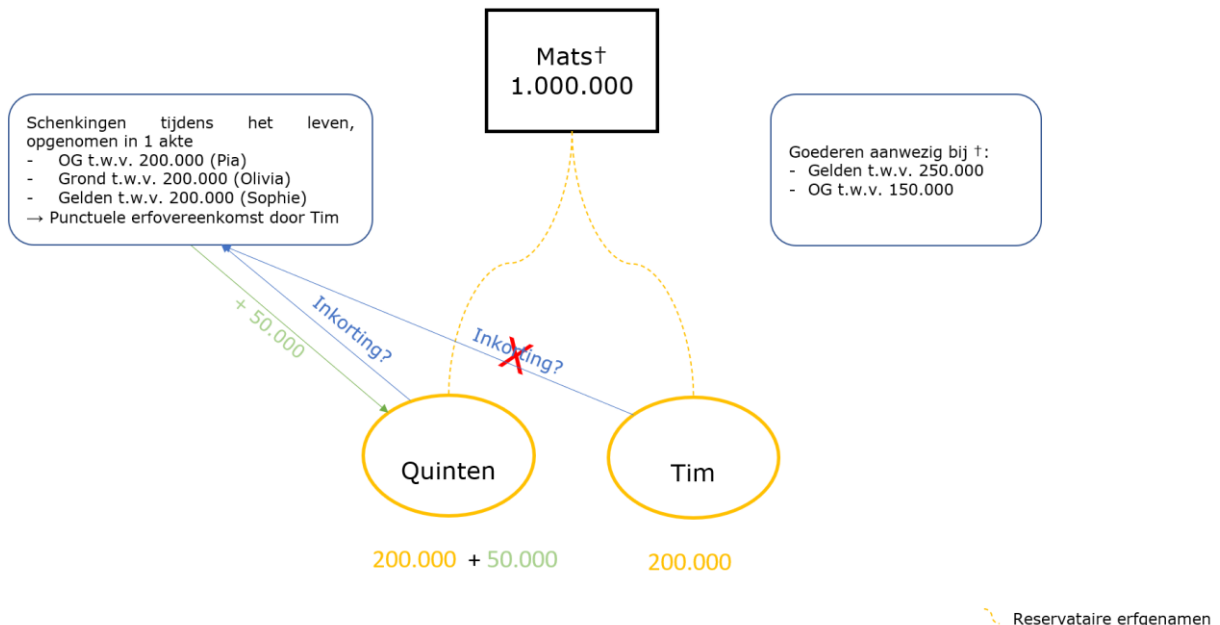

Illustratie 3: globale erfovereenkomst

Caveat: het opstellen van een globale erfovereenkomst kan een oplossing zijn. Evenwel moet erop worden gewezen dat de beschikker niet kan weten wat de waarde van zijn toekomstige nalatenschap zal zijn. Natuurlijk is de mate van (on)zekerheid afhankelijk van het moment waarop de overeenkomst wordt opgesteld.

In het geval dat bijvoorbeeld Quinten weigert akkoord te gaan met een globale erfovereenkomst betreffende deze schenkingen, maar Tim dit wel ziet zitten, kan Tim besluiten voor elk van de bovenstaande schenkingen te verzaken aan het recht op inkorting. Bij overleven van Mats bestaat de fictieve massa uit 1 000 000: een vermogen van 400 000 en schenkingen voor 600 000. De globale reserve bedraagt 500 000, Quinten en Tim hebben elk recht op 250 000. Het beschikbare gedeelte is met 100 000

overschreden. Quinten kan de inkorting vragen om zijn individuele reserve te herstellen. De drie schenkingen werden opgenomen in één schenkingsakte, waardoor deze schenkingen evenredig worden ingekort voor een totaal van 50 000. Quinten krijgt 250 000. Tim heeft afstand gedaan van zijn recht om de inkorting te vragen en krijgt slechts 200 000. De waarde van de schenkingen van Pia, Olivia en Sophie worden elk ingekort met +/- 16 667.

Illustratie 3: punctuele erfovereenkomst

Wat betreft de toepasselijke belastingen, worden de schenkingen aan Olivia, Pia en Sophie, als kinderen van de wettelijk samenwonende partner, enkel in het Vlaams en het Waals Gewest belast aan hetzelfde tarief als schenkingen aan eigen kinderen. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn de hogere tarieven voor derden van toepassing.

2.5. Deelconclusie erfrecht en giften

156. Het erfrecht is zonder meer een complexe materie waar rekening gehouden dient te worden met tal van bijzonderheden. Een persoon die de juridische ouder is van al de aanwezige kinderen bevindt zich in een bevoordeelde positie daar onder toepassing van het wettelijk erfrecht al de kinderen gelijk behandeld worden. Het opstellen van een testament is in dat opzicht een bijkomende mogelijkheid om bepaalde aangelegenheden te verzekeren, maar geen absolute noodzaak.

157. Zodra de toekomstige erflater zowel de juridische ouder is van één of meer kinderen als de niet-juridische ouder van één of meer kinderen binnen het gezin, dient de toepassing van het wettelijk erfrecht te allen tijde vermeden te worden. Het opstellen van een testament met legaten kan burgerrechtelijk een volledige gelijkheid creëren tussen al de kinderen indien er evenveel eigen en niet-eigen kinderen aanwezig zijn óf indien er een

groter aantal eigen kinderen aanwezig is. Fiscaalrechtelijke gelijkheid is er enkel indien ook op de niet-eigen kinderen de tarieven van toepassing zijn voor verkrijgers in rechte lijn. Is dit niet het geval, dan is het aangewezen om de niet-eigen kinderen reeds tijdens het leven toe te bedelen middels schenkingen.

158. Indien er meer niet-eigen kinderen aanwezig zijn dan eigen kinderen, belemmert de wettelijke reserve de mogelijkheid om gelijkheid te creëren middels testament of schenkingen door het risico op inkorting dat hiermee gepaard gaat. In dergelijke hypothese biedt het opstellen van een globale erfovereenkomst een ruimere beschikkingmogelijkheid voor de niet-juridische ouder. Kinderen van de feitelijk samenwonende partner kunnen evenwel niet in dergelijke overeenkomst betrokken worden. Voor deze kinderen is de punctuele erfovereenkomst vervat in artikel 918 oud Burgerlijk Wetboek daarom een belangrijk instrument. Daarnaast zijn deze erfovereenkomsten ook belangrijk als een 'last resort' instrument wanneer niet alle vermoedelijke erfgenamen in rechte lijn akkoord gaan met het opstellen van een globale erfovereenkomst. Het verdelen van een nalatenschap is een gevoelige materie waarbij de emoties van de betrokkenen hoog op kunnen lopen en personen snel in conflict kunnen raken met elkaar. Het is dan ook mogelijk dat geen enkele vermoedelijke erfgenaam in rechte lijn een globale/punctuele erfovereenkomst wenst te sluiten. In dat geval bevindt de toekomstige erflater zich in een situatie waarbij erfrechtelijke gelijkheid tussen al de kinderen binnen het gezin niet bekomen kan worden, wat natuurlijk ten koste gaat van de kinderen van wie de afstammingsband tegenover deze erflater niet vaststaat. Een weigering van de reservataire erfgenamen om tijdens het leven van de erflater dergelijke erfovereenkomsten te sluiten sluit evenwel niet uit dat de erfgenamen zich het openvallen van de nalatenschap alsnog onthouden van de inkortingsvordering.

159. Wat ook zij, het is voor de betrokkenen binnen de meeroudergezinnen belangrijk om zich tijdig te informeren over de mogelijkheden die er zijn. Daarnaast is een open communicatie met alle gezinsleden van uitermate belang.

Conclusie

160. Voor verschillende moderne gezinsvormen ontbreekt een wettelijk kader binnen het huidige recht. Nieuw samengestelde gezinnen waarbij stiefouders in meer of mindere mate een rol spelen in het leven van de stiefkinderen zijn in groten getale aanwezig in onze samenleving. Daarnaast groeien er ook kinderen op binnen intentionele meeroudergezinnen. Het intentionele meeroudergezin is een mooie gezinsvorm waar bewust wordt stilgestaan bij het verwekken van een kind en de gevolgen en beslissingen die hier mee gepaard gaan. De fundamenteen waarop intentionele meeroudergezinnen gebouwd zijn, kunnen zeker als voorbeeld dienen voor de klassieke tweoudergezinnen. De voorbije jaren is het besef toegenomen dat het afstammingsrecht verouderd is, wat zich onder meer veruitlijkt in de rechtspraak, de rechtsleer alsook in tal van beleidsdocumenten, waaronder bijvoorbeeld de grote hoeveelheid aan wetsvoorstellen die werden ingediend met onder andere het oog op de invoering van het zorgouderschap en het medebeslissingsrecht van plusouders. Volgens het federale regeerakkoord 2020 staat de hervorming van het afstammingsrecht dan ook op de planning. Evenwel blijft tot op dat moment de situatie voor de meeroudergezinnen ongewijzigd. De niet-juridische ouder staat op ongelijke voet met de juridische ouders en zijn relatie met het kind is grotendeels onbeschermd.

161. Het centrale doel in deze masterproef was het onderzoeken en uiteenzetten van de verschillende sturingsmogelijkheden die de meeroudergezinnen toelaten enige juridische verankering en bescherming te bekomen. Mijns inziens is dit doel bereikt.

Door het openbare orde karakter van de regels inzake ouderlijk gezag is het onmogelijk om aan de niet-juridische ouders binnen een meeroudergezin dezelfde bevoegdheden toe te kennen als aan de juridische ouders zonder te raken aan het ouderlijk gezag van deze laatsten. Het voornaamste recht dat aan de niet-juridische ouder kan toekomen is het recht op persoonlijk contact. Daarnaast is het tevens zo dat de overdracht van het feitelijke gezag en de materiële bewaring in de realiteit vaak voldoende is. Vooral bij de intentionele meeroudergezinnen is het belangrijk dat de juridische ouders zo snel mogelijk de niet-juridische ouder als eventuele voogd aanduiden, zodanig dat er naar de toekomst toe zowel zekerheid is voor deze niet-juridische ouder als voor de betrokken kinderen. Voor de organisatie van het gezin mag het belang van de meerouderschapsovereenkomst niet onderschat worden. Ondanks dat dergelijke overeenkomst juridisch niet bindend is, verschaft deze een zekere houvast voor al de betrokken partijen. Ook nieuw samengestelde gezinnen hebben er om dezelfde redenen baat bij om verschillende afspraken vast te leggen onderling.

Vergeleken met het ouderlijk gezag is er binnen de context van het erfrecht en de giften veel meer ruimte om te sturen zodanig dat bij het opvallen van de nalatenschap de eigen

en de niet-eigen kinderen binnen het gezin gelijk toebedeeld worden. Afhankelijk van het aantal eigen en niet-eigen kinderen volstaat het opmaken van een testament of het doen van schenkingen tijdens het leven. De toepasselijke tarieven inzake successie- en schenkingsrechten dienen daarbij in ogenschouw genomen te worden om een afweging te maken tussen beide mogelijkheden. Het doen van schenkingen is daarbij in veel gevallen fiscaal voordeliger. Volstaan het testament en het doen van schenkingen op zich niet, dan kan een globale erfovereenkomst soelaas bieden. Evenwel kunnen daar geen kinderen van de feitelijk samenwonende partner bij betrokken worden. Desgevallend kunnen alle vermoedelijke reservataire erfgenamen punctuele erfovereenkomsten sluiten ten aanzien van de schenkingen aan deze kinderen waarmee ze verzaken aan het recht om de inkorting te vorderen. Zo kunnen zelfs deze kinderen gelijk behandeld worden. Ook wanneer niet alle vermoedelijke erfgenamen in rechte nederdalende lijn akkoord gaan met een globale erfovereenkomst is de punctuele erfovereenkomst een belangrijk instrument.

Zowel in het kader van het ouderlijk gezag als het erfrecht en de giften wordt de positie van de niet-juridische ouder minstens gedeeltelijk bepaald door anderen. Inzake ouderlijk gezag zijn de beperkt aantal mogelijke instrumenten grotendeels afhankelijk van de wil van de juridische ouder(s). Inzake erfrecht kan in bepaalde situaties slechts een gelijkheid bekomen worden tussen alle kinderen wanneer deze willen meewerken. In deze masterproef wordt uitgegaan van de hypothese dat de gezinsleden welwillend zijn en samenwerken. Evenwel is het belangrijk om steeds in het achterhoofd te houden dat dit in de realiteit niet bij elk gezin zo is.

162. Naast het centrale doel van deze masterproef, bevestigt deze ook dat we ons in een periode bevinden waarin er een grote breuk is tussen het familierecht enerzijds en de gezinsdynamieken in de realiteit anderzijds. Voor niet-juridische ouders is het zeer moeilijk om hun juridische positie ten aanzien van de juridische ouders te verbeteren alsook hun relatie met de kinderen te beschermen. Het gegeven dat onder meer de onderwijsinstellingen reeds rekening houden met andere gezinsvormen toont ook aan dat de maatschappij al verder staat dan het recht.

De hervorming van het huidige afstammingsrecht is broodnodig om de verschillende gezinssituaties waarbinnen het kind kan opgroeien te kunnen kaderen. Tot die tijd kan dit werk als een leidraad en inspiratiebron dienen voor de talloze meeroudergezinnen en wensouders binnen onze samenleving.

Bibliografie

Wetgeving

België

Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950, *BS* 19 augustus 1955, 5.029.

Oud Burgerlijk Wetboek 21 maart 1804, *BS* 3 september 1807, 0.

Wetboek 31 maart 1936 der successierechten, *BS* 7 april 1936.

Wetboek 30 november 1939 der registratie-, hypotheek- en griffierechten, *BS* 1 december 1939.

Gerechtelijk Wetboek 10 oktober 1967, *BS* 31 oktober 1967, 11.360.

Wetboek 28 juni 1984 van de Belgische nationaliteit, *BS* 12 juli 1984.

Bijzondere wet 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en de Gewesten, *BS* 17 januari 1989.

Wet 29 april 2001 tot wijziging van verscheidene wetsbepalingen inzake de voogdij over minderjarigen, *BS* 31 mei 2001.

Wet 18 april 2006 tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek teneinde de adoptie door personen van hetzelfde geslacht mogelijk te maken, *BS* 20 juni 2006.

Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017.

Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013, *BS* 23 december 2013.

Wetsontwerp van bijzondere wet tot herfinanciering van de gemeenschappen en uitbreiding van de fiscale bevoegdheden van de gewesten, *Parl.St.* Kamer 2000-01, nr. 50-1183/001, 18.

Wetsvoorstel (S. DE BETHUNE) tot aanvulling van het Burgerlijk Wetboek met bepalingen inzake het zorgouderschap, *Parl.St.* Senaat 2001-02, nr. 2-1110/1.

Wetsvoorstel tot aanvulling van het Burgerlijk Wetboek met bepalingen inzake het zorgouderschap, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 51-0393/001.

Wetsvoorstel (G. BOURGEOIS) tot invoering van het zorgouderschap in het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 51-0815/001.

Wetsvoorstel (A. BORGINON e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 51-1853/001.

Wetsvoorstel (G. SWENNEN) houdende invoering van basisbepalingen voor het zorgouderschap, *Parl.St.* Kamer 2006-07, nr. 51-2924/001.

Wetsvoorstel (M. TAELEMAN) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl.St.* Senaat BZ 2007, nr. 4-170/1.

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk wetboek voor wat betreft het erfrecht van het stiefkind, *Parl.St.* Kamer 2007-08, nr. 52-1038/001.

Wetsvoorstel (S. LAHAYE-BATTHEU e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek wat betreft de invoering van een medebeslissingsrecht voor stiefouders ten aanzien van het kind van hun partner, *Parl.St.* Kamer 2008-09, nr. 52-1758/001.

Wetsvoorstel (S. VERHERSTRAETEN) tot wijziging van de wetgeving betreffende de bescherming van het kind wat de invoering van het zorgouderschap betreft, *Parl.St.* Kamer BZ 2010, nr. 53-0119/001.

Wetsvoorstel (M. TAELEMAN) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl.St.* Senaat BZ 2010, nr. 5-39/1.

Wetsvoorstel (M. TAELEMAN) tot invoering van het medebeslissingsrecht voor stiefouders, *Parl.St.* Senaat BZ 2010, nr. 5-47/1.

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek voor wat betreft het erfrecht van het stiefkind, *Parl.St.* Kamer 2010-2011, nr. 53-1047/001.

Wetsvoorstel (C. BROTCORNE) teneinde het zorgouderschap in het Burgerlijk Wetboek op te nemen, *Parl.St.* Kamer BZ 2014, nr. 54-0194/001.

Verzoek tot het opstellen van een informatieverlag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van meeoouderschap, *Parl. St.* Senaat 2014-2015, nr. 6-98/1.

Informatieverlag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van meeoouderschap, *Parl.St.* Senaat 2015-16, nr. 6-98/2.

Informatieverlag betreffende een onderzoek van de mogelijkheden voor een wettelijke regeling van meeoouderschap: addendum, *Parl.St.* Senaat 2015-16, nr. 6-98/3.

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl.St.* Kamer 2016-17, nr. 54-2282/001.

Wetsvoorstel (S. LAHAYE-BATTHEU e.a.) tot invoering van het medebeslissingsrecht voor plusouders, *Parl.St.* Kamer BZ 2018, nr. 54-3064/001.

Wetsvoorstel (V. MATS e.a.) teneinde het zorgouderschap in het Burgerlijk Wetboek op te nemen, *Parl.St.* Kamer BZ 2019, nr. 55-0283/001.

Algemene Beleidsnota, *Parl.St.* Kamer 2020-21, nr. 55-1580/016.

TEAM JUSTITIE, *Beleidsverklaring 2.0 Justitie*, www.teamjustitie.be/wp-content/uploads/2021/02/plan-voor-justitie-ZI.pdf, 48 p.

Engeland en Wales

Children Act 16 november 1989 (UK).

Rechtspraak

Arbitragehof 8 oktober 2003, nr. 134/2003.

GwH 3 februari 2016, nr. 18/2016.

GwH 16 februari 2017, nr. 25/2017.

GwH 13 juli 2017, nr. 95/2017.

Cass. 27 maart 1833, *Pas.* 1833, I, 68.

Bergen 30 september 2003, *RTDF* 2005, 840.

Brussel 25 maart 2009, *RW* 2009-10, 1692, noot L. STEVENS.

Brussel 22 juni 2011, *RTDF* 2012, 413.

Brussel 26 december 2016, nr. 2016/FA/578, *Act.dr.fam.* 2017, 33.

Brussel 7 januari 2019, nr. 2018/FA/782, *Act.dr.fam.* 2020, 43.

Jeugdrb. Antwerpen 3 oktober 2002, *RW* 2002-03, 1188, noot T. ROBERT.

Jeugdrb. Leuven 29 november 2005, *RW* 2006-07, 483, noot A. HUYGENS.

Jeugdrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 20 juni 2013, *T.Fam.* 2013, 244, noot R. VASSEUR.

Vred. Grâce-Hollogne 30 april 2002, *JLMB* 2004, 221.

Rechtsleer

België

AERTS, M., "Topic 20. Inbreng van giften/algemene principes" in VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften, Mortsel*, Intersentia, 2021, 111-116.

ANTOKOLSKAIA, M.V., SCHRAMA, W.M., BOELE-WOELKI, K.R.S.D., BIJLEVELD, C.C.J.H., JEPPESEN DE BOER, C.G. en VAN ROSSUM, G., *Meeroudergezag: een oplossing voor kinderen met meer dan twee ouders? Een empirisch en rechtsvergelijkend onderzoek*, Den Haag, WODC, 2014, 246 p.

BAEL, J., *Het verbod van erfovereenkomsten in het nieuwe erfrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 350 p.

BARBAIX, R. en VERBEKE, A.L., *Kernbegrippen erfrecht en giften*, Mortsel, Intersentia, 2013, 200 p.

BARBAIX, R., "Erfrecht in een nieuw jasje - krachtlijnen van het hervormde erfrecht" in BARBAIX, R. en DU MONGH, J., *Actualia Vermogensrecht*, Mortsel, Intersentia, 2018, 25-80.

BARBAIX, R., *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Mortsel, Intersentia, 2018, 422 p.

BARBAIX, R., *Handboek familiaal vermogensrecht*, Brussel, Intersentia, 2018, 1026 p.

BOONE, I., "Schoolkeuzegeschillen", *TORB* 2017, 255-261.

BOONE, I., "Van co-ouderschap naar intentioneel meerouderschap" in BOONE, I. en DECLERCK, C. (eds.), *Actualia familierecht: co-ouderschap vandaag en morgen*, Brugge, die Keure, 2017, 79-114.

BOONE, I., *Gedeeld geluk*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 71 p.

BROUWERS, S., "Het ouderlijk gezag, het verblijf en het recht op persoonlijk contact" in ORDE VAN VLAAMSE BALIES, *Handboek familierecht voor de advocaat-stagiair 2018-2019*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2018, 261-334.

CAMMU, N., "'Legal Multi-parenthood' in Context: Experiences of Parents in Light of the Dutch Proposed Family Law Reforms", *Family & Law* 2019, www.familyandlaw.eu/tijdschrift/fenr/2019/07/FENR-D-18-00009.

CAP, S. en SOSSON, J., "La place juridique du tiers au lien de filiation" in RENCHON, J.L. en SOSSON, J. (eds.), *Filiation et parentalité. Actes du XIIIème colloque de l'Association Famille & Droit*, Louvain-la-Neuve, Bruylant, 2014, 267-312.

CASMAN, C, VERBEKE, A.L., NIJBOER, N. en VERDICKT, B., "Nieuw leven voor alternatieve schenkingstechnieken", *Notariaat* 2021, afl. 4, 1-7.

CASTELEIN, C., "Grondvoorwaarden voor adoptie" in SENAËVE, P en SWENNEN, F (eds.), *De hervorming van de interne en de internationale adoptie*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 1-10.

CERULUS, U., "De rechtspositie van stiefouders" in BOONE, I. en DECLERCK, C. (eds.), *Actualia familierecht: co-ouderschap vandaag en morgen*, Brugge, die Keure, 2017, 115-140.

CERULUS, U., *Een statuut voor de zorgouder in het licht van de grondrechtenbescherming*, Brugge, die Keure, 2019, 140 p.

DE PADUWA, M en VAN DEN BUSSCHE, S., "De GO!-visie inzake het omgaan met de diverse gezinsvormen en de concretisering ervan", *TORB* 2017-18, 317-322.

DE WOLF, A. en APS, F., "Rechtsbescherming bij materiële bewaring van een kind door een derde", *EJ* 2004, afl. 4, 54-64.

DE WOLF, A. en GOEGEBUER, M., "Art. 375bis BW" in *Comm.Pers., I, Burgerlijk Wetboek*, 2011, 32 p.

DECLERCK, C. en PINTENS, W., *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2019, 530 p.

DEGEEST, G., "Topic 209. Inkorting/principes" in VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 1125-1137.

DEKKERS, R., CASMAN, H., VERBEKE, A.L. en ALOFS, E., *Erfrecht & giften*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 364 p.

DELBROEK, M. en VERBEKE, A.L., "Topic 220. Globale erfovereenkomst" in VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 1224-1230.

HEYVAERT, A en VANCRAENENBROECK, R., "Art. 329 BW" in *Comm.Pers., I, Burgerlijk Wetboek*, 1998, 3 p.

HEYVAERT, A., "Het wezen van de instituten afstamming en huwelijk", *RW* 1979-1980, 373-770.

HEYVAERT, A., *Het personen- en gezinsrecht ont(k)leed: theorieën over personen- en gezinsrecht rond een syllabus van de Belgische techniek*, Gent, Mys & breech, 2000, 475 p.

HUYGENS, A., "Juridische grenzen aan het recht op persoonlijk contact van de lesbische meemoeder" (noot onder Jeugdwb. Leuven 29 november 2005), *RW* 2006-07, 484-486.

HUYGENS, A., "Persoonlijk gezag over minderjarige kinderen: *quo vadis?*", *RGDC* 2006, 567-588.

LELEU, Y.-H., *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2016, 904 p.

LELEU, Y.-H., *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2020, 887 p.

MAHIEU, J., "'Laat me nu toch niet alleen' (Johan Verminnen). Ervaringen en bedenkingen van een familierechter." , *TORB* 2017-18, 277-284.

MALLIEN, M. "Les relations personnelles de l'enfant avec ses grands-parents ou avec un tiers qui lui est lié affectivement. Analyse de quelques décisions judiciaires récentes", *Act.dr.fam.* 2016, 149-160.

MASSAGER, N., "Droit aux relations personnelles des tiers" in CARRE, D., DEGRAVE, S., GALLUS, N., HIERNAX, G., MASSAGER, N. en PFEIFF, S., *Droit des personnes et des familles*, Brussel, Larcier, 2011, 473-482.

MATHIEU, G., "L'établissement de la filiation" in *Familles: union et désunion. commentaire pratique*, 2020, 34 p.

NIJBOER, N., "Topic 148. Handgift: fiscale gevolgen" in VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 782-788.

PLUYM, L., *Draagmoederschap*, Gent, Larcier, 2014, 156 p.

ROBERT, T., "Naar een afstammingsloos gezag(?)" (noot onder Arbitragehof 8 oktober 2003, nr. 134/2003), *TJK* 2004, 40-43.

ROBERT, T., "Gezags- en omgangsrechten m.b.t. het kind van een (ex-)partner van hetzelfde geslacht: stand van zaken en perspectieven" (noot onder Jeugdrb. Antwerpen 3 oktober 2002), *RW* 2002-03, 1190-1194.

SENAEVE, P. en DECLERCK, C., *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2020, 672 p.

SIKORSKA, K., KRUGER, T. en SWENNEN, F., *Meerouderschap en meeroudergezag*, Antwerpen, Persoon & Vermogen Universiteit Antwerpen, 2015, 139 p.

SWENNEN, F. "De juridische gevolgen van de adoptie" in SENAEVE, P. en SWENNEN, F. (eds.), *De hervorming van de interne en de internationale adoptie*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 121-164.

SWENNEN, F. en JANSSENS, K., "Het nieuwe voogdijrecht", *RW* 2001-02, 1-21.

SWENNEN, F., "Rechten van niet-ouders met betrekking tot minderjarigen" in SENAEVE, P., SWENNEN, F. en VERSCHULDEN, G. (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 257-309.

SWENNEN, F., "Wat is ouderschap?", *TPR* 2016, 11-95.

SWENNEN, F., *Het personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia 2019, 581 p.

SWENNEN, F., *Het personen- en familierecht*, Mortsel, Intersentia, 2021, 626 p.

VAN GYSEL, A.-C., *Précis de droit des personnes et de la famille*, Limal, Anthemis, 2013, 609 p.

VANASSCHE, S., SODERMANS, A.K. en MATTHIJS, K., "Opvoeden door ex-partners: samen of apart? Bevindingen uit sociaalwetenschappelijk onderzoek rond co-ouderschap in Vlaanderen" in BOONE, I. en DECLERCK, C. (eds.), *Co-ouderschap vandaag en morgen*, Brugge, die Keure, 2017, 1-14.

VASSEUR, R., "De weigering van (een van) de ouders om toe te stemmen in de adoptie van hun kind : vetorecht in hoofde van de ouders versus het belang van het kind" (noot onder Rb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 22 april 2016), *TJK* 2017, 344-353.

VASSEUR, R., "Grootouderadoptie en andere alternatieven ter officialisering van verblijf bij en opvoeding door de grootouders" (noot onder Rb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 14 oktober 2014), *TJK* 2015, 293-308.

VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B., "Topic 209. De reserve/principe" in VERBEKE, A.L. en VERDICKT, B. (eds.), *Handboek Estate Planning II: Erfrecht en Giften*, Mortsel, Intersentia, 2021, 1107-1124.

VERSCHELDEN, G., *Handboek Belgisch Personen- en familierecht*, Brugge, die Keure, 2016, 1028 p.

VERSCHELDEN, G., *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1207 p.

VERSTRAETE, K., "Gezag over de persoon van de minderjarige", *TPR* 2007, 674-742.

VONK, M., "Een huis voor alle kinderen", *NJB* 2013, 2244-2249.

WIJNANT, T., "Van onderhandse ouderschapsovereenkomst naar uitvoerbare titel: rechtsgronden en toetsing voor homologatie" (noot onder Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 13 juli 2017), *T.Fam.* 2018, 81-90.

WUYTS, T., "Ouderlijk gezag moet op maat van het gezin georganiseerd kunnen worden", *TJK* 2014, 6-21.

WUYTS, T., "De rechtspositie van meemoeders en hun kinderen" in SENAËVE, P., SWENNEN, F. en VERSCHULDEN, G. (eds.), *Ouders en kinderen*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 71-180.

WUYTS, T., *Ouderlijk gezag*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 990 p.

Engeland en Wales

CORNOCK, M., "Parental rights and responsibilities in law", *Nursing children and young people* 2011, afl. 9, 23-24.

HERRING, J., *Family law*, Harlow, Pearson, 2019, 845 p.

Media en diversen

AUDENART, V., *Gezinsenquête 2016: Overzicht van de voornaamste resultaten uit de gezinsenquête*, www.gezinsenquête.be, 10 p.

BEEL, V., "Familierecht moet op de schop", 2016, www.standaard.be/cnt/dmf20160204_02110527.

FEDERALE REGERING, *Regeerakkoord 9 oktober 2014*, https://emnbelgium.be/sites/default/files/attachments/4793_regeerakkoord_federale_regering_2015_2019.pdf, 233 p.

FEDERALE REGERING, *Regeerakkoord 30 september 2020*, www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, 97 p.

KIND & GEZIN, *Activiteitenverslag Adoptie 2018*, www.kindengezin.be/img/ActiviteitenverslagVCA2018.pdf, 71 p.

KIND & GEZIN, *Activiteitenverslag Adoptie 2019*, www.kindengezin.be/img/activiteitenverslag-vca-2019.pdf, 70 p.

PLETS, G., "Niet verliefd, wel samen mama en papa", *DS Weekblad* 15 november 2014, 15-20.

VAN GARDEREN, F., "Twee papa's, een mama en een zoon: Remko, Pim en Els zijn een meeroudergezin in België", 2018, www.demorgen.be/nieuws/twee-papa-s-een-mama-en-een-zoon-remko-pim-en-els-zijn-een-meeroudergezin-in-belgie~b41a0f62/.

www.mechelen.be/prod-reistoelating-voor-minderjarigen.

www.meerdangewenst.nl.

www.steenokkerzeel.be/product/275/reistoelating-voor-minderjarigen.